u
III
7

204 19 B 32

MANVALE PECCATORVM,

SIVE

DE SEPTEM PECCATIS CAPITALIBVS

Orationes Catecheticæ duodecim.

Authore THOMA STAPLETONIO S.Theo.Doct. & in Academia Louanienſi SS.Scrip.Profe.Regio.

Eccli. 21. 2.

Quaſi à facie colubri fuge peccata: Si acceſſeris ad illa, ſuſcipient te. Dentes leonis, dentes eius, interficientes animas hominum.

LVGDVNI,
APVD HORATIVM CARDON.
CIↃ. IↃ. XCIX.

apuccinorum Romæ

204 19 B.32

NOBILI, ET GENEROSO VIRO D. GVLIELMO AB ASSONLEVILLA D. De Bouchaut,

Thomas Satpletonius veram fælicitatem precatur.

CVM propter admirabilem illam tuam φιλομάθειαν, omnibus qui te norunt notiſsimam, (Nobilis & generoſe Domine) amica quadam curioſitate, nuper quum apud nos hîc eſſes, ad publicum Ciuitatis huius feſtum cum amicis peragendum, à me inquiereres, ecquid

haberem, vel iam in prælo ad proximas nundinas emittendum, vel alioqui adhuc ſub incude prælo dandum: & ego reſpondiſſem, propter affli-ctam illa tota ferè æſtate valetudinem meam, nihil me tunc nouum procudere, ſed vetera recenſere, & de quibuſdam orationibus Academicis olim habitis in lucem edendis me cogitare: móxque obiter mentionem inieciſſem Catecheticarum quarundam, ſeu orationum, ſeu lectionum mearum (orans quippe omniáque ex memoria recitans ea tradideram) de ſeptem peccatis capitalibus, quatuor Duaci (Catechiſtes quum eſſem) pronunciaueram, magnopere earum inſpectionem & lectionem à me

flagi

flagitabas. Quam tali ac tanto amico quum negare non poſſem , eas domi tuæ lectas atque perlectas , poſt aliquod tempus ad me remittens, multis verbis ſignificaſti (tuo ſanè iudicio) non ſecus iſtas prælo dignas videri, quàm alias illas miſcellaneas & celebriores, quarum tibi argumenta percenſui. Aiebas enim, vtcunque de iſtis peccatis in Promptuario noſtro Morali multa vberiùs tractarentur , & quidem horum plæraque in illud armarium congeſta à me poſtmodum fuiſſent, (nam & hoc me obièciſſe recordor , quo minus iſtas Catecheſes luce dignas cenſerem) certas tibi tamen cauſas iuſtas videri, cur hæ nihilominus ſeorſim ederen-

1. tur. Hic quippe de ſingulis i-
ſtis peccatis (cæterorum fonti-
bus) vno veluti intuitu omnia
ab oculos poni, quæ ad ſingu-
lorum vel naturas, vel partes,
vel noxas & maculas proprias,
vel remedia pertinerent: tum
2. grata quadam breuitate no-
tari potiùs omnia, quàm pro-
3. lixè dilatari. Deinde ad cuiuſ-
libet lectoris captum (ſicut &
auditoribus illis Academicis ad
moralem inſtitutionem con-
fluentibus conueniebat,) per-
ſpicuè & ordine omnia tracta-
4. ri: Denique ex ſolis aut diui-
narum Scripturarum, aut SS.
Patrum puriſſimis fluentis om-
5. nia deriuari. Tandem has ora-
tiones ita ſeorſim editas modi-
co poſſe volumine compre-
hendi, & ad quotidianos vſus

(in iſta quippe aut horum aliqua humanæ fragilitatis quotidianus pene lapſus eſt) veluti peccatorum(quales omnes ſumus) *Manuale* quoddam ad manum ſemper habendum circunferri poſſe. Quum aliud illud Opus nec ita ſigillatim ſingula diſcutiat (quod ſic morale eſt vt doctrinæ partes non attingat) & fuſius omnia ſine methodo conuoluens, ad Concionatorum propriè vſum faciat, qui prolixè & copioſè diſſerere auet; & denique multa ex profanis intermiſceat; ac tandem prolixum & duplex volumen ſit, quod non facilè circumferas. Ego verò etſi hiſce cauſis à te prolatis non per omnia manus darem, faciléque aduerterem quid contrà obiici

poſſet, nolui tamen cum amico contendere. Imò tantum amicitiæ huic noſtræ dedi, vt totum opus diligenter relectum, in mundum redactum, & cenſuræ ſubiectum, ad te nunc mittam, etiam in publicam lucem (ſi ita tibi videtur) euolaturum, planéque titulo gaudeat, quo ipſum tute donaſti, vt *Manuale peccatorum* appelletur.

Quanquam non amicitiæ tantùm noſtræ vtcunque ab aliquot iam annis confirmatæ, hoc dari lector exiſtimet. Virtutibus profectò tuis & præclaris ingenij dotibus, fœlici memoriæ, præſtanti iudicio, in authorum delectu ſagaci induſtriæ, pietate ſingulari, planéque religioſæ, ac denique

ſtudio literario indefatigabili, hoc qualecũque officiũ meum prorſus debetur. Miraculum penè naturæ in te video, qui à primis infantiæ annis (acerbo fortuitóque caſu) oculorum quandam debilitatem paſſus, vnde legendi facultas tibi negata fuerit; ita tamen in optimis ſtudiis atque virorum doctorum conſortio ætatem triueris, vt primis diſciplinarum elementis celeriter arreptis, tótoque curſu Philoſophico fæliciter peracto, in eóque ſupremam lauream adeptus, vaſtiſſima vtriuſque Iuris ſpatia ingredi auſus, Licentiæ etiam in eo gradum non ſine omnium admiratione & laude aſſequutus fueris: Academicas porrò Orationes Arbitrarias in totius

Academiæ confluxu peroraueris: Maximus denique & perpetuus quidam (vt vno verbo dicam) librorum ſelectiſſimorum helluo fueris. Quæ certè omnia in illo naturæ defectu talia ſunt, vt Iſocraticum illud in te vno veluti memorabili & raro exemplo completum videam: ἔαν ῇς φιλομαθης, ἐσῃ πολυμαθὴς. Illa quippe tua φιλομάθεια pene inexplebilis hanc in te peperit πολυμάθειαν vix credibilem. Accipe igitur, vt huic tuo deſiderio ſatisfiat, *Manuale iſtud peccatorum*, nō meum ſed tuum, cui ſi non parens, at proxeneta fuiſti. Aliquod amicitiæ noſtræ teſtimoniū publicum hoc modo ſupereſſe poſſe & tibi gaudeo & mihi gratulor. Optimo & Ampliſſimo parenti tuo An-

tidota noſtra euangelica nuper conſecrauimus. Hoc eius in me ampliſſimis meritis debebatur. Non debuit ſine aliquo τῆς φιλίας καὶ συνηθείας ἡμῶν μνημοσύνῳ filius præteriri. Hoc mutua & vetus amicitia noſtra poſtulabat. Vtere igitur, ac fruere, & quo cætera noſtra ſoles, intimo beneuolentiæ ſinu complectere. Vale. Louanij. Nouembris 15. Anno 1596.

Orationum Catecheticarum
Elenchus.

De peccato in genere pag. 1
De peccato Superbiæ 20
De Auaritiæ peccato, vt cupiditatem habendi notat 37
De cupiditate tenendi 54
De Gulæ peccato 71
De Ebrietatis peccato 86
De peccato Luxuriæ 99
De mentali Mœchia 116
De Luxuriæ fuga & remediis 143
De peccato Inuidiæ 158
De peccato Iræ 175
De Acedia 192

MANVA

MANVALE PECCATORVM,

SIVE DE SEPTEM CAPITALIBVS PECCATIS ORATIONES Catecheticæ duodecim.

Oratio prima, de Peccato in genere.

QVOD Ægyptius quidam Sacerdos, Solon nomine (vt Plato in Timæo commemorat) Græcis hominibus obiectare & exprobrare ſolebat, dicens: *Vos Græci ſemper pueri eſtis, ſenex autem inter vos nemo*, eò quòd illi quidem grauiter, & vt viros decebat de virtute diſputabant, ſuaſque Athenas literarum omnium & totius Philoſophiæ domicilium atque theatrum eſſe volebant; in vita tamen & moribus, in doctrina quoque & diſciplinis pueriliter verſarentur, magna leuitate & inconſtantia vterentur. Idem hodie (Audi-

tores) dum rerum humanarum faciem in hoc Chriſtiano orbe conſidero & circunſpicio, dolens atque inuitus dicere & exclamare compellor: Nos Chriſtianos, nos, inquam, Catholiquos & orthodoxæ fidei aſſertores ſtrenuos: in vitæ tamen agendæ ratione, in moribus & diſciplina ſemper pueros eſſe, ſenem verò apud nos neminem. Puerorũ nempe eſt ſpectris & falſis rerum imaginibus terreri, apertis ſe periculis abſque metu & ſuſpicione obiicere, (laruas enim timent, ignem & aquam non timent:) ridicula quoque & futilia admirari & expetere, ſolida & ſalubria aſpernari & fugere. Idem hodie patimur plerique Chriſtiani in iis, quæ ad recti prauique turpis & honeſti iudicium attinent: in rebus, inquam, expetendis & fugiẽdis, in quibus omnis prudentia viro digna, ſi qua in nobis eſſet, verſari deberet. Etenim calamitates, corporis morbos, cæteraſque res aduerſas, & maximè mortem ipſam, vt ſumma & ſola mala formidamus, metuimus, exhorreſcimus, & quantum in nobis eſt depellimus: nulli ſtudio, nulli labori parcentes, nullum non mouentes lapidem, ne ea nos vlla ex parte contingant. Contrà opes & honores ſiti incredibili, vt ſumma quædam bona, expetimus, ſanitatem corporis ſtudioſiſſimè tuemur: vitæ huius tempora quàm longiſſima exoptamus: In hæc omne ſtudium, laborem, conatus omnes conferimus: in iis puppim &

proram

proram fœlicitatis noſtræ conſtituimus. Et tamen nec ſunt illa verò mala, aut in aduerſis rebus homini Chriſtiano ponenda: ſed laruæ tantùm & ſpecies malorum, inania terriculamenta: nec hæc inter bona vlla ratione cenſenda ſunt: ſed partim malorum omnium radices & fontes, partim eorum quæ verè bona ſunt, peſtes, & certa pernicies. Id verò quod vnicũ & verè ſolum malum eſt, idemque ſummum ac peſtilentiſſimum malum, id quod omnium malorum eſt cauſa, plerique quidem noſtrum (proh pudor) amplectimur, exoſculamur, & in ſummis bonis ponimus: omnes profectò leuiter & perfunctoriè cauemus: & vt malum eſſe agnoſcamus, ex malis tamen minimũ quoddam atque vulgare iudicamus: certè curam eius leuiſſimam habemus, oſcitantes atque inuiti ad eius curationem nos conuertimus.

An hoc planè puerile non eſt, vel potiùs inſanire? nempe opes atque diuitiæ huiuſmodi quidam ſunt, vt *qui velint diuites fieri*, ait Apoſtolus, *inferant ſe doloribus multis, & incidant in laqueum Diaboli.* *1. Tim. 6.* Honores & gloria tantum malum eſt, vt dicat Saluator ambitioſis illis Phariſæis: *Ioan. 5.* *Quomodo poteſtis vos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?* Corporis iſta longæua valetudo tam exiguum bonum eſt, & mors ipſa tam nullum malum, vt Apoſtolus *Philip. 1.*

dicat,

dicat, *mihi mori lucrum*: & rurſum, *cupio diſſolui*: apertéque Chriſtus iubeat, *non timere eos qui occidunt corpus*: imò & *hoc ſua morte egerit Saluator*, (vt ſapienter docet Auguſtinus) *ne mors amplius timeretur*: paupertatem verò, morbos, cæteraſque huius vitæ calamitates, adeò non in malis, ſed in bonis numerauit Apoſtolus, vt eas in delitiis habuerit, atque de iis ſolis gloriari voluerit: *Ego* (inquit) *ſi gloriari libet, in infirmitatibus meis gloriabor*: & rurſum, *Ego quum infirmor, tunc potens ſum*: & in vniuerſum ait, *quòd virtus in infirmitate perficitur: quantumque hic noſter qui foris eſt homo corrumpitur, tantùm is qui intus eſt renouatur de die in diem.* Nempe hæc ille dicebat: & ſic ſentiebat factus iam vir in Chriſto, qui, *quum eſſet paruulus*, id eſt, Chriſti gratiam nondum accepiſſet, *loquebatur vt paruulus, ſapiebat vt paruulus.* Et quidni viri etiam nos ſumus, quotquot iam in Chriſto baptiſati ſumus, & eius ſacramenti in quo ſolidus cibus eſt participes ſumus? Quidni & nos euacuauimus ea quæ paruulorum ſunt? Quid adhuc *in elementis huius mundi decernimus, rurſum inchoationis Chriſti ſermonẽ repetentes, & rurſum iacentes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis? Nolite*, ait Apoſtolus, *effici pueri ſenſibus: ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti.* Quid eſt autem magis puerile ſenſibus effici, quàm ita vt modò diximus erga puta-

Matth.10. *In expoſit. quar. propoſitionum in Epiſt. ad Rom.* 2. *Cor.11.* 2. *Cor.12.* 2. *Cor.4.* 1. *Cor.13.* *Coloſſ.2.* *Hebr.6.* 1. *Cor.14.*

titia hæc mundi bona ac mala affectum eſſe, illud verò malum tantum ac tam enorme, quod nos bonis omnibus priuat, infinitis malis immergit, quod noſtram omnem naturam euertit, fęlicitatem exterminat, quod ſolum & vnicum Deum à nobis ſeparat, gehennam infert, cœlo ſpoliat, iſtud, inquam, malum vel amplecti & ſtudio proſequi, vel ſaltem inter vulgaria & leuiſſima quædam mala ponere? Quid verò iſtud malum eſſe putatis, in quo ita deſipimus, & inſenſati quodammodo facti ſumus omnes? Iam omnes me tacente opinor intelligitis. Quid enim hoc aliud eſſe poteſt, quàm quod *peccatum* dicimus, mortale, inquam, atque lethiferum? An non verò vt dixi ſe res habet? peccatum ne ita vt paupertatem exhorreſcimus? peccatúmne vt morbum aut mortis periculum cauemus, declinamus, fugimus? Sic in peccati fuga, vt in conquirendis opibus, in adipiſcendis honoribus, in tuenda hac ſanitate, & vita producenda, ſtudio contendimus? At, inquis, nec perinde opus eſt. Hoc eſt verò quod dixi puerile. Sic pueri omnes ſumus, ſenex autem inter nos nemo. Etenim quotuſquiſque nunc Chriſtianorum eſt, qui ſic ad peccati actum atque reatum exhorreat, vt ad pecuniæ iacturam, ad rei familiaris detrimentum, ad expetiti honoris repulſam, ad aduerſæ valetudinis acceſſum, aut his ſimilia? His ſanè malis vt occurratur, cælum ac terra miſcentur, no-

ctes atque dies curſitamus,animo & mente contendimus: Peccatum vt aut deuitetur, aut perpetratum diluatur,ne minimum quidem digitum monemus. Quæ verò tantæ dementiæ & inſaniæ cauſa, niſi quòd non ſatis æqui rerum æſtimatores ſumus: quia bonum malum, & malum bonum dicimus: quia in virtutis & vitij diſcrimine, in recti & praui iudicio pueri ſumus? Peccati qualis ſit turpitudo, quæ enormitas, quanta pernicies,aut neſcimus, aut ſcientes, petulanter ac pueriliter negligimus. Dicturus ergo hodie (auditores) vel potiùs dicendi prouinciam auſpicaturus de peccatis, vt in poſtrema catecheſi præſtitutum eſt, nihil magis vel ad huius communis morbi medelam neceſſarium, vel ad rem ipſam quam aggredimur accommodatum duxi,quàm de peccato,quod,quale, & quantum id malum ſit,ante omnia diſſerere. Sic enim mihi ſanè perſuadeo, ſi quid demum hoc monſtri ſit, quod peccatum dicimus, clarè & dilucidè cerneremus,ſi eius turpitudinem, enormitatem, grauitatem cognitam atque perſpectam haberemus, id ſolum & vnum facilè

Eccl.21. effecturum,vt,quod monet Sapiens, *à peccato tanquam à facie colubri fugeremus*: Vt hanc de peccatis dignoſcendis ac fugiendis doctrinam & diſciplinam ambabus vlnis amplecteremur, toto pectore hauriremus, atque imis ſenſibus reponeremus, vſui nobis perpetuo futuram,quoties ad peccatum

vel allicit mundus, vel ſtimulat caro, vel ſuggerit Satan. Sola enim certè earum rerum conſideratio, quas hodie in peccati deſcriptione dicemus, ſi altiùs animis infigatur, aſſidueque in memoria verſetur, facilè quemuis ab illa teterrima peccandi conſuetudine reuocabit: imò ne vnquam in huius generis peccatum incidat: aut ſi quando inciderit, quàm celerrimè inde ſe expediat & extricet, admonebit, docebit, perſuadebit. Diligẽter itaque quæſo (quod facitis) attendite, & me de re non ſolùm vtiliſſima, ſed planè ſummè neceſſaria dicere exiſtimate.

Primùm itaque quid ſit peccatum, quod mortale atque lethiferum dicemus, breui atque ſimplici definitione docebimus: Poſtea de eius multiplici grauitate & turpitudine diſputabimus. Solet in originale, mortale, & veniale diſtribui peccatum: Sed de originali non eſt hic dicendi locus, de veniali aliàs copioſiùs diximus. Nunc de eo quod poſt baptiſmum lethaliter perpetratur dicemus. *Peccatum* (vt ſapienter definit Auguſtinus) *eſt dictũ, factum, vel concupitũ contra æternam Dei legem.* Sed vt mortale iſtud ſit, addendum, cum, pleno voluntatis conſenſu, & auerſione à Deo. Qua ſanè in re peccati mortalis ratio conſiſtit. Tranſgrediendo enim Dei legem, vtique ſe auertit ab authore legis. Eſt autem Dei lex, *æterna voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans.* Itaque qui legẽ Dei,

In explicat. orat. Domin. Cõtra Fauſtũ, lib. 22. cap. 27.

Auguſt. ibidem.

aut in verbo eius expreſſam, aut in natura rerum inſinuatam, aut alioqui nobis modis ab illo poſitis reuelatam, violat: is peccat mortaliter. Eſt autem hæc Auguſtini definitio (quam omnes ſequuntur) ex ipſo Dei verbo petita. *Peccatum* enim (ait Ioannes) *iniquitas eſt, & omnis qui facit peccatum, facit iniquitatem*: quo in loco verbo vtitur ἀνομίας, quod iniquitatem interpres vertit. Peccatum eſt ἀνομία, id eſt, contra legem vel præter legem, vtique Dei legem. Sic Dauid: *Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ. Vbi autem lex non eſt* (ait Apoſtolus) *ibi præuaricatio non eſt: per legem autem cognitio peccati*. Et quid aliud eſt quod ſapienter propheta dixit, *Tibi ſoli peccaui?* Tota enim peccati ratio eſt, quòd Dei æterna lex violatur. Quantum verò iſtud malum eſſe putamus, quàm graue, quam multiplex? Et vnde huius tam variæ enormitatis explicandæ initium ſumam? quid primum, quid poſtremum dicam? hîc & dicendi vim & memoriæ firmitatem deſidero: Verſamur enim in re quæ & plurima ſuo ambitu complectitur, & in ſingulis tamen longam orationem deſideret. Sed agemus, vt poſſumus, quando vt volumus non licet.

1. Ioan. 3.

Pſal. 118.
Rom. 7.

Pſal. 50.

Eſt illud peccati primum atque præcipuum malum, quod iſtud ſolum, eo quod ſummè & ſolum bonũ eſt, nos priuat, exuit, ſpoliat. Quid ſummè bonum, niſi totius boni fons, Deus? In quo beati & fęlices ſumus,

niſi in Deo? Apud Chriſtianos Chriſtianus loquor. Nónne hæc omnium noſtrum vox eſt? *Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo meo ſpem meam?* Et rurſum, *Beatus populus cuius Dominus Deus eſt.* Nõne libenter dicimus, *Si Deus nobiſcum, quis contra nos?* Hoc profitemur, in hoc gloriamur omnes: vt iuxta Apoſtolum, *qui gloriatur, non niſi in Domino glorietur.* Denique & hîc ſpes noſtra, & in altera illa vita tota beatitudo noſtra, quid aliud niſi Deus? Quid aliud expetimus, quàm vt Deum propitium habeamus? Clara ſunt hæc. At verò quid illud demùm eſt, quod Deum à nobis auertit? *Peccata*, inquit, *veſtra diuiſerunt inter me & vos.* Et rurſum, *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Quibus, niſi peccatoribus flagitioſis dicturus eſt, *Neſcio vos?* *Odio enim eſt Deo impius & impietas eius.* Quod adeò verum eſt, vt nihil niſi peccatum, aut propter peccatum Deus odio habeat. Quum enim *diligat omnia quæ ſunt, & nihil oderit eorum quæ fecit, odiſti tamẽ omnes* (ait Dauid) *qui operantur iniquitatem: & abominatio eſt Domino via impij.* Quid verò Deo carere, Deum ſe à nobis auertere, leue aut vulgare damnum exiſtimamus? *Ego*, inquit Chryſoſtomus, *mille gehennis durius & intolerabilius iudico exoſum eſſe Christo, & audire: neſcio vos. Eſt enim ſatius mille fulmina ſuſtinere, quã vultũ illũ manſuetudinis pietatisq; plenũ, nos tamẽ auerſantẽ videre, & illos*

[Marginal notes: Pſalm. 72. — Pſal. 143. — Rom. 8. — 1. Cor. 1. — Eſai. 59. — Paſm. 6. — Matt. 25. — Sap. 14. — Sap. 11. — Pſal. 5. — Prou. 15. — Hom. 24. in Matth.]

placidiſſimos oculos nequaquã nos aſpicere ſuſtinentes. Et profectò ſi quẽ aliquãdo Chriſti amor tetigit, ſi quis vnquam incredibilem illum Chriſti erga nos amorem cõprehenderit, facilè intelliget quàm ſit verum quod ſanctiſſimus Chryſoſtomus dixit, Si illum Dauidis ſpiritum haberemus, vt cum illo dicere poſſemus: *Guſtate & videte quàm ſuauis eſt Dominus.* Et rurſum, *Quã bonus Iſraël Deus ijs qui recto ſunt corde.* His etiam plura indicaremus. Sed altiora iſta & ſublimiora tantiſper prætermittamus.

Pſalm. 33. *Pſalm. 72.*

Si futura bona non afficiant, at ſaltem præſentia mala percellant. Omnium enim quæ hodie mundus patitur malorum, aut vnquam perpeſſus eſt, ſolum in cauſſa peccatum eſt. Quidquid in vniuerſo aſperum, triſte, & aduerſum eſt, peccati fructus eſt. Iam ab initio rerum, *terra maledicta eſt, vt tribulos & ſpinas proferat: mulier maledicta, vt in dolore pareret, vir vt in ſudore vultus ſui comederet panem ſuum.* An verò deferbuit iam, aut conſenuit poſt tot ſæcula peccati vis, aut abbreuiata eſt manus Domini? Nónne & hodie *multa flagella peccatoris?* An non & hodie *pluit ſuper peccatores laqueus ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum?* Nónne cum filiis Iacob dicere debemus, *meritò hæc patimur quia peccauimus?* Planè (quemadmodũ Apoſtolus ſcribit) *vt diligẽtibus Deum omnia cooperantur in bonum*, ita (eodem Apoſtolo te-

Geneſ. 2. *Pſalm. 31.* *Pſalm. 10.* *Gen. 42.* *Rom. 8.*

ſtan

ſtante) *ira & indignatio, tribulatio & anguſtia, in omnem animam hominis operantis malum.* Et: *fiat oratio eius in peccatum, & fiat mēſa eorum coram ipſis in laqueum.* Verè enim, vt ſcripſit Sapiens, *quaſi rhomphaa bis acuta omnis iniquitas, & plaga illius non eſt ſanitas.* Illuſtre huius rei documentum eſſe poteſt vetus ille Dei populus, qui, vt Achior ad Holophernem cōmemorat, & tota vetus hiſtoria demonſtrat, *quādiu non peccarent in conſpectu Dei ſui, erant cum illis bona. Deus enim* (ait) *illorum odit iniquitatem, quotieſcumque autem prater ipſum Deum alterum coluerunt,* (quod omnis peccator facit) *dati ſunt in pradam & in gladiū & in opprobriū.* Et parum eſt de hominibus ſingulis & ſeorſim peccantibus. Ciuitates integras Sodomorum & Gomorrheorum in cineres redigens euerſione damnauit, *exemplum eorum qui impiè acturi ſunt ponens.* Quin & vniuerſam populi ſui gentem deſeruit propter peccatum, vt abduceretur captiua: Sic enim prædixit, *Si nec per hec audieritis, diſperdam vos in gentes, & euaginabo poſt vos gladium meum, eritq; terra veſtra deſerta, & ciuitates veſtra diruta.* Quod & poſtea factum eſt, primùm in decem tribus, poſtea & in reliquis duabus. Sed parum eſt de tota illa gente potuiſſe peccatum ad eius internecionem vſque, Dei iracundiam prouocare, etiam vniuerſum orbem potuit diluuio perdere. *Originali enim mundo non pepercit Deus, ſed octauum Noë Iuſtitia pra-*

Rom. 2.
Pſal. 108.
Eccl. 21.
Iudith. 5.
2. Pet. 2.
Leuit. 26.
2. Pet. 3.

conem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Quid de hoc mundo & hominibus loquimur? Ipſis Angelis peccantibus non pepercit Deus, *ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reſeruari.* An quicquam grauius, triſtius, aut formidoloſius de peccato expectatis? vix his quidquam grauius excogitari poteſt. Et tamen videte quid porrò peccatum fecerit: Tanta fuit peccati vis, turpitudo, grauitas, horror, deformitas, vt æterni patris æternum filium, Deum de Deo, cœlo deſcendere, hominem fieri, ardua etiam & triſtia ferre coëgerit. Vt non aliter coram Dei iuſto iudicio & expiari potuerit, quàm ipſius filij Dei morte, & ſanguine. Etenim *vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, & attritus eſt propter ſcelera noſtra, & peccata noſtra ipſa pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ,* vt propterea peccantes poſt baptiſmũ dicat Apoſtolus, *Chriſtum denuo crucifigere, & ſanguinẽ teſtamenti pollutũ ducere.* Minus nunc miramur ſi cœlum & terra contra peccatum armantur, dicente per Moyſen Deo: *Dabo vobis cœlũ deſuper ſicut ferreũ, & terrã aneã.* Poſtquam ipſum Dei filium propter peccati pœnas exoluendas pati oportuerit, mortem autem & morte quauis acerbiora perpeti: Taménne peccatum leue tibi, aut vulgare malũ videbitur? Valeat iam illa Ethnicorum hominũ vox: *Omniũ terribiliũ maximè terribilis eſt mors,* & dicamus quod res eſt, omniũ

Ibidem.

Eſai. 53.
1.Pet. 2.

Hebr. 6.

Leuit. 26.

terribiliũ verè maximè terribile peccatum eſſe: Nam iſta mors quæ illis tam terribilis eſt viſa, non niſi per peccatum eſt inducta.

Sed ſunt quos nec Dei amor, nec vindicta, aut ira mouet, homines neſcio magis miſeri an ſtupidi: Miſeros enim ſanè illos ſi hæc intelligant, & in peccatis tamen perſiſtunt, miſeriores verò ſi non intelligant, quo planè fit vt perſiſtere compellãtur. Alia itaque diſpiciamus, quæ ex ipſa peccati natura & inſita quadam deformitate, vt Deus nec deſerat nec vindicet, ipſos peccatores neceſſariò ſemper conſequuntur. Nimirum habet in ſe peccatum quiddam humanæ naturæ aduerſum, à quo abhorreret homo ratione prędictus, etiã nullo Numinis aut metu perculſus, aut amore affectus. *Qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati*, dixit Saluator, mãcipiũ videlicet eius libidinis quã ſequitur, & captiuus tenetur in lege peccati. Vnde impium Achab *venundatum* vocat Scriptura *vt malum faceret*: nõ quòd aut fato aut vi ſupera ad peccatũ compulſus fuerit, ſed quòd ipſe ſibi ex fœda peccandi conſuetudine, vincula & compedes iniecerit. Sic in ſingulis peccatis videre licet. De auaritia dicitur, *Semita omnis auari, animas poßidentium capiũt*. De gula ſic ait Apoſtolus, quòd *eorũ Deus ſit vẽter*. De luxuria, *qui meretrici adhæret, vnũ corpus cum ea efficitur*. Quàm fœda ſeruitus, quã turpe vinculũ? Verè, vt Sapiẽs dixit, *Funiculis peccatorũ ſuorum ꝛ nuſquiſ-*

Ioan. 8.

Prou. 1.
Philip. 3.
1. Cor. 6.

Prouer. 5.

Confeſſ. lib. 8. cap. 5. *que conſtringitur.* Vnde ſapienter B. Auguſtinus, *Dixiſti Domine, & ita eſt, vt omnis inordinatus animus ipſe ſibi pœna ſit.* Iam verò quid magis naturæ humanæ aduerſum, quàm ab innata libertate, qua ad imaginem Dei creatus eſt, ad rerũ viliſſimarum mancipia captiuum trahi? Itáne verò malum hoc vulgare aut contemnendum exiſtimabimus?

Quid, quòd non viliſſimis tantum vitiis & flagitiis ſeruis, ſed & ipſi iurato hoſti tuo, & in tuum caput à mundi exordio armato Satanæ obſequium ſingulare præſtas? Quid enim? An neſcis quoties mortaliter peccas, toties de te diabolum eiuſque ſatellites *1. Pet. 5.* egregiè triumphare? *Circuit ſemper vt leo rugiens, quærens quem deuoret.* Prædam nactus à triumpho temperabit? Ille, ille impius dæmon & iuratus aduerſarius noſter de nobis (auditores) in die illo iudicij tremendi tot triumphos aget: quot eo ſuadente peccata lethifera perpetrauimus. Ille nos accuſabit, ille non nobis tantum, ſed & ipſi Saluatori noſtro, propter peccata poſt baptiſmum, inſultabit. Quod tantum & tam *In regul. fuſ. diſpu. ad Interrog. 2.* pudendum facinus eſſe ſcribit Baſilius, *vt futuram hanc exprobrationem & inſolentem hoſtis gloriationem grauiora longè ducat, quàm ipſa gehennæ ſupplicia.* Cuius etiam rei amplam & copioſam querelam inſti- *In ſerm. contra Iu-* tuunt Auguſtinus & Cyprianus, nec aliam ob cauſam vocatur hic à Ioanne *accuſator*

fratrum,

fratrum, qui accuſat nos in conſpectu Dei die ac nocte. Certè egregiè hoc nomine Chryſoſtomus *voluntarium quendam dæmonem peccatum & ſpontaneam inſaniam vocat*. Et ſanctus Auguſtinus non alia ratione *venundatos nos ſub peccatis* ab Apoſtolo dicit, quàm quòd *vnuſquiſque peccando animam ſuam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis*. Siccine ergo noſtri obliti erimus, vt iuratiſſimo hoſti nos ipſos in perpetua mancipia vendere velimus? Abſit hoc à Chriſtianis & prudentibus animis.

deos, Paganos & Arianos. Cap. 4. In ſerm de Eleemoſyna. Apoca 2. Homil. 28. in epiſt. ad Rom. In expoſit. quarundã propoſit. in epiſt. ad Rom.

Quid hîc cætera perſequor? nempe non tam te aliis trucidandum & irridendum tradis, quàm tibi ipſi violentas manus iniicis, quiſquis mortaliter peccas. Homo enim *per malitiam occidit animam ſuam*, ait Sapiens. Et, *qui faciunt peccatum & iniquitatem, occidunt animas ſuas*. Quàm nefarium & turpe, hoc plus quàm parricidium? Merito clamat iterum Sapiens, *Miſerere animæ tuæ placens Deo*.

Sap. 16. Tob. 12. Eccl. 30.

Taceo hîc conſcientiæ cruces, omitto Chriſtiani nominis & ſocietatis iacturam, nihil dico de Angelorum luctu & mœſtitia, quæ omnia peccati turpitudinem poſt baptiſmum conſequuntur. Aut ſi etiam libet de iis aliquid breuiter audire, peccatum huiuſmodi eſt, vt aut vehementer perpetratum animum diſcruciet, aut ſi cruciatum non afferat, penitus occidat. Sanè prius illud

natura ipſa agnoſcit, quæ pro magna fœlicitate duxit: *Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa*: & iterum dicere potuit, *Conſcientia mille teſtes*. Sed ſacratius de hac re Spiritus

Eſa. vlt. ſanctus, *Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*. Et piè creditur vix aliam in gehenna grauiorem pœnam fore, quàm peccatorum recordationem: Quam pulchrè de-

Sapien. 5. ſcribens Sapiens, ſic eos loquentes inducit: *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Dei ignorauimus: Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Quæ quamuis futura magis ſunt, tamen & hîc initium capiunt, dicente Scri-

Eſai. 48. Prou. 28. Pſal. 13. Vide Chryſoſt. hom. 8. ad pop. Antioch. ptura: *Cor impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt*: &, *non eſt pax impiis*. Et rurſum, *fugit impius nemine perſequente, iuſtus autem vt leo confidit*. Et iterum, *Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt*. Quos autem hîc peccatum non cruciat, næ illi deteriore adhuc loco ſunt. Illi enim in profundo malorum ia-

Prou. 18. cent, dicente Scriptura, *Impius cùm in profundum venerit, contemnet*. Quos deſcribens

Ierem. 5. Ieremias, *percuſſiſti*, inquit, *& non doluerunt, attriuiſti eos, & noluerunt accipere diſciplinam, & indurauerunt facies ſuas ſupra petras, & noluerunt reuerti*.

Quod ad Chriſtiani nominis ſocietatẽ & fructum peccato deperditum attinet, audia-

Rom. 13. mus Apoſtolum, *Abijciamus opera tenebra-*

rum,& induamur arma lucis: nam enim filij lucis ſumus. Sed apertius Saluator: *In hoc cognoſcent omnes ſi diſcipuli mei eſtis, cùm feceritis omnia quæ ego præcipio vobis.* De angelorum dolore Saluator dixit: *Gaudium eſt Angelis de vno peccatore pænitentiam agente*, quanto magis dolor erit angelis, de multis peccatoribus in peccato perſiſtentibus? Sanè eleganter monet Baſilius, ſingulos noſtrûm Angelum cuſtodem quodammodo à nobis peccando depellere. *Veluti fumus*, inquit, *apes fugat, & fœdus odor columbas expellit: ſic Angelum vitæ noſtræ cuſtodem abigit graueolens peccatum.*

Epheſ. 5.
Ioan. 13.
Lucæ 15.
Homil. in Pſal. 33

Leuiora tibi hæc fortaſſe aut fabuloſa videantur? Ad alia ergo veniam, quæ in vſu quotidiano poſita negare non poteris. Itaque hæc habet in ſe peccati quædam innata turpitudo, vt etiamſi nullo eius dolore aut pudore tangaris, animum nihilominus tuum in ſua ſede & pace conſiſtere non ſinat, ſed inde eum vi ſua tanquam ex arce deiicit, & in turbas ac procellas vel inuitum & reluctantem detrudat. Etenim quodcunque tu mihi vitium nomines, hoc ab eo effici mecum fatebere: nempe (vt Auguſtini verbis vtar) *coarctat auaritia, diſtendit ſuperbia, cõſumit inuidia, inflammat concupiſcentia, infeſtat luxuria, dehoneſtat gula, ebrietas confundit, detractio lacerat, ambitio ſupplantat, rapacitas obiurgat, diſcordia diſſipat, ira perturbat, leuitas diſſoluit, torpor opprimit, hypocriſis*

Meditat. cap. 4.

fallit, adulatio frangit, fauor attollit, calũnia pungit. Viden' in quot te motus & perturbationum fluctus, tanquam equuleo infixũ, huc illúcque ſingula vitia pertrahunt atque conuellunt? Quæ hic animi integritas, quæ pax, quæ dignitas conſiſtere poteſt?

Iam verò quale iſtud eſt, quod nunquam peccatum ſolum venit, ſed vbi ſedem ſemel in animi arce locarit, vocat ad ſe ſeptẽ ſpiritus nequiores ſe, *& ſuo pondere in aliud trahit, niſi quamprimum pœnitentia deleatur*, ait Gregorius. Ideóque aptiſſimo vocabulo propheta Zacharias, *Talentum plumbi* vocat.

In Ezech. Homil. 11.

Zachar. 5.

Quid, quod ſi qua forte bona opera cõpatitur ſecum aliquod vitium, eorum certè fructum omnino euertit & meritum tollit. Nam *qui offendit in vno, factus eſt omnium reus*. Et ideo clamat Eſaias: *Cùm extenderitis manus veſtras*, &c. *Non exaudiam vos: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt*. Nullum nẽpe eſt meritum homini in mortali peccato cõſtituto. Imo vt *iuſtis omnia cooperantur in bonum*, ita malis omnia vertuntur in malum, iuxta illud: *fiat oratio eius in peccatum, & fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum*.

Iacob. 2. Eſai. 1.

Rom. 8. *Pſal. 104. & 68.*

Nec verò præſentia tãtum bona fruſtratur, ſed & præterita ac præcedẽtia deuaſtat atque conſumit. *Si enim fecerit homo omnem iuſtitiam* (ait Deus per prophetam) *& auerſus peccauerit, non recordabor iuſtitiæ eius*, vt fruſtra vel diutiſſimè rectè feceris, ſi poſteà

Ezech. 18.

peccato

peccato ſemel indulſeris. Illud porrò ſingulare eſt, quod propter peccatum hoc mortale, nec leuiora illa & quotidiana peccata, eo flagrante, remiſſionem conſequi poſſunt. Qui enim iuſſit nos orare, *Dimitte nobis debita noſtra*, de leuioribus haud dubiè intelligens, conditionem adiecit, *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Hoc eſt, ſi in fraterna charitate maneamus. Illam verò quot quæſo peccata violant & euertunt? Ira, inuidia, detractio, diſcordia, & his conſimilia, quorum qui reus eſt, etiam leuiſſimorum peccatorum pœnam luet. *Matth. 6.*

Huc accedit quod peccatum difficillimè curatur, vnde Ambroſius: *facilius inueni qui ſeruauerit innocentiam, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.* Satiſne vobis, auditores, peccati fœditatem, enormitatem, & grauitatem expreſſi? Taménne ſemper pueri erimus? vt peccati reatum ſúſque déque feramus, curam negligamus, periculum omni ſtudio & conatu, non deuitemus? Omnes planè beati eſſe cupimus. At quid hoc demùm eſt beatum eſſe? Audiamus Spiritum ſanctum: *Beatus*, inquit, *vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, &c.* quæ ſequuntur. & rurſus: *beati immaculati in via.* Fratres ſi volumus eſſe beati, obſecro, id agamus, vt ſimus immaculati. Nulla eſt fœlicitas, ſed omnis miſeria, vbi peccatum eſt. *De panit. lib. 2. c. 10.* *Pſal. 1. & 118.*

DIXI.

De peccato Superbiæ.

Oratio Catechetica II.

QVi hactenus de peccatis docuerunt ac diſputarunt (auditores) ea ſeptem eſſe voluerunt capitalia, fontes atque radices cæterorum omnium. Rectè illi quidem & commodè ſatis ad vulgi captum, vt res alioqui vaga & numeroſa, ad certum aliquem ordinem & numerum redigeretur, eſſétque & docendi paſtoribus, & ſeu confitendi, ſeu propter alias cauſas diſcernendi peccata ipſi populo, compendium vtile, methodus apta, ratio ac via commodiſſima. Sed cogitanti mihi & attentiùs perpendenti peccatorum horum naturas & rationes, numquam ſatis placere potuit, quod quidam Sancti & doctiſſimi Patres, ipſa ſacra Scriptura duce & authore, tradiderunt: omnia peccata quodammodo vnum peccatum eſſe: & quicquid peccatur, id ita ab vno quaſi capite dimanare, vt illud ſolum capitale dici & propriè nuncupari poſſe videatur. Illud enim peccatum tale eſſe, vt & eo vno qui viciatus ſit, cæteris mox omnibus peccati ſordibus vitiari ac coinquinari ſoleat: & eo vno quì careat, idē à cæteris omnibus nullo negotio immunis perſiſtat. Propterea quoque hoc vnum peccatum & pri-

mum & vltimum hominis peccatum nuncupauerunt, quod & omnium peccatorum initium ſit, & ex omnibus peccatis non niſi vltimo & poſtremo loco, quaſi poſtrema veſtis (vt ſcribit Plato) deponatur. Hoc enim ſceleris genus tam præpoſterum eſſe, vt in ipſis quoque ſummis & præclaris virtutibus, maximè timendũ ſit. Adeò quoque militantem hîc animam importunum hoc ſcelus non deſerere, vt aliis vtcunque ſuperatis ac debellatis, fuſis atque fugatis vitiis, iſtud ſemper in acie ſtet, Chriſtique militem exercere non deſinat. Quid? quòd ſic capitale hoc vitiũ eſt, vt non ſolùm ea quæ vulgo numerantur peccata pariat, auaritiam, gulam, luxuriam, & ſimilia, quæ omnia charitati aduerſantur, & voluntatis corruptæ defectus ſunt; ſed præterea alia illa corrupti ac deprauati intellectus mala atque flagitia infælici quoq; fœtu producat? Iſtud enim vnum flagitium, & ignorantiam veritatis in Philoſophis, & apoſtaſiam à veritate in hæreticis, ſemper peperit, & adhuc hodie parit; nec parit tantum, ſed nutrit, fouetque: ſolumque in cauſa eſt, ne vnquam ad veritatis lucem perueniant, qui in falſitatis tenebris verſantur. Poſtremò ſic hoc vnum capitale, quaſique vnicum peccatum eſt, vt iſtud ſolum omnem pœnitentiæ & reſipiſcentiæ aditum peccatori claudat: verè *coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro*: vt qui Gen. 49.

in hoc ſcelere ſemel ceciderit, non adiiciat amplius vt reſurgat; ſed qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc. O tetrum, immane, & horrendum flagitium! Sed tamen (quæ ſumma eſt hodie rerum omnium infælicitas) vulgare, commune, & tritum, peneque laudatum & honoratum peccatum. Expectatis fortaſſe quid demum peccatum hoc eſſe poſſit, tot modis ac nominibus enorme, & tamen ita (vt dicimus) vulgare atque commune. Numeratur ſanè illud inter peccata capitalia, & primo loco à pleriſque ponitur; ſed mihi certè ob cauſas iam dictas, ſolum & vnicum capitale dici poſſe videtur: Reliqua enim ſanè peccata ſunt grauia & enormia. Capitale autem fortaſſe non niſi hoc ſolum. Aut ſi alia etiam capitalia peccata, ſeu aliorum peccatorum capita dici volumus, quia hoc iam vſus obtinuit, iſtud vnum ipſorum erit capitum caput, & quaſi peccatorum ſupremum caput. Sed quodnam illud tandem? Quid aliud expectatis? Superbia eſt. Superbia ſic Capitale peccatum eſt, vt omnium peccatorum, etiam eorum quæ capitalia vocantur, ſupremum caput ſit. Superbia talis eſt, vt ea ſola qui laborat, aliis quoque vitiis omnibus ſcateat, auaritia, ira, inuidia, luxuria, & ſimilibus. Superbia niſi prior animo inſederit, nullum aliud vitium accedit; & ita vbi ſedem ſemel fixit, tenaciter adhæret, vt non niſi poſtrema exeat. Superbia inanem philoſophiam & blaſphemas

Superbia peccatorũ caput ſupremum.

omnium

omnium ætatum hæreſes peperit, aluit, fouit. Superbia denique ſola, ne peccator ſe in ſcelere eſſe deprehendat & agnoſcat, atque ita denuo reſipiſcat, facit. Eſt poſtremò ſuperbia omnibus communis, quia vno aut altero ſcelere, omnes aut pene omnes laboramus. Quæ quidem omnia ita vt diximus ſe habere, eo ordine quo iam diximus oſtendemus. Hanc enim viam & rationem ad huius peccati turpitudinem & grauitatem demonſtrandam, commodiſſimam eſſe exiſtimaui. Verùm iſtud prius non fecero, quàm (quod ante omnia neceſſarium eſt) quid, & quotuplex ſit ſuperbia docuerimus: ne de re incerta diſputare, &, Andabatarum more, in tenebris pugnare videamur. Huius autem vitij natura & turpitudine, his duabus partibus abſoluta, poſtremo loco de eiuſdẽ cauſis & remediis diſputabimus. Quæ ſanè omnia, ſic eſſe non vtilia tantum, ſed & maximè neceſſaria exiſtimate; vt qui huius vitij fugam non didicerit, is ab aliis ſe tueri nullo modo poſſe ſibi perſuadeat: qui autem iſtud ſemel egregiè ſuperauerit, is aliorum quoque omnium victor euadere minimè dubitet. Diligenter itaque quod facitis, attendite. Superbia (vt eam ſapienter ſcholaſtici definiunt) nihil aliud eſt quàm amor inordinatus propriæ excellentiæ. Sic Auguſtinus, *Amor excellentiæ, ſuperbia vocatur.* Sed plenius ſcholaſtici. Non enim omnis excellentiæ amor ſuperbiæ nomine dam-

De verbis Dom ſerm. 53.

nandus, ſed inordinatus amor ſuperbia eſt. Ordinatus autem & rectus eſſe talis amor, duobus tantum modis poteſt. Primùm cùm propriæ excellentiæ & laudis ſoliciti ſumus propter Dei honorem & proximi vtilitaté. De primo Apoſtolus : *Qui gloriatur*, inquit, *in Domino glorietur*. Et alibi in medium producens reuelationes ſuas; *pro huiuſmodi*, inquit, *gloriabor, pro me autem nihil niſi in infirmitatibus meis*; Rurſum propter aliorum vtilitatem ſuas laudes commemorat. Quum enim dura & acerba quæ pro Chriſto paſſus eſſet commemoraſſet, ſubdit, *Factus ſum inſipiens, vos me coegiſtis. Ego à vobis debui commendari: nihil enim minus feci ab iis qui ſunt ſupra modum Apoſtoli, tametſi nihil ſum.* Hic ergo vel propter Dei honoré, vel propter proximi ædificationem, amor laudis virtus eſt: eſt enim nobis bona vita neceſſaria, ſed aliis bona fama. Itaque ſtudere bonæ famæ & laudi propriæ his de cauſis ſuperbiæ vitium non eſt.

1.Cor.1.

2.Cor.12.

Rurſum ſuperbiæ vitium non eſt, cùm quis propriam excellentiam in bono deſiderat, vt flagrare amore virtutis & eruditionis, cupereque in vtraque excellere; ſi tamen media hic magis quàm finem expetat, virtutes ipſas, & laudabilem eruditionem, magis quàm gloriam & laudem: hic enim amor laudis, inordinatus adhuc non eſt, quum ad hanc hortatur Apoſtolus: *De cætero*, inquit, *fratres, quæcunque ſunt vera, quæ-*

Philip.4.

cunque

cunque pudica, quæcunque caſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus, hæc cogitate. Et rurſum: *bonum fac, & habebis laudem ex illa,* ex poteſtate dicit humana. Non ſolum futuram illam proponit, de qua alibi dicit, *tunc laus erit vnicuique à Deo.* Rom. 13. 1. Cor. 4

Sed extra hos caſus propriæ excellentiæ amor, inordinatus erit, ideóque ſuperbiæ nomen accipiet: Quod quidem quot modis fiat, nunc dicemus. Enumerantur autem accuratè à ſancto Gregorio, quem omnes poſtea ſcholaſtici ſequuti ſunt. Prima ſuperbia eſt, bonum aliquod ſeu animæ, ſeu corporis ſibi ſoli tribuere, non Deo acceptũ referre. Contra hãc Apoſtolus: *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* De huiuſmodi ſuperbia Proſper: *Si quis eſt qui aliqua ſe habere exiſtimat bona, quorũ nõ Deus largitor ſit, ſed ipſe ſibi author exiſtat, manifeſtum eſt hũc non Dei ſpiritum habere, ſed mundi.* Hæc propria erat diaboli ſuperbia, & hæc idololatria quædam cenſetur. Fecit enim hæc tandem, vt ſe pro diis coli homines iuberent: Exempla ſunt Alexander Macedo, Nabugodonoſor in Babylonia, Herodes in Iudæa: alijque complures. Moral. lib. 23. cap. 7. 1. Cor. 4. In epiſt. ad Demetriadem.

Alia ſuperbiæ ſpecies eſt, fateri quidem à Deo bona eſſe quæ accepimus, ea tamen ſic data, vt noſtris meritis, ſtudiis ac laboribus putemus acquiſita. Contra quam ſu- 2. ſpecies.

Epheſ. 2. Prouer. 3. Deut. 8. perbiam Apoſtolus clamat, *non ex vobis, non ex operibus, ne quis glorietur.* Et ſæpe Scriptura admonet, *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Et rurſum, *Vide ne obliuiſcaris Domini Dei tui, & poſtquam comederis, & ſatiatus fueris, eleuetur cor tuum, dicas in corde tuo: Fortitudo mea & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt.* Talis erat Ozias ſiue Azarias Rex. Ex hac ſuperbia Pelagiana hæreſis proceſſit; & Donatiſtarum quoque. Ierem. 17. Ideo contra vtroſque ſæpius vſurpat Auguſtinus illud Prophetæ: *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum.*

3. ſpecies. Tertia ſuperbiæ ſpecies eſt, ſibi attribuere bonum quod quis non habet, aut maius atque amplius quàm habet. Qualis erat ille Apocal. 3. Laodicenſis Epiſcopus, contra quem ſic ſcribit Ioannes: *Dicis quod diues ſum & locupletatus & nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus & nudus?* Ierem. 48. Talis etiam ille Moab erat, de quo Scriptura ait: *Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non ſit iuxta eum virtus eius*, id eſt, quod plura ſibi vendicet, quàm habet. Trita eſt hæc & vulgaris ſuperbia.

4. ſpecies. Quarta ſuperbiæ ſpecies eſt, quum deſpectis cæteris, id bonum ſingulariter habere, quod habemus, videri volumus. Nec enim ſic de veris virtutibus nobis placere debemus, vt aliis nos hoc nomine vlla ra-

tione

tione præferamus. Grauiter hoc nomine audiit ille Phariſæus, *qui* (ait Gregorius) *idcirco de templo abſque iuſtificatione deſcendit, quia bonorum operum meritum ſibi quaſi ſingulariter tribuens, oranti publicano ſe prætulit.* Sic notat & Auguſtinus: *Quis*, inquit, *ſuperbus eſt? Qui etiam ſi Deo tribuit bona quæ facit, inſultat tamen iis qui illa non faciunt, & extollit ſe ſuper illos.* Nam & ille Phariſæus: *Gratias tibi ago, inquit, non dixit, ego facio: De iis quæ faciebat, gratias Deo agebat. Vnde ergo improbatus eſt? Quia inſultabat Publicano.* *Luca 18.* *Moral. li. 23. cap. 7.* *Enarrat. in Pſ. 93.*

Ex hac autem tam multiplici ſuperbia, tanquam ex infauſta parente infælices proles, proficiſcuntur multa alia peccata, quæ propriè ad ſuperbiam ſpectant. Qualia ſunt iactantia, inobedientia, hypocriſis, ambitio, pertinacia in malo, curioſitas in rebus vanis: Hæc enim omnia ſunt ſuperborũ propria. Sed de capite & radice agamus, eo enim ſublato, reliqua euaneſcunt. Retractemus itaque ea quæ initio diximus, & ſingulis magis immoremur, vt huius capitis & radicis quanta ſit turpitudo, fæditas, enormitas oſtendatur.

Primum itaque eſt omnium omnino peccatorum initium, radix & ſupremum caput. Apertè dicit Scriptura: *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.* Cuius ſanè ratio multiplex eſt. Primùm cùm peccati tota ratio ſit auerti à Deo, & connecti ad bonum creatum, eóque *Superbia omnium peccatorũ radix.* Eccl. 10.

inordinatè frui; id nunquam fit niſi ſuperbia, id eſt, ſui ipſius inordinatus amor præcedat. Ideo enim à Deo auerſi, ad bonum creatum conuertimur, quia nobis placet, quia eo delectabiliter frui volumus; facit ergo ille inordinatus amor ſui (qui ſuperbia eſt) vt ad bonum creatum nos inordinatè conuertamus. Præterea auerſio quæ fit à Deo, initiũ accipit à ſuperbia. *Initium enim* (ait Sapiens) *ſuperbiæ hominis, apoſtatare à Deo.* Et in hoc ſenſu ſcripſit Iſidorus. *Omnis peccans ſuperbus eſt, eo quod faciendo vitia, contemptus habet diuina præcepta. Rectè ergo initium omnis peccati ſuperbia, quia niſi præceſſerit mandatorum Dei inobedientia, tranſgreſſionis non ſequitur culpa.* Et hinc ſanè primum peccatum Adæ ſuperbiam fuiſſe notarũt ſancti Patres. Hinc etiam ſcripſit Auguſtinus, *Duos amores duas in hoc mundo conſtituere ciuitates. Amor enim Dei vſque ad contemptum mundi, conſtituit ciuitatem Dei, eſtq́ fundamentum eius: Amor ſui vſque ad contemptum Dei, conſtituit ciuitatem diaboli.* Hac ſanè de cauſa Diuus Gregorius ſuperbiam non inter ſeptem capitalia numerat; ſed eius loco inanem gloriam recenſens, ſuperbiam vocat *reginam omnium vitiorum:* Cætera verò vt duces exercitus ponit, omnes ſuperbiæ imperio parentes. Et rurſum alibi radicẽ eſſe peccatorũ omnium oſtendit. His verbis: *Sicut inferius radix tegitur, ſed ab illa rami extrinſecus expanduntur: ita ſe ſuperbia extrinſecus*

Lib. 2. de ſummo bono, cap. 38.

De Ciuit. Dei lib. 14 cap. vlt.

Moral. lib. 31. cap. 31.

celat,

celat, ſed ab illa protinus aperta vitia pullulāt. Nulla quippe mala in publicum prodirent, niſi hæc mentem in occulto ſtringeret. Huius autem rei rationem, etiam præter ea quæ ſuperius notauimus, efficacem & veram reddit Proſper, ſic ſcribens: *non ſolum peccatum eſt ſuperbia, ſed etiam nullum peccatum fieri potuit, poteſt, aut poterit, ſine ipſa. Siquidem nihil aliud omne peccatum niſi Dei contemptus eſt, quo eius præcepta calcantur, quem contemptū Dei nulla res alia perſuadet hominibus, niſi ſuperbia.* Et confirmatur hæc Proſperi ſententia à Propheta regio. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatorum nō moueat me. Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatē.* Vbi Auguſtinus: *Quare ſuperbiæ pedē dixit? quia ſuperbiendo Deum deſeruit, & diſceſſit & pedem affectum dixit. Ideo cùm cautam faceret Dominus Eccleſiam, ait: illa tuum obſeruabit caput, & tu illius calcaneum. Serpens enim per ſuperbiam nos ſupplantat, & Eccleſia caput eius humilitate conterit.* His ſanè de cauſis & initium & radix & caput omnium peccatorum vocatur. Cupiditas quidem ſeu amor pecuniæ ab Apoſtolo vocatur: ſed verum iſtud eſt quo ad executionem multorū peccatorum, quibus materiam ſuppeditat *radix omnium peccatorum*, pecunia. Atque quo ad intentionē primam, & interiorē animi effectum, omnium radix eſt ſuperbia. *Caput omnium morborū ſuperbia*, ait Auguſtinus, *quia caput omnium peccatorum ſuperbia. Medicus*

Moral. lib. 24. cap. 17.

De vita cōtemplatiua lib. 3. cap. 2.

Pſal. 36.

Tract. 25. in Ioan.

prudens morbum curaturus cauſam quærit, & inuentam curat: Sic tu cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Vt caput omnium morborum curatur, id eſt, ſuperbia, deſcendit Filius Dei, & factus eſt humilis. Adeò eſt hoc verum quod diximus ſupremum caput peccatorum eſſe ſuperbiam.

Iam verò adeò eſt hoc peſtilens malum, vt non primum tantum ſed & vltimũ quoque peccatum ſit. Etenim cæteris omnibus vitiis debellatis, hoc vltimum in acie ſtat, ipſis etiam virtutibus inſidias ſtruens, qua de re ſic Iſidorus pulchrè ſcripſit: *Superbia eſt in peccato prima, & in conflictu poſtrema. Superbia vt eſt origo omnium criminum, ita ruina eſt cunctarum virtutum. Hæc enim aut prima in exordio mentem per peccatum proſternit, aut nouiſſimè de virtutibus eiicit. Inde & omnium peccatorum eſt maxima, quia tam per virtutes quàm per vitia humanam mentem exterminat.* Et hoc ſanè illud eſt quod ſcripſit Auguſtinus. *Vitia cætera in peccatis, ſuperbia verò etiam in rectè factis timẽda eſt, ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur.* Hinc generale quoddam malum à Sanctis Patribus vocatur. Sic Gregorius: *Superbia nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis ac peſtifer morbus, corpus omne corrumpit.* Quod totidem fere verbis repetit Proſper: *Aliæ cupiditates ea tantum bona quibus aduerſan-*

De ſummo bono lib. 2. cap. 38.

Epiſt. 56.

Morali. li. 34. cap. 18.

Epiſt. ad Demetriadem.

tur

tur imminuunt, ſuperbia dum omnia ad ſe trahit, ſimul vniuerſa corrumpit. Hac ſanè de cauſa, vt omnium peccatorum prima, ita & poſtrema ſuperbia eſt. Vnde præclarè ſcripſit Plato, τὴν κενοδοξίαν ὥσπερ τὴν ἐσχατῶ χίτονα ἀποδύεται ἡ ψυχὴ, quod in deponendo & exuendo vetere homine, extremus ſit ſuperbiæ pannus. *In Phædro.*

Eſt præterea ita capitale & generale quoddam peccatum ſuperbia, vt non cętera tantùm vitia, quæ charitati aduerſantur, & ex voluntate deprauata oriuntur, producat, ſed & illa quoque pariat, nutriat, ac foueat, quæ deprauatus intellectus patrat. Philoſophorum & gentium ignorantiam, non niſi ſuperbiæ prolem fuiſſe, Apoſtolus declarans dicit: *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſint, qui cùm Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificarunt, ſed euanuerũt in cogitationibus.* *Rom. 1.* Ex hoc enim pede ſuperbiæ (vt notat Auguſtinus) ceciderunt operantes iniquitatem, traditi in reprobum ſenſum. *Enarr. in Pſal. 36.* Demonſtrat copioſè Auguſtinus alibi, non aliam ob cauſam à Chriſti doctrina abhorruiſſe Philoſophos, quàm quia ſuperbi eſſent: *Quid,* inquit, *cauſa eſt quod propter opiniones veſtras quas ipſi oppugnatis Chriſtiani eſſe nolitis: niſi quia Chriſtus humilis venit, & vos ſuperbi eſtis?* *De ciuit. Dei lib. 10. cap. 29.* Et hoc eſt quod Apoſtolus dicit, *Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi conquiſitor huius ſæculi, nónne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi?* *1. Cor. 1.* Hoc eſt quod Propheta futurum

Abdia 1. rum prædixit: *Perdam ſapientiam ſapiẽtium, & prudentiam prudentium reprobabo*: id eſt, *quam ſibi arrogant, nec habent eam quæ Dei eſt*, ait Auguſtinus. Hoc denique eſt quod ipſe Saluator in Spiritu exultans dixit, *Confiteor tibi pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis*. Nempe contra ſuperbiam dictum eſt, *Niſi credideritis, non intelligetis*. Qua de re vide (ſi libet) prolixè diſputantem Auguſtinum lib. de vtilitate credendi. Sicut olim infidelitatis, ita hodie hæreſis ſola ſuperbia mater & nutrix eſt, quod egregiè docuit Apoſtolus, ſic ſcribẽs: *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, &c. ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes*. Et cauſam ſubdit: *Sicut enim Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati*. Sicut etiam deſcribit Propheta hæreticos, *vt oues errantes ſuper montes & colles*, quæ verba explicans Auguſtinus, *Diuerſis*, inquit, *in locis diuerſa ſunt hæreſes, ſed vna mater ſuperbia omnes genuit: ſicut vna mater Catholica, omnes Chriſtianos fideles, toto orbe diffuſos*. Quod ſi quis hiſtorias Eccleſiæ conſulat, Archihæreticos omnes non niſi ex ſuperbia & ambitione aliqua in hæreſim incidiſſe videbit. Sic de Tatiano, de Thebute, de Tertulliano, de Florino & Blaſto, de Montano, de Nonato, de Meletio, de Neſtorio, de Seuero ſcribit Nicephorus. Sic de Valentino ſcribit Tertullianus in lib. aduerſus

Vbi ſuprà cap. 28.

Matth. 11.

Eſai. 7.

2. Tim. 3.

Lib. de Paſtoribus cap. 8.

Niceph. lib. 4. cap. 7. 12. 20. 22. lib. 6. cap. 3. 30. lib. 14. cap. 32. lib. 16. cap 29.

Valen

Valentinianos. Huius autem rei figura erat, quod cauſa diuerſitatis linguarũ in illa confuſione Babylonica ſola ſuperbia fuerit, vt notauit Auguſtinus tractatu 6. in Ioannem.

Satis hæc opinor, quæ hactenus diximus, ſuperbiæ turpitudinem & grauitatem demonſtrat Sed vt eam adhuc magis ac magis exploratam habeas, en tibi aliud, idemque poſtremum huius demonſtrationis argumentum. Nempe tam horrendum eſt ſuperbiæ vitium, vt illud ſolum omnem pene pœnitentiæ ac reſipiſcentiæ viam excludat, ideóque non niſi difficillimè curetur. Oſtédit hoc quod dico illa Apoſtoli vox de Neophyto, *ne elatus*, inquit, *incidat in iudicium diaboli*, oſtendens ſuperbũ hominẽ eſſe pœnæ proximũ, ſicut diabolus ſuperbiens ſtatim detruſus eſt. Hinc in Scripturis dicitur quod *Deus ſuperbis reſiſtat*. Et rurſum, *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Et rurſum, *quod hominibus altum & ſublime eſt, abominatio eſt apud Deũ*. Ex quibus Spiritus Sancti vocibus collegerunt Patres, hoc demum vitiũ difficillimè curari, certiſſimè puniri, & pœnitentiæ viam (quantum quidem in ſe eſt) excludere. Difficultas curandi in eo eſt, quod nihil magis petendæ veniæ repugnat, quàm animus ſuperbus. Vnde Auguſtinus: *Vno ſuperbiæ vitio miſericordiæ medicina reſpuitur. Quid enim tã opus miſericordia, quàm miſer? & quid tam indignũ miſericordia, quàm ſuperbus miſer?* Idcirco ne

1. Tim. 3.

Iacob. 4.
Pſalm. 63.
Luca 16.

De lib. arbitr. lib. 3. cap. 10.

in ſuperbiam incidant electi Dei, tum aliis malis multis vexantur; tum interdum in alia peccata incidere permittuntur. Primi exemplum illuſtre eſt Apoſtolus, *cui (ne magnitudo reuelationum eum extolleret) datus eſt ſtimulus carnis, qui eum colaphizaret, angelus Satanæ.* Qua in re meritò exclamat Auguſtinus: *O venenum, quod non curatur niſi veneno. Caput cadebatur, ne caput extolleretur. O Antidotum, quaſi quod de ſerpente conficitur! vnde enim ſerpens cecidit, inde hominem deiecit.* Hinc ſanè notauit pulchrè Diuus Bernardus remedia quinque à Domino huic malo eſſe poſita: *Locus,* inquit, *quia exilium, corpus quia onerosum, tentatio quia inquietat, Christi prædicatio, quia ædificat, & eius conuerſatio quia informat.* Secundum etiam docent Patres: Sic enim Iſidorus ſcribit: *Vtilius eſt arroganti in quocunque vitio labi, & humilem poſt caſum Deo fieri, quàm per elationem ſuperbiæ, grauiorem ruinam & damnationem ſubire.* Apertiùs autem & confidentiùs hac de re (præter ſuum morem) Auguſtinus: *Audeo dicere, ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum manifeſtumq́; peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubriùs enim Petrus ſibi diſplicuit quando fleuit, quàm ſibi placuit quando præſumpſit. Hoc dicit & ſacer Pſalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Sic vtile docet fuiſſe Adamo quod apertè ceciderit man-

2. Cor. 12

De verb Apls. ſer 3.

Serm. 3. ex paruis ſermon.

De ſummo bono, lib. 2. cap. 38.

De Ciuit. Dei lib. 14 cap. 13.

Pſal. 82.

datum Dei tranſgrediens, qui antea per ſuperbiam occultè ceciderat. Hinc ergo liquet quale & quàm enorme hoc peccatum ſit, quod nō niſi multis magniſq́ malis edoctum reſipiſcit. Quibus pro colophone illud Gregorij magni fulmen adiiciemus. *Euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt: vt contrà humilitas electorum.*

Moral. li. 34. cap. 23.

De remediis ſuperbiæ.

De remediis ſuperbiæ eſſet iam proximo loco dicendum: ſed ea de re magna ex parte nos admonere poſſunt quæ iā poſtremò de eius difficili curatione diximus. Quanquam ſanè ſi rectè rem perpendimus, tota hæc difficultas, non ex ipſius rei natura, ſed ex noſtra ſola quadam incōſideratione oritur. Etenim (vt doctè notarunt ſcholaſtici) ſola ſuperbiæ cauſa, quædam eſt mentis inaduertentia, craſſa quædā & ſupina ſui ipſius conſideratio. Eſt enim hoc vitium animæ rationali proprium: in qua vt cætera vitia in concupiſcibili & iraſcibili animæ parte, hęc vt in ſubiecto verſantur. Quare hîc ſi ratio ſuum officium faceret, nulla in nobis eſſet ſuperbia. Nempe ſi animaduerteret atque recoleret animus, quicquid in nobis eſt, à Deo eſſe, non à nobis. Sic nos docet Chryſoſtomus: *Quomodo* (inquit) *ſuperbiam extinguere poſſumus? Si Deū agnoſcamus: Nam ſi ex ignorantia Dei naſcitur: cùm ipſum agnouerimus, expellitur omnis inſolentia.* Sic ſanè ratiocinatur & Apoſtolus: *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris,*

Hom. 43. ad pop. Antioch.

1. Cor. 3.

De S. Virginit. cap. 38.

gloriaris, quaſi non acceperis? Ama Dei bonitatem, time ſeueritatẽ, vtrumq́; te ſuperbũ eſſe non ſinit, ait B. Auguſtinus. Vt videlicet illa ſola conſideratio, nos à Deo omnia accepiſſe, docere abundè poſſit ac debeat, non eſſe vllo modo ſuperbiẽdũ. Rurſum Chriſti illa admirabilis humilitas idem nos docet, quam rem ſæpe inculcat Auguſtinus: *Erubeſcat homo eſſe ſuperbus, propter quem humilis factus eſt Deus*. Et alibi, *Humilis Chriſtus venit, vt humilitatem doceret*. Et videre vt hoc docuerit Chriſtus: multa quidem & alia docuit, ſed expreſſa docendi formula, in in hac ſola re vſus eſt. *Diſcite* (inquit) *à me quia mitis ſum & humilis corde*. Volens videlicet ſuam conuerſationem, ac totam illam Sacroſanctam œconomiam, nobis perpetuo ante oculos verſari, vt eius exemplo humilitatẽ diſceremus. *Nã dicit, diſcite a me mundum fabricare aut mortuos reſuſcitare, ſed diſcite quia humilis ſum, &c.* ait Auguſtinus.

Enarr. in Pſalm. 18. *Tract. 25. in Ioan.* *Matth. 11.* *De S. Virginit. cap. 35.*

Aliud ſuperbiæ remedium eſt noſtri ipſius conſideratio in malis quæ fecimus. *Nã ſi vel vnius diei peccata in memoriam reuoces*, ait alicubi Chryſoſtomus, *faciet illa recordatio vt facilè criſtas dimittas*. Sic etiam docet Ambroſius conterere Satanam ſub pedibus noſtris. *Sic*, inquit, *conteritur eius venenum, ſi te tua facta compungant. Sic omne virus eius aboletur, ſi fideli confeſſione temperes crimen admiſſum*. Sanè enim ferocientem ac laſciuientem ſuperbiæ equum, nihil magis retun

Homi. 20. in Matth. *In præfat. in Pſal. 37.* *Homi. 31. in epiſt. ad Hebr.*

tundit quàm ſuorum peccatorum recordatio. *Reſilit conſcientia* (ait Chryſoſtomus) *& non patitur ex memoria malorum verberari. Sed doma animam tuam,& chamo illam conſtringe: Sicut enim equus indomitus, ſic & illa reſultat, nec vult agnoſcere peccata. Sed ad hoc eam impelle,& omnem inſolentiam fregeris.* Sic nobis accidet quod pauonibus,qui de cauda ſuperbientes, vbi ad pedes deformes fortè deſpexerint, caudam dimittunt, & faſtum deponunt. Sunt hæc tria potiſſima ſuperbiæ remedia & propria.

D I X I.

De Auaritiæ peccato, vt cupiditatem habendi notat.

Oratio Catechetica III.

QVod ſcribit Pſalmiſta regius (Auditores) quod quotidie canit eccleſia, quod in ore perpetuò habemus, quod omnibus, vt arbitror, ſtudioſis ac literatis notiſſimum, tritum, & familiare eſt; vel quia id ipſi lectitauerint, vel certè quia ſæpiſſimè in templis cantitatum audiuerint, iſtud, inquam, *Filij hominum, vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* ſicuti in permultis aliis humanæ vitæ, ſeu vanis erroribus ſeu vitiis & corruptelis locum habet, ita in eo capitali peccato, cuius hodie *Pſalm. 4.*

Auaritiæ ſingularis turpitudo & impietas.

tractationem ingredimur,potiſſimum obtinet;vt vel hoc ſolum in his verbis ſpectaſſe Propheta, vel de hoc maximè nos admonuiſſe Spiritus Sanctus meritò voluiſſe videntur : De quo enim hodie dicturi ſumus capitali peccato, & tum plurimorum, tum etiam maximorum malorum capite ac radice,tale ac huiuſmodi malũ eſt,tam ineptum, futile,ſordidum:tam ſceleratum, turpe, impium:ita quoque vulgare,populare, & aſſiduum ; tanta cum vanitate, tam nulla cum vtilitate, tam certa cum impietate coniunctum;ſic Deo odioſum, ſic proximo iniuriũ, ſic illi ipſi in quo eſt moleſtum, noxium, damnabile;vt meritò & iuſtiſſimè exclamare libeat liceatque cum Propheta regio: *Filij hominum,vſquequo graui corde,vt quid diligitis vanitatem,& quæritis mendacium*? Cætera enim peccata talia ſunt, vt vel ex vitiatæ naturæ quodam impetu ad ea feramur, vel veram ſecum,licet breuem,voluptatem afferant, vel certè honorem atque ſplendorem concilient. Siquidem ad iram atque libidinẽ alij aliis magis à natura proni atque procliues ſunt : habet voluptatem luxuria, ſectatur honorem ſuperbia : vt propterea in iſtis vel naturæ impetus interdum aut excuſet culpam aut minuat, vel expetitæ voluptatis fruitio delectet, vel exiſtimationis opinio ſaltem apud homines illuſtret. Ita aliquid habent ſaltem in ſpeciem aut bonum aut venia dignum. Sola autem auaritia,

de qua hodie dicemus, nec vllam habet naturalis impetus excuſationem, nec vel minimam ſecum voluptatem adfert, ſed curas, moleſtias, & animi perturbationes maximas, eſtque poſtremò ita fœda & turpis, vt proprio quodam epitheto *ſordida* nuncupata fuerit. Rurſum alia peccata, etſi Deum quidem illa omnia offendant, non tamen omnia proximum lædunt, pauca dominis ipſis ſuis (alia quàm generali peccati ratione) noxia ſunt, nulla profectò ita noxia, vt omnem planè ſalutis quaſi viam atque aditum præcludant. Etenim nec ſuperbus, nec iracundus, nec guloſus, nec inuidus, nec accedia correptus aliis quàm ſibi ipſi nocet, neque ſingulare ſibi aliquod detrimentum, aut ſuperbus affert, aut acedia correptus, non aliud, inquam, quàm omnia peccata afferre ſolent, neq; vllum iſtorum quæ cōmemorauimus aditum ad regna cælorum adeò difficilem quaſique impoſſibilē reddit. Sola auaritia præterquam quod Deo maximè eſt inimica, proximo quoque planéque toti Reipublicæ maximè eſt iniurioſa, poſſeſſori autem ac Domino ſuo ita noxia, vt de ea ſola dictū ſit, *impoſsibile eſſe*, qui ea correpti ſunt, *intrare in regna cælorum*. Taceo quod hæc quoque nō minus quàm ſuperbia ſuo quodā modo ſit (vt Apoſtolus dixit) *radix omnium malorum*. Quod tamen auaritiæ & cupiditatis peccatū quā ſit (vti omnes nouimus) planè omnibus commune, & rara

quis in terris, qui ea in corruptiſsimo hoc ſeculo noſtro non corripiatur, planè iterum atque iterum cum Propheta regio exclamare libet, *Filij hominum, &c.* Planè enim non aliā ob cauſā, ita (vt loquitur Propheta) etiā hodie *auaritiā ſequuntur omnes a maximo vſque ad minimum*, quā quod *filij hominū*, huiuſmodi, non filij Dei ſunt, qui *graui corde ſunt*, qui terreni, carnales ſunt, ideo enim fit *vt diligant vanitatem, & quærant mēdacium:* qui rem vaniſſimā, rē inanem & vanā, rem futilem & ſordidam, meros ſomnos, pro ſolida & vera vel voluptate vel vtilitate conſectantur. Quæ quidem grauitas cordis & hebetudo mētis vt depellatur, quaſique diſiecta caligine veritatis lux ſerena & ſplendida eluceſcat, hæc quæ diximus omnia ita ſe habere, vt hinc quàm capitale, id eſt, quā varium & multiplex, quot & qualium peccatorum atque malorum caput & radix auaritia ſit, intelligatis; eo, quantum fieri poteſt, quo rem præpoſuimus ordine, oſtendemus: Cæterum ante omnia quid ſit auaritia, & quot eius numerentur ſpecies dicemus.

Auaritia duplex. 1. Auaritia eſt amor immoderatus diuitiarum. Excedit autem modū hic amor, quum vel neceſſarijs contenti non ſumus, ſed plura appetimus, vel ea quæ habemus cupidè tenemus: Agimus enim hîc de auaritia vt liberalitati aduerſatur, non vt iuſtitiæ repugnat: hæc enim illius filia eſt potius quā ſpecies. Auaritiam in primo ſenſu notauit A-

poſtolus, quum diceret: *Sint mores ſine auaritia contenti præſentibus*. Et rurſum, *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus*. Nempe is propriè auarus eſt, qui præſentibus & neceſſariis non contentus, plura concupiſcit. Hæc prima eſt auaritiæ ſpecies, cuius hæ ſunt filiæ: in affectu quidẽ inquietudo & ſolicitudo mentis, quam Saluator prohibet. In effectu verò, aliena appetere, contra vltimum decalogi præceptum. Inde etiam rapinæ ac fraudes in rebus, quum vel vi, vel dolo aliena conquirit. Mendacia quoque ac periuria in verbis: proditio quoque & perfidia circa perſonas. Quæ omnia iam ad iniuſtitiam pertinẽt, nec ferè abſque peccato mortali ſunt. Hebr. 13. 1. Tim. 6.

Altera auaritiæ ſpecies eſt, ſua cupidè tenere, & acquiſitis nimium effici ac delectari. Contra quam auaritiæ ſpeciem monuit Pſalmiſta: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*. Et Saluator in Euãgelio, rogatus à quodã de turba, vt diceret fratri eius vt diuideret hæreditatem cũ eo, planè abnuit hoc facere, moxque ſubintulit: *Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt, ex his quæ poßidet*. Moxq; parabolam diuitis narrat, qui maiora voluit horrea facere, & dicere animæ ſuæ: *Anima mea, habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare*. Hic voluit in ſuis opibus conquieſcere: nõ quidem plura appetere: ſicuti & frater ille ſua petiit 2. Pſalm. 61. Luca 12.

ſibi dari, nō aliena concupiuit. Et tamē dicit Chriſtus: *Cauete ab omni auaritia.* Quid eſt, ab omni? *Quare addidit ab omni?* (ait Auguſtinus) *Quia cupidè & auarè non appetas nec tua: hoc eſt ab omni auaritia cauere. Non ſolum auarus eſt qui rapit aliena, ſed & ille auarus eſt, qui cupidè ſeruat ſua.* Hæc ille. Ab hac auaritiæ altera ſpecie naſcuntur hæ filiæ. Primùm quidem inhumanitas & immiſericordia erga proximum, qua nec fiunt eleemoſynæ, nec vlla alia ratione ſubuenitur egenti proximo, & hæc filia vſurā parit. Deinde etiam obliuio & contemptus Dei ex hoc genere auaritiæ naſcitur. Hæ ſunt auaritiæ ſpecies, & ſingularum ſpecierū filiæ, ſi non omnes, certè præcipuæ: Quin etiā, niſi vehementer fallor, omnes. Nūc de ſingulis.

Serm. 196. de temp.

Auaritia, quæ præſentibus contenta non eſt, ſed plura ſemper cōcupiſcit, videte quot nominibus abſurda & deteſtabilis ſit, in ſemetipſa, inquam, conſiderata, abſque filiis quas gignit. Primùm hoc nomine abſurda eſt, quia ſolus corrupti animi vitium eſt & improbæ mentis argumentum. Nec enim vel à rationalis animæ partis errore aliquo vt ſuperbia, vel ab iraſcibilis potentiæ inclinatione deprauata vt ira, nec à concupiſcentiæ innatæ corruptela vt luxuria, proficiſcitur: nullus, inquam, vt auarus eſſet, à natura propenſionem accepit, vt quidem natura ſunt iracundi, libidinoſi, & elato animo ſiue ſuperbi: ſed ſtudio & voluntate certa, ac

Auaritia corruptæ mentis argumentum.

propoſito quodam proprio auarus fit, quiſquis auaritia corripitur. Cuius ſanè vitij cauſa parentum & eorum quibus pueri cõmittimur, vel exempla, vel etiam monita ſunt. Solent enim pueri à parentibus doceri, vt ad rem attenti ſint, vt ſua conſeruent, vt diteſcant. Eſt quidem inſita homini prudentia, vt de neceſſariis ſibi proſpiciat. Sed hanc prudentiam euertit, quòd præſentibus & neceſſariis contenti non ſumus. Hic enim ſiſtere illa prudentia ſi non humana certè Chriſtiana debebat, hoc limite, his finibus contineri, vt præſentibus contenta plura non appeteret. Audi enim quid Scriptura dicat, *Noli laborare vt diteris, ſed prudentiæ tuæ pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes quas nõ potes habere, quæ facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cælum.* Videte autem quot ſecum mala hic exceſſus pariat. Radix eſt & initium infidelitatis in Deũ, quam ſapienter Apoſtolus expreſſit: Quum enim dixiſſet, *Sint mores ſine auaritia contenti præſentibus,* ſubiicit; *Ipſe enim dixit non te deſeram neque derelinquam*: ita vt cõfidenter dicamus, *Dominus mihi adiutor.* Hãc confidentiam amittit, qui plura ſemper concupiſcit. Contra hanc prolixè & accuratè nos monuit in Euangelio Saluator dicens: *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Reſpicite volatilia cœli, &c. Nõnne vos magis plures eſtis illis? Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes,*

Auaritiæ cauſa.

Prou. 23.

Heb. 13.

Matth. 6.

prudens morbum curaturus cauſam quærit, & inuentam curat: Sic tu cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Vt caput omnium morborum curatur, id eſt, ſuperbia, deſcendit Filius Dei, & factus eſt humilis. Adeò eſt hoc verum quod diximus ſupremum caput peccatorum eſſe ſuperbiam.

Iam verò adeò eſt hoc peſtilens malum, vt non primum tantum ſed & vltimũ quoque peccatum ſit. Etenim cæteris omnibus vitiis debellatis, hoc vltimum in acie ſtat, ipſis etiam virtutibus inſidias ſtruens, qua de re ſic Iſidorus pulchrè ſcripſit: *Superbia eſt in peccato prima, & in conflictu poſtrema. Superbia vt eſt origo omnium criminum, ita ruina eſt cunctarum virtutum. Hæc enim aut prima in exordio mentem per peccatum proſternit, aut nouiſſimè de virtutibus eiicit. Inde & omnium peccatorum eſt maxima, quia tam per virtutes quàm per vitia humanam mentem exterminat.* Et hoc ſanè illud eſt quod ſcripſit Auguſtinus. *Vitia cætera in peccatis, ſuperbia verò etiam in rectè factis timẽda eſt, ne illa quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur.* Hinc generale quoddam malum à Sanctis Patribus vocatur. Sic Gregorius: *Superbia nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis ac peſtifer morbus, corpus omne corrumpit.* Quod totidem fere verbis repetit Proſper: *Aliæ cupiditates ea tantum bona quibus aduerſantur*

De ſummo bono lib. 2. cap. 38.

Epiſt. 56.

Morali. li. 34. cap. 18.

Epiſt. ad Demetriadem.

tur imminuunt, ſuperbia dum omnia ad ſe trahit, ſimul vniuerſa corrumpit. Hac ſanè de cauſa, vt omnium peccatorum prima, ita & poſtrema ſuperbia eſt. Vnde præclarè ſcripſit Plato, τὴν κενοδοξίαν ὥσπερ τὴν ἐσχατὼ χίτονα ἀποδύεται ἡ ψυχὴ, quod in deponendo & exuendo vetere homine, extremus ſit ſuperbiæ pannus. *In Phædro.*

Eſt præterea ita capitale & generale quoddam peccatum ſuperbia, vt non cętera tantùm vitia, quæ charitati aduerſantur, & ex voluntate deprauata oriuntur, producat, ſed & illa quoque pariat, nutriat, ac foueat, quæ deprauatus intellectus patrat. Philoſophorum & gentium ignorantiam, non niſi ſuperbiæ prolem fuiſſe, Apoſtolus declarans dicit: *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſint, qui cùm Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificarunt, ſed euanuerũt in cogitationibus.* *Rom. 1.* Ex hoc enim pede ſuperbiæ (vt notat Auguſtinus) ceciderunt operantes iniquitatem, traditi in reprobum ſenſum. *Enarr. in Pſal. 36.* Demonſtrat copioſè Auguſtinus alibi, non aliam ob cauſam à Chriſti doctrina abhorruiſſe Philoſophos, quàm quia ſuperbi eſſent: *Quid,* inquit, *cauſa eſt quod propter opiniones veſtras quas ipſi oppugnatis Chriſtiani eſſe noliſtis: niſi quia Chriſtus humilis venit, & vos ſuperbi eſtis?* *De ciuit. Dei lib. 10. cap. 29.* Et hoc eſt quod Apoſtolus dicit, *Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi conquiſitor huius ſæculi, nónne ſtultam fecit* Deus *ſapientiam huius mundi?* *1. Cor. 1.* Hoc eſt quod Propheta futu-

Abdiæ 1. rum prædixit: *Perdam ſapientiam ſapiētium, & prudentiam prudentium reprobabo*: id eſt, *quam ſibi arrogant, nec habent eam quæ Dei eſt*, ait Auguſtinus. Hoc denique eſt quod ipſe Saluator in Spiritu exultans dixit, *Confiteor tibi pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis.* Nempe contra ſuperbiam dictum eſt, *Niſi credideritis, non intelligetis.* Qua de re vide (ſi libet) prolixè diſputantem Auguſtinum lib. de vtilitate credendi. Sicut olim infidelitatis, ita hodie hæreſis ſola ſuperbia mater & nutrix eſt, quod egregiè docuit Apoſtolus, ſic ſcribēs: *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, &c. ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.* Et cauſam ſubdit: *Sicut enim Iamnes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati.* Sicut etiam deſcribit Propheta hæreticos, *vt oues errantes ſuper montes & colles*, quæ verba explicans Auguſtinus, *Diuerſis*, inquit, *in locis diuerſa ſunt hæreſes, ſed vna mater ſuperbia omnes genuit: ſicut vna mater Catholica, omnes Chriſtianos fideles, toto orbe diffuſos.* Quod ſi quis hiſtorias Eccleſiæ conſulat, Archihæreticos omnes non niſi ex ſuperbia & ambitione aliqua in hæreſim incidiſſe videbit. Sic de Tatiano, de Thebute, de Tertulliano, de Florino & Blaſto, de Montano, de Nonato, de Meletio, de Neſtorio, de Seuero ſcribit Nicephorus. Sic de Valentino ſcribit Tertullianus in lib. aduerſus

Vbi ſuprà cap. 28.

Matth. 11.

Eſai. 7.

2. Tim. 3.

Lib. de Paſtoribus cap. 8.

Niceph. lib. 4. cap. 7. 12. 20. 22. lib. 6. cap. 3. 30. lib. 14. cap. 32. lib. 16. cap 29.

Valentinianos. Huius autem rei figura erat, quod cauſa diuerſitatis linguarũ in illa confuſione Babylonica ſola ſuperbia fuerit, vt notauit Auguſtinus tractatu 6. in Ioannem.

Satis hæc opinor, quæ hactenus diximus, ſuperbiæ turpitudinem & grauitatem demonſtrat. Sed vt eam adhuc magis ac magis exploratam habeas, en tibi aliud, idemque poſtremum huius demonſtrationis argumentum. Nempe tam horrendum eſt ſuperbiæ vitium, vt illud ſolum omnem pene pœnitentiæ ac reſipiſcentiæ viam excludat, ideóque non niſi difficillimè curetur. Oſtédit hoc quod dico illa Apoſtoli vox de Neophyto, *ne elatus*, inquit, *incidat in iudicium diaboli*, oſtendens ſuperbũ hominẽ eſſe pœnæ proximũ, ſicut diabolus ſuperbiens ſtatim detruſus eſt. Hinc in Scripturis dicitur quod *Deus ſuperbis reſiſtat*. Et rurſum, *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.* Et rurſum, *quod hominibus altum & ſublime eſt, abominatio eſt apud Deũ.* Ex quibus Spiritus Sancti vocibus collegerunt Patres, hoc demum vitiũ difficillimè curari, certiſſimè puniri, & pœnitentiæ viam (quantum quidem in ſe eſt) excludere. Difficultas curandi in eo eſt, quod nihil magis petendæ veniæ repugnat, quàm animus ſuperbus. Vnde Auguſtinus: *Vno ſuperbia vitio miſericordiæ medicina reſpuitur. Quid enim tã opus miſericordia, quàm miſer? & quid tam indignũ miſericordia, quàm ſuperbus miſer?* Idcirco ne

1. Tim. 3.

Iacob. 4.
Pſalm. 63.
Luca 16.

De lib. arbitr. lib. 3. cap. 10.

in ſuperbiam incidant electi Dei, tum aliis malis multis vexantur; tum interdum in alia peccata incidere permittuntur. Primi exemplum illuſtre eſt Apoſtolus, *cui (ne magnitudo reuelationum eum extolleret) datus eſt ſtimulus carnis, qui eum colaphizaret, angelus Satanæ*. Qua in re meritò exclamat Auguſtinus: *O venenum, quod non curatur niſi veneno. Caput cædebatur, ne caput extolleretur. O Antidotum, quaſi quod de ſerpente conficitur! vnde enim ſerpens cecidit, inde hominem deiecit.* Hinc ſanè notauit pulchrè Diuus Bernardus remedia quinque à Domino huic malo eſſe poſita: *Locus*, inquit, *quia exilium, corpus quia oneroſum, tentatio quia inquietat, Chriſti prædicatio, quia ædificat, & eius conuerſatio quia informat.* Secundum etiam docent Patres: Sic enim Iſidorus ſcribit: *Vtilius eſt arroganti in quocunque vitio labi, & humilem poſt caſum Deo fieri, quàm per elationem ſuperbiæ, grauiorem ruinam & damnationem ſubire.* Apertiùs autem & confidentiùs hac de re (præter ſuum morem) Auguſtinus: *Audeo dicere, ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum manifeſtumq́; peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubriùs enim Petrus ſibi diſplicuit quando fleuit, quàm ſibi placuit quando præſumpſit. Hoc dicit & ſacer Pſalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Sic vtile docet fuiſſe Adamo quod apertè ceciderit man-

[Margin notes: 2. Cor. 12 — De verb. Apli. ſer. 3. — Serm. 3. ex paruis ſermon. — De ſummo bono, lib. 2. cap. 38. — De Ciuit. Dei lib. 14 cap. 13. — Pſal. 82.]

datum Dei tranſgrediens, qui antea per ſuperbiam occultè ceciderat. Hinc ergo liquet quale & quàm enorme hoc peccatum ſit, quod nó niſi multis magniſq; malis edoctum reſipiſcit. Quibus pro colophone illud Gregorij magni fulmen adiiciemus. *Euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt: vt contrà humilitas electorum.*

Moral. li. 34. cap. 23.

De remediis ſuperbiæ.

De remediis ſuperbiæ eſſet iam proximo loco dicendum: ſed ea de re magna ex parte nos admonere poſſunt quæ iã poſtremò de eius difficili curatione diximus. Quanquam ſanè ſi rectè rem perpendimus, tota hæc difficultas, non ex ipſius rei natura, ſed ex noſtra ſola quadam incóſideratione oritur. Etenim (vt doctè notarunt ſcholaſtici) ſola ſuperbiæ cauſa, quædam eſt mentis inaduertentia, craſſa quædã & ſupina ſui ipſius conſideratio. Eſt enim hoc vitium animæ rationali proprium: in qua vt cætera vitia in concupiſcibili & iraſcibili animæ parte, hęc vt in ſubiecto verſantur. Quare hîc ſi ratio ſuum officium faceret, nulla in nobis eſſet ſuperbia. Nempe ſi animaduerteret atque recoleret animus, quicquid in nobis eſt, à Deo eſſe, non à nobis. Sic nos docet Chryſoſtomus: *Quomodo* (inquit) *ſuperbiam extinguere poſſumus? Si Deũ agnoſcamus: Nam ſi ex ignorantia Dei naſcitur: cùm ipſum agnouerimus, expellitur omnis inſolentia.* Sic ſanè ratiocinatur & Apoſtolus: *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid*

Hom. 43. ad pop. Antioch.

1. Cor. 3.

De S. Virginit. cap. 38.

gloriaris,

gloriaris, quaſi non acceperis? Ama Dei bonitatem, time ſeueritatẽ, vtrumq́; te ſuperbũ eſſe non ſinit, ait B. Auguſtinus. Vt videlicet illa ſola conſideratio, nos à Deo omnia accepiſſe, docere abundè poſſit ac debeat, non eſſe vllo modo ſuperbiẽdũ. Rurſum Chriſti illa admirabilis humilitas idem nos docet, quam rem ſæpe inculcat Auguſtinus: *Erubeſcat homo eſſe ſuperbus, propter quem humilis factus eſt Deus*. Et alibi, *Humilis Chriſtus venit, vt humilitatem doceret*. Et videte vt hoc docuerit Chriſtus: multa quidem & alia docuit, ſed expreſſa docendi formula, in in hac ſola re vſus eſt. *Diſcite* (inquit) *à me quia mitis ſum & humilis corde*. Volens videlicet ſuam conuerſationem, ac totam illam Sacroſanctam œconomiam, nobis perpetuo ante oculos verſari, vt eius exemplo humilitatẽ diſceremus. *Nõ dicit, diſcite a me mundum fabricare aut mortuos reſuſcitare, ſed diſcite quia humilis ſum, &c.* ait Auguſtinus.

Enarr. in Pſalm. 18. *Tract. 25. in Ioan.* *Matth. 11.* *De S. Virginit. cap. 35.*

Aliud ſuperbiæ remedium eſt noſtri ipſius conſideratio in malis quæ fecimus. *Nã ſi vel vnius diei peccata in memoriam reuoces*, ait alicubi Chryſoſtomus, *faciet illa recordatio vt facilè criſtas dimittas*. Sic etiam docet Ambroſius conterere Satanam ſub pedibus noſtris. *Sic*, inquit, *conteritur eius venenum, ſi te tua facta compungant. Sic omne virus eius abolet ur, ſi fideli confeſſione temperes crimen admiſſum*. Sanè enim ferocientem ac laſciuientem ſuperbiæ equum, nihil magis re-

Homi. 20. in Matth. *In præfat. in Pſal. 37.* *Homi. 31. in epiſt. ad Hebr.*

tun

tundit quàm ſuorum peccatorum recordatio. *Reſilit conſcientia* (ait Chryſoſtomus) *& non patitur ex memoria malorum verberari. Sed doma animam tuam, & chamo illam conſtringe: Sicut enim equus indomitus, ſic & illa reſultat, nec vult agnoſcere peccata. Sed ad hoc eam impelle, & omnem inſolentiam fregeris.* Sic nobis accidet quod pauonibus, qui de cauda ſuperbientes, vbi ad pedes deformes fortè deſpexerint, caudam dimittunt, & faſtum deponunt. Sunt hæc tria potiſſima ſuperbiæ remedia & propria.

DIXI.

De Auaritiæ peccato, vt cupiditatem habendi notat.

Oratio Catechetica III.

QVod ſcribit Pſalmiſta regius (Auditores) quod quotidie canit eccleſia, quod in ore perpetuò habemus, quod omnibus, vt arbitror, ſtudioſis ac literatis notiſſimum, tritum, & familiare eſt; vel quia id ipſi lectitauerint, vel certè quia ſæpiſſimè in templis cantitatum audiuerint, iſtud, inquam, *Filij hominum, vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* ſicuti in permultis aliis humanæ vitæ, ſeu vanis erroribus ſeu vitiis & corruptelis locum habet, ita in eo capitali peccato, cuius hodie *Pſalm. 4.*

tractationem ingredimur, potiſſimum obtinet; vt vel hoc ſolum in his verbis ſpectaſſe Propheta, vel de hoc maximè nos admonuiſſe Spiritus Sanctus meritò voluiſſe videntur: De quo enim hodie dicturi ſumus capitali peccato, & tum plurimorum, tum etiam maximorum malorum capite ac radice, tale ac huiuſmodi malú eſt, tam ineptum, futile, ſordidum: tam ſceleratum, turpe, impium: ita quoque vulgare, populare, & aſſiduum; tanta cum vanitate, tam nulla cum vtilitate, tam certa cum impietate coniunctum; ſic Deo odioſum, ſic proximo iniuriũ, ſic illi ipſi in quo eſt moleſtum, noxium, damnabile; vt meritò & iuſtiſſimè exclamare libeat liceatque cum Propheta regio: *Filij hominum, vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Cætera enim peccata talia ſunt, vt vel ex vitiatæ naturæ quodam impetu ad ea feramur, vel veram ſecum, licet breuem, voluptatem afferant, vel certè honorem atque ſplendorem concilient. Siquidem ad iram atque libidinẽ alij aliis magis à natura proni atque procliues ſunt: habet voluptatem luxuria, ſectatur honorem ſuperbia: vt propterea in iſtis vel naturæ impetus interdum aut excuſet culpam aut minuat, vel expetitæ voluptatis fruitio delectet, vel exiſtimationis opinio ſaltem apud homines illuſtret. Ita aliquid habent ſaltem in ſpeciem aut bonum aut venia dignum. Sola autem auaritia,

Auaritiæ ſingularis turpitudo & impietas.

de qua

de qua hodie dicemus, nec vllam habet naturalis impetus excuſationem, nec vel minimam ſecum voluptatem adfert, ſed curas, moleſtias, & animi perturbationes maximas, eſtque poſtremò ita fœda & turpis, vt proprio quodam epitheto *ſordida* nuncupata fuerit. Rurſum alia peccata, etſi Deum quidem illa omnia offendant, non tamen omnia proximum lædunt, pauca dominis ipſis ſuis (alia quàm generali peccati ratione) noxia ſunt, nulla profectò ita noxia, vt omnem planè ſalutis quaſi viam atque aditum præcludant. Etenim nec ſuperbus, nec iracundus, nec guloſus, nec inuidus, nec accedia correptus aliis quàm ſibi ipſi nocet, neque ſingulare ſibi aliquod detrimentum, aut ſuperbus affert, aut acedia correptus, non aliud, inquam, quàm omnia peccata afferre ſolent, neq; vllum iſtorum quæ cōmemorauimus aditum ad regna cælorum adeò difficilem quaſique impoſſibilē reddit. Sola auaritia præterquam quod Deo maximè eſt inimica, proximo quoque planéque toti Reipublicæ maximè eſt iniurioſa, poſſeſſori autem ac Domino ſuo ita noxia, vt de ea ſola dictū ſit, *impoſsibile eſſe*, qui ea correpti ſunt, *intrare in regna cælorum*. Taceo quod hæc quoque nō minus quàm ſuperbia ſuo quodā modo ſit (vt Apoſtolus dixit) *radix omnium malorum*. Quod tamen auaritiæ & cupiditatis peccatū quā ſit (vti omnes nouimus) planè omnibus commune, & rara

auis in terris, qui ea in corruptiſsimo hoc ſeculo noſtro non corripiatur, planè iterum atque iterum cum Propheta regio exclamare libet, *Filij hominum, &c.* Planè enim non aliã ob cauſã, ita (vt loquitur Propheta) etiã hodie *auaritiã ſequuntur omnes a maximo vſque ad minimum*, quã quod *filij hominũ*, huiuſmodi, non filij Dei ſunt, qui *graui corde ſunt*, qui terreni, carnales ſunt, ideo enim fit *vt diligant vanitatem, & quærant mẽdacium:* qui rem vaniſſimã, rẽ inanem & vanã, rem futilem & ſordidam, meros ſomnos, pro ſolida & vera vel voluptate vel vtilitate conſectantur. Quæ quidem grauitas cordis & hebetudo mẽtis vt depellatur, quaſique diſiecta caligine veritatis lux ſerena & ſplendida eluceſcat, hæc quæ diximus omnia ita ſe habere, vt hinc quàm capitale, id eſt, quã varium & multiplex, quot & qualium peccatorum atque malorum caput & radix auaritia ſit, intelligatis; eo, quantum fieri poteſt, quo rem præpoſuimus ordine, oſtendemus: Cæterum ante omnia quid ſit auaritia, & quot eius numerentur ſpecies dicemus.

Auaritia duplex. 1. Auaritia eſt amor immoderatus diuitiarum. Excedit autem modũ hic amor, quum vel neceſſarijs contenti non ſumus, ſed plura appetimus, vel ea quæ habemus cupidè tenemus: Agimus enim hîc de auaritia vt liberalitati aduerſatur, non vt iuſtitiæ repugnat: hæc enim illius filia eſt potius quã ſpecies. Auaritiam in primo ſenſu notauit A-

poſtolus, quum diceret: *Sint mores ſine auaritia contenti præſentibus*. Et rurſum, *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus*. Nempe is propriè auarus eſt, qui præſentibus & neceſſariis non contentus, plura concupiſcit. Hæc prima eſt auaritiæ ſpecies, cuius hæ ſunt filiæ: in affectu quidẽ inquietudo & ſolicitudo mentis, quam Saluator prohibet. In effectu verò, aliena appetere, contra vltimum decalogi præceptum. Inde etiam rapinæ ac fraudes in rebus, quum vel vi, vel dolo aliena conquirit. Mendacia quoque ac periuria in verbis: proditio quoque & perfidia circa perſonas. Quæ omnia iam ad iniuſtitiam pertinẽt, nec ferè abſque peccato mortali ſunt. *Hebr. 13.* *1. Tim. 6.*

Altera auaritiæ ſpecies eſt, ſua cupidè tenere, & acquiſitis nimium effici ac delectari. Contra quam auaritiæ ſpeciem monuit Pſalmiſta: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*. Et Saluator in Euãgelio, rogatus à quodã de turba, vt diceret fratri eius vt diuideret hæreditatem cũ eo, planè abnuit hoc facere, moxque ſubintulit: *Videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt, ex his quæ poſſidet*. Moxq́; parabolam diuitis narrat, qui maiora voluit horrea facere, & dicere animæ ſuæ: *Anima mea, habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare*. Hic voluit in ſuis opibus conquieſcere: nõ quidem plura appetere: ſicuti & frater ille ſua petiit *2.* *Pſalm. 61.* *Luca 12.*

propoſito quodam proprio auarus fit, quiſquis auaritia corripitur. Cuius ſanè vitij cauſa parentum & eorum quibus pueri cõmittimur, vel exempla, vel etiam monita ſunt. Solent enim pueri à parentibus doceri, vt ad rem attenti ſint, vt ſua conſeruent, vt diteſcant. Eſt quidem inſita homini prudentia, vt de neceſſariis ſibi proſpiciat. Sed hanc prudentiam euertit, quòd præſentibus & neceſſariis contenti non ſumus. Hic enim ſiſtere illa prudentia ſi non humana certè Chriſtiana debebat, hoc limite, his finibus contineri, vt præſentibus contenta plura non appeteret. Audi enim quid Scriptura dicat, *Noli laborare vt diteris, ſed prudentiæ tuæ pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes quas nõ potes habere, quæ facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cælum.* Videte autem quot ſecum mala hic exceſſus pariat. Radix eſt & initium infidelitatis in Deũ, quam ſapienter Apoſtolus expreſſit: Quum enim dixiſſet, *Sint mores ſine auaritia contenti præſentibus*, ſubiicit; *Ipſe enim dixit non te deſeram neque derelinquam*: ita vt cõfidenter dicamus, *Dominus mihi adiutor*. Hãc confidentiam amittit, qui plura ſemper concupiſcit. Contra hanc prolixè & accuratè nos monuit in Euangelio Saluator dicens: *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Reſpicite volatilia cœli, &c. Nónne vos magis plures eſtis illis? Nolite ergo ſollicititi eſſe, dicentes,*

Auaritiæ cauſa.

Prou. 23.

Heb. 13.

Matth. 6.

quid comedemus,&c. Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Debet ergo hæc ſolicitudo à pectore Chriſtiano longè eſſe aliena. *Solicitudinem ſuſtulit* (ait Chryſoſtomus) *non opus, non laborem, non prouidentiam prohibuit.* Quis ergo finis, quis modus huius prudentiæ, vt in ſolicitudinem non excedat? Expoſuit Apoſtolus: *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.* Iſtud appetendo qui excedit, iſtis plura qui concupiſcit, iam contra Deum infidelis eſt. Ideo Saluator, potiſſimam curam, ſollicitudinem, & appetitionem noſtram eſſe voluit de regno Dei, poſteriorem de victu & veſtitu. Hic ordo eſſe debet prudentiæ humanæ, & hunc ordinem qui violat, rurſum prudẽtiæ modum excedit, ideo dicit: *Primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Sit prima cura de regno Dei. Rurſum modum excedit prudentiæ neceſſariæ, qui de futuris ſollicitus eſt. Ideo Saluator (vt acutè notauit Chryſoſtomus) *non dixit ſimpliciter, nolite eſſe ſolliciti; ſed, nolite eſſe ſolliciti de craſtino.* Craſtini futuri temporis curam ſuſtulit. Et ſic Apoſtolus dixit: *Contenti præſentibus*, id eſt, non ſolliciti de futuris. Ideo etiã in oratione nos docuit Saluator dicere, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* De hodierna, de præſenti neceſſitate, curam permiſit. Hodiernum autem & præſens hîc intellige, non diem tantum præſentem, ſed totum huiuſmodi tempus, cui ſine pręſenti cura atque

Homil. 22. in Matth.

Matth. 6.

Homil. 23. in Matth.

prudentia

prudentia prouideri non poteſt. Vt quum in annum proximum ſeminat, arat, plantat agricola, & ſimilia. Sed extra huiuſmodi præſentem rerum neceſſitatem colligendis opibus operam dare, hic eſt prudentiæ humanæ exceſſus, & contra prouidentiam Dei peccatum, & quædam infidelitas. Imo vocatur hæc auaritiæ ſpecies in ſacra Scriptura, *idolorum ſeruitus*: & auarus, *filius incredulitatis* vocatur. Quæ quidem auaritia cur idololatria vocetur, eſſet hic dicendi locus, niſi id iam in decalogo dixiſſemus. Sed & in proxima homilia dabitur iſtud explicandi locus. *Coloſ.3.*

Præterea habet in ſe hæc prima auaritiæ ſpecies malum hoc inſigne, quod vana, friuola, & inutilis ſit hæc plurimũ ſemper appetitio & ſitis. Nempe nõ aſſequuntur quod expectant & appetunt, prouidentiæ enim noſtræ incertæ ſunt: *Cogitationes mortalium timidæ* (ait Sapiens) *& incerta prouidentia noſtra.* Ideo vocatur à Saluatore mera ſtultitia. Sic enim de diuite auaro narrat: *Dixit illi Deus, ſtulte, hac nocte animam tuam repetam à te, quæ autem paraſti cuius erunt?* vocatur auarus ſtultus: vt in veteri teſtamento Nabal ille, qui egenti Dauidi de ſuperfluis ſuis dare noluit, Nabal enim ſtultum ſignificat. Et propterea quaſi perpetuam & certam pænam auaris infligendam notat Spiritus Sanctus, vt expectatione ſua fruſtrentur. Sic hic, *Quæ paraſti cuius erunt?* Sic Dauid, *Re-* *Sap.9.* *Luca 12.* *Pſal.48.*

Pſal.38. *Eccl.5.* *linquet alienis diuitias ſuas,:* & rurſum, *Theſauriʒat & ignorat cui congregabit ea:* Sic Salomon: *Vidi ſtultitiam multam & grauem, diuitias conſeruatas in malũ Domini ſui.* Quod *Iob* 20. & Iob notauit: *Quum habuerit qua concupierit, poßidere non poterit.* Eſt ergo hæc propria hominis auari & apta appellatio, *quam* (vt notauit Baſilius) *nullus hominum ſed ipſe Do-* *Homil. in diuites auaros.* *minus impoſuit, vt ſtultus vocetur.* Quod quidem & Eccleſiaſtes vocat *laborare in ventum.* Docent hoc exempla; Cyrus à Tomyri occiſus, Mauritius à Phoca interéptus, Midas ille fabuloſus, & verus ille ſubit ſublatus Nabal.

Atque hæc quidem in ſe mala habet auaritia illa, quæ plura ſemper concupiſcit infra ſui ipſius gremij ambitum, vt de eius filiabus quas foras effert nihil dicamus. Sed & aliud adhuc in ſinu ſuo alit & fouet malum hoc auaritiæ monſtrum, quod etſi filia auaritiæ ex affectu à ſcholaſticis ſtatuatur; mihi tamen non tam filia aut partus quem educit, quàm conceptus & inteſtinum quoddã malum, quod perpetuò ſecum circunfert & fouet, videtur. Eſt enim auaritiæ plura ſemper appetenti inſitum hoc & intrinſecum malũ planeque indiuiduum & indiuulſum: Mentis videlicet inquietudo, anxietas, tormentum, vt hinc verum ſit quod modò diximus, voluptatem nullam, vt cætera pleraque peccata, ſed moleſtias ac perturbationes perpetuas hoc ſecum auaritiæ peccatum adferre.

Deſcri

Deſcribit hoc Apoſtolus Paulus accuratè & copioſè: Quum enim dixiſſet vt *habētes victū atque veſtitū his contenti eſſemus*, ſubiicit: *Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & deſideria multa, inutilia & nociua, quæ mergũt homines in interitum & perditionem. Radix enim, &c.* Videte quot mala animi ex hoc vno conſequuntur, *velle diuitem eſſe vel fieri.* Primùm *incidunt in tentationem*, ſuperbiæ ſcilicet, vnde paulò poſt ſubdit: *Præcipe diuitibus huius ſæculi non ſublimè ſapere, non ſperare in incerto diuitiarum.* Vnde & Auguſtinus: *Vermis diuitiarum ſuperbia.* Quod totidem verbis dixit Chryſoſtomus, *materiam ſuperbiæ* diuitias vocās. Quo ſanè ſenſu ab Apoſtolo *Radix* vocatur, quia materiam præbet omnibus vitiis exequendis. Oramus autem quotidie *ne incidamus in tentationem*, & volumus tamen diuites fieri, quum mentiri Apoſtolus non poſſit dicens: *qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.* Vbi eſt laqueus diaboli aut quis & qualis? Pulchrè enim nobis deſcribit Chryſoſtomus: *Diabolus*, inquit, *ſerpentis formam gerit, deorſum trahitur, ab inferiori loco depugnat: hoc eſt, ab iis rebus quæ infra nos ſunt, à voluptate, à diuitiis, denique à ſæcularibus quibuſuis rebus. Quapropter ſi quem ille viderit volatu ad cælum ferri, primùm ſaltu eiuſq́ contingere nequaquam poteſt: Deinde id aggreſſus celeriter concidet: neque enim pedes habet ne*

1. *Tim.* 6.

De verb. Dom. ſer. 5.

Homil. 1. *ad pop. Antioch.*

Homil. 8. *in Epiſt. ad Rom.*

formides; non alas, ne terreare, ſuper terram trahitur, iis quæ in terra ſunt adhæreſcit, veluti ſerpens ſpinis occultatur, intra diuitiarum impoſturam aſsiduè latitans. Non mirum ergo ſi qui diuitias appetunt, in laqueum incidant diaboli. Fruſtra enim ibi poſitus diaboli manus euadere tentas, fruſtra contendis: Iam captus es ipſa tua cupiditate. *Quid fodis, quid terram ſollicitas? foſſam facis qua deſcendas, non vbi aliquid inuenias: lingis terram, & ſis inimicus eius: inimici enim eius terram lingent.* Sicuti enim (ait alibi pulchrè idem Chryſoſtomus) *auicula laqueo capta nulla euaſio, ſed fruſtra & incaſſum alas concutit: ita tibi nulla ratiocinationum vtilitas, ſi improba cupiditate captus ſis, ſed quantumcunque reſilieris, captus es.* Propterea alæ ſunt auiculis, vt effugiant laqueos, propterea ratiocinationes hominibus, vt peccata fugiant. Itaque fruſtra cogitas de recto vſu diuitiarum, dum earum cupiditate flagras. Multi enim appetunt diuitias, vt illis poſtea rectè vtantur, ſed fruſtra. Appetitio enim earum ita illaqueat, vt eas nactus, nihil minus quàm de recto vſu cogitet, ſed planè à diabolo irretitus multis ſe vitiis contaminet: & id patiatur, quod addit hîc Apoſtolus: *Incidit in deſideria multa inutilia.* Quæ ſint hæc deſideria inutilia & vana, pulchrè deſcribit Baſilius, *Quædam*, inquit, *eſt diaboli methodus, ad ſuggerendas diuitibus mille ſumptuum inanum occaſiones. Sit inquiunt res partiũ in vſu, partim ſepoſita.*

August. ſerm. 141. de temp.

Homil. in diuites auaros.

Itèm quæ in vſu eſt, neceſsitatis terminos tranſcendit. Iſta ſeruiat ſumptibus domeſticis, illa praſtò ſit ad externas phantaſias, vt iter facienti ornatus, equitatus, viaticum pro conditione fiant. Hæc domi permanenti, vitam reddant ſplendidam, vt mihi miraculũ ſit, quomodo tot inanes ſumptus excogitentur. Adſint prætere a coci, pincernæ, piſtores, venatores, fictores, pictores, voluptatis omnimodè commentatores. Hæc ſunt deſideria inutilia, quæ ſecum diuitiarum amor adfert, planè vana, futilia, & inutilia. Quod ſi hæc parum moueant, vide quid adhuc Apoſtolus addit: *Et nociua quæ mergunt homines in interitum.* Noxia hæc deſideria illa ſunt, quæ modò quaſi huius capitalis vitij proles & filias enumerauimus, vt aliena appetere, fraude, rapina, mendacio agere, &c. De quibus in 7. 8. & 9. præceptis decalogi egimus, ideoque hic prætermittimus.

Nunc ergo porrò videamus, hæc ipſa plurium ſemper appetitio, quantum in ſeipſo malum ſit. Nempe quid aliud eſt, quàm perpetua quædã ſitis, eaque inexplebilis? Quod ſi quem perpetua Tantali ſiti laborare delectet, is quoque pulchrum ac honeſtum putet, appetere diuitias. *Auarus enim* (vt ſcripſit Salomon) *non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.* Eccl. 5. Et paulò poſt: *cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris, in curis multis, ærumnis atque triſtitia.* Quod malũ pulchrè ſic explicat Chryſoſtomus.

Homil. 12. in Epiſt.ad *Rom.*

ſoſtomus, *Tantiſper dum aliarum rerum quis cupiditate tenetur, intenditur cruciatus: ſtante autem appetitione, & re iam concupita potiti, voluptatem capimus. Nam & ſiti quum laboramus, tum ipſi nos recreamus, quum quantum volumus tantum bibimus: quamdiu autem ſitimus, vt omnes etiam fontes exhauſerimus, maius nobis tormentum exiſtit. Eadem ratione ſi res totius mundi fueris conſequutus, nec cupiditati tuæ modum impoſueris, certè quo plura guſtaueris, hoc tibi maius malum aſciſcis.* Hãc abſurditatẽ pulchrè deſcribit Baſilius: *Vnũquodque creſcentium quum ad iuſtam ſibiq́; conuenientem ſtaturæ magnitudinem peruenerit, deſinit augeri. Argentum verò auari nunquam augeſcere deſinit.* Et rationem alibi docet: *Oportebat gaudere & gratos eſſe, quod multis iſti ſint opulentiores. Iſti verò lugent & mœrent, quòd ab vno aut altero opulentioribus vincantur; vbi enim ditiorem vnum adæquarunt, mox alterum à quo ſuperantur adæquare ſtudent.* De qua re ſic etiam Proſper ſcribit. *Cupiditatis impium & plumbeum pondus citius poteſt deponi quàm ferri: & contemni facilius quàm expleri. Sed iuſto Dei fit iudicio, vt qui cupiditati reſiſtere noluimus ingreſſuræ, iam reſiſtere nequeamus ingreſſæ. Sic Tyrannus iſte ex hoſtibus ſuis quos poteſt vincere, victores facit ſuos.* Quam ſanè auaritiæ importunam improbitatem in re ſimili docet Baſilius his verbis, *Velut ebriis occaſio ſitiendi eſt vini copia & augmentum, ſic & qui repente ditatus*

In *Pſalm* 14.

Homil. in diuites auaros.

Lib.2. cap. 15. de vita cõtemplatiua.

Homil. in diuites auaros.

eſt, plu

eſt,plura poßidens plura concupiſcit, & dum perpetuò cumulum auget, morbum perpetuò nutrit: Studium enim habendi non eos ob iam parta exhilarat:ſed, ob ea quæ deeſſe adhuc videntur cupiditati, angit. Tale quiddam eſt hæc plus habendi appetitio, & præſentibus contentum non eſſe.

Accedit ad huius auaritiæ turpitudinem, quòd non ſolum ſatiatur nunquam (ideoque etiam plures mundos optauit Alexander)ſed præterea & fallit hominis expectationem in futuris, & vexat cruciatque in præſentibus.Fallit planè in futuris, quia (vt ait Scriptura) *dormierunt ſomnum ſuum omnes viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus ſuis.* Psal.76. Et clamat Propheta Baruch: Baruch 3. *Vbi ſunt principes Gentium, qui theſaurizant argentum & aurum,in quo confidunt homines? Exterminati ſunt,& ad inferos deſcenderunt, & alij ſurrexerunt in loca eorũ.* Quam etiam rationem inſinuat Apoſtolus, *Nihil intulimus in hunc mundum,haud dubium, quin nec auferre poßimus.* 1.Tim.6. Sic autem contendunt auari,quaſi perpetuam inde fælicitatem conſectaturi; boniſque partis perpetuò fruituri. Vexat porrò in præſentibus,quia ipſa appetitio morbus eſt & certiſſimum inopiæ argumentum. Quod pulchrè oſtendit Chryſoſtomus: *Ex indigentia,*inquit,*cupiditas originẽ trahit,vnde vbi ſatietas eſt, cupiditas eſſe non poteſt.* Homil. 81. in Matth. *Qui ergo plura petit, inopia eſt,ſiue is multa habet ſiue pauca.* Facit ergo inopem

plurium

plurium cupiditas, & à quo illi maximè malo abhorrent, in illud impellit. Quod etiam ex alia cauſa fit, quia alios ſe ditiores ſuperare contendunt. *Anima enim* (ait Baſilius) *curis continuò premitur, dum alios ſuperare contendunt.* Hæc enim fœda concertatio nunquam in pace animam relinquit.

Homi. in diuites auaros.

Fallit præterea auarum ſua ſpes, quia res maximè caduca & labilis eſt diuitiarũ poſſeſſio, vnde Chryſoſtomus: *Fugitiuus eſt & ingratus ſeruus, fidem non habens, vel ſi innumera ei vincula inicias, nam & cum ipſis vinculis aufugit, & quamuis ſeruorum adhibita eſſet cuſtodia, ſæpius tamen ſeruis perſuadens cum ipſis fugit cuſtodibus.* Non eſt opus aut verbis rem iſtam pluribus exponere aut exemplis cõprobare. Quotidianus rerũ vſus & experientia hoc loquitur. Quid enim vel maiori cura comparatur, vel magis anxiè cuſtoditur, vel citius atque flebilius amittitur, quàm auari hominis diuitiæ?

Homil. 2. ad pop. Antioch.

Quid quòd hæc inſana appetitio ſemper eſt cum proximi iniuria coniuncta? Quod egregiè expreſſit Propheta dicens: *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Nunquid vos ſoli habitatis in terra?* Sic enim congerunt quaſi ſoli victuri. Quã inſaniam apta ſimilitudine deſcribit ſanctus Baſilius: *Igne,* inquit, *vehementior huiuſmodi eſt appetitus, omnia conflagrando occupat, in ea quæ ſunt vicini graſſatur: Mox vbi ad alium peruenit vicinum, & ea quæ illius ſunt ad ſe*

Eſai. 5.

Homi. in aliquot Scripturæ loca.

rapit.

rapit. Talis erat Achab impius, Naboth vineam cōcupiſcens. Talis deſcribitur impius Nero, qui ita palatium ſuum dilatauit, vt caneret poëta quidam:

Roma domus fiet, Veios migrate Quirites,
Si non & Veios occupet iſta domus.

Hæc ſola dementia omnium bellorum & rapinarum quæ paſſim exercentur, cauſa eſt.

Adeò denique iſtud eſt profeſſioni Chriſtianæ & ſaluti aduerſum, vt omnem planè amorem Dei & virtutem radicitùs extirpet. Quod Saluator nos docuit dum diceret. *Non poteſtis Deo ſeruire & mămonæ: aut enim vnum odio habebitis, & alterum diligetis: aut contrà*. Sic Iacobus: *Qui vult amicus eſſe huius ſæculi, inimicus Dei conſtituitur. Extirpa cupiditatem, ſi vis plantare charitatem*, ait Auguſtinus. *Et quò plus opibus creſcis, eò magis charitate deficis*, ait Baſilius. Quale hoc vitium quod charitatem extirpat? Imo ad omnem planè virtutem ineptum facit, ſi Chryſoſtomo credimus: *Tam atrox*, inquit, *eſt pecuniarum cupiditas, vt licet alioquin virtutis ſimus alumni, nihil tamen diuitiarum appetitione impediti poſſimus proficere: hoc nempe te totum occupat.*

Matt.6.
Iacob.4.
Serm.12. de verbis Domini.
Homil.in diuites auaros.

Poſtremò hæc plura habendi cupiditas, mera quædam inſania eſt, & huiuſmodi, vt quod de alterius generis amore legimus, qui in eo modum ſe tenere poſſe putat, perinde agat ac ſi cum ratione inſanire vellet. Quod apta ſimilitudine explicat Chryſoſto-

Homi. 64. in Matth. mus: *Si hoc tibi in mentem veniret, vt more volucrum volares, quomodo hanc abſurditatem reprimeres? Vtrum fingendo pennas, aliaq́ ad volandum inſtrumenta faciendo? an potius ſuadendi tibi ipſi vaſanam eſſe hanc & rei impoſsibilis cupiditatem? Sic & hîc facito. Planè enim faciliùs eſt hominem volare, quàm acquiſitione & acceſsione pecuniæ cupiditatem habendi terminare:* Eſt ergo etiam in ſeipſo conſideratum hoc auaritiæ genus, & à prudentia humana alienum, & ſumma cum vanitate coniunctum, & quòd infinitas ſecum affert moleſtias, voluptatem nullam, & homine Chriſtiano indignum eſt, ac demum à Chriſto longiſſimè diuellit.

DIXI.

De cupiditate tenendi, altera auaritiæ ſpecie,

Oratio Catechetica 4.

SAtis (vt arbitror) copiosè, Auditores, in ea quæ nudiuſquartus habita eſt catecheſi, de prima illa auaritiæ ſpecie, quæ in plurium ſemper appetitione & cupiditate conſiſtit, diſputauimus, & quot nominibus deteſtandum ac fugiendum illud peccatum ſit, oſtendimus. Eſſet quidem nunc fortaſſe de eius variis illis prolibus, & huius capitalis

peccati partibus dicendum, niſi illud totũ iã olim à nobis præſtitũ eſſet, quũ in Decalogi explicatione verſaremur. Etenim aliena cõcupiſcere, quã graue & enorme eſſet, de rapinis, fraudib⁹, mẽdaciis, in 7. 8. & 9. præceptis copioſiùs egimus. Hæc enim omnia ab vna quidẽ radice auaritiæ proficiſcũtur, iniuſtitiæ tamen potiùs opera & vitia ſunt quã auaritiæ, & iuſtitiæ nõ liberalitati aduerſantur. Illud tamen profectò ad auaritiæ turpitudinem & grauitatem demõſtrandam plurimum facit, quòd qui ea correptus eſt, cætera illa tam nefaria flagitia facilè perpetrat. Quòd ſi raptores, latrones, ſicarios, proditores, vt certiſſimas Reipublicæ peſtes, omnis benè inſtituta Reſpublica perſequitur, plectit, exterminat, certè auaros & cupidos homines nõ minùs perſequi & deteſtari debebant: niſi fortè ſatis ille tibi expurgatus & excultus hortus aut ager videtur, in quo peſſimarum herbarum folia & ramuſculi decutiuntur aut amputantur, ſtant autem & fixæ permanent radices, vt prima quaque occaſione & oportunitate data, etiam vberiùs & copioſiùs ſuccreſcant. Radices potiùs ſcelerum & flagitiorum extirpandæ eſſent. Principiis obſtitiſſe oportebat. Non minùs auarum hominem horrere & abominari, quàm raptorem, latronem, ſicarium. Nunc autem qui egregiè auarus eſt, qui per fas nefaſque diteſcit, qui vel ex laicis prædia prædiis accumulat: vel ex clero

Cupiditatis habendi varia turpitudo.

beneficia beneficiis adiungit hunc hominē prudentiæ titulis ornamus, obſeruamus, colimus, admiramur, ſuſpicimus: Quo nihil turpius, iniquius, deteſtabilius eſt. Fit enim quod grauiter increpat Spiritus Sanctus: *Laudatur peccator in deſiderus animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Quinimo fruſtra & incaſſum latrocinia publica, fraudes incredibiles, mēdacia quotidiana in populo deploramus. Fruſtra & incaſſum Simoniā in clero deteſtamur, quandiu hanc hominum auaritiā, plura (inquam) habendi ac diteſcendi cupiditatem ſuſque deque ferimus, toleramus, palpamus, & venia ac laude dignam exiſtimamus. Hinc planè illa tot hodie egenorū & pauperum lachrymæ. Hæc vnica eſt fundi noſtri calamitas, totius, inquam, æqui & boni (quod nunc exulare & in vltimas terras ablegari videtur) ſolitudo & vaſtitas. Omnes auari ſumus, omnes diteſcere & volumus & laudi ducimus. Qui id non agit vt diteſcat, vt opes, vt diuitias acquirat, pro trunco, fungo, & ſtipite habetur. Planè id hodie fit, quod de ſuo tempore conqueritur Auguſtinus: *Parentes*, inquit, *noſtri, quando nos in ſcholam mittebant, non hoc nobis dicebant, diſcite literas, vt habeatis vnde legere poſsitis codices dominicos: Diſcite literas, vt ſitis vtiles Eccleſiæ, vtiles Reipublicæ. Nec ipſi Chriſtiani filiis ſuis hoc dicunt. Sed quid dicunt? Diſce literas, mi fili, vt ſis homo. Quid enim modò pecus ſum? Non quidem hoc dico,*

Pſal. 101.

De diſciplina Chriſtiana cap. 2.

ſed

ſed vt ſis homo, hoc eſt, eminens inter homines, illuſtris, conſpicuus. Vnde & illud prouerbium, quantum habebis, tantum eris. Hæc ille. Quid ergo eſt? Verſamur hic hodie, Auditores, in celeberrima Academia, diſcuntur litteræ à frequentiſſima iuuentute. Quid à parentibus expectatur, niſi vt ſint homines, vt emineāt vel in Republica vel in Eccleſia, vt diteſcant egregiè, vt vel Cōſiliarij & Aduocati in Republica ciuili, vel Canonici & Prælati in Eccleſiis euadāt? Vtinam hîc minus vera dicerem, nec iam verum eſſet, quod prouerbium illud Auguſtini dicit: *Quantum habebis, tantum eris.* Sed moueant nos obſecro quæ nudiuſquartus diximus, vt ab hac turpi & flagitioſa auaritia vel ſeriùs deſiſtamus, vt *contenti præſentibus*, plura & maiora non appetamus. Appetitionem hanc ſordidam, ineptam, vanam, nulla cum voluptate, maximè cum moleſtia coniunctam, ita præterea noxiam & nefandam, exuamus, deteſtemur, abominemur. *Heb. 13.*

Sed dixerit fortè quiſpiam iam egregiè ditatus: Ecce plura non appeto: partis tamen aut alioqui mihi relictis rebus, vt pro libito fruar, vt illis me oblectem, & in meos vſus ea conſeruem, id opinor non damnabis, aut aliquam hîc auaritiæ maculam ſubeſſe clamabis. Legitimus ſanè & honeſtus diuitiarum vſus non improbatur, imo laudatur plurimum, ſuámque habet illuſtrem & copioſam coram Deo mercedem, adeò vt in-

Lucæ 16. de liceat ſi libet, *theſaurizare tibi in cælo theſauros æternos*. Cæterum vt plura non appetas, ſiſque præſentibus contentus, alia tamen eſt auaritiæ ſpecies, eaque plurimum deteſtanda, & plurimorum etiam peccatorũ caput, ſi ipſis bonis præſentibus præpoſterè afficiaris; ſi cupidè, ſi auarè ſeruas etiam tua, tibique optimo iure parta. De hac ergo altera ſpecie, vt planè *ab omni auaritia* caueamus, (ſicuti monuit in Euangelio Saluator) *Lucæ 12.* hodie copioſè & accuratè dicemus, pro huius quidem inſtituti & temporis ratione.

Multis quidem nominibus illa damnanda auaritia eſt, quæ vel partis vel relictis bonis non rectè vtitur, ſed ſordidè & cupidè erga illas afficitur. Quæ tamen omnia priuſquam recenſeam, operæpretium erit quæ ſint huius generis auaritiæ notæ & ſigna, ante omnia demonſtrare, vt & qualis ſit hęc auaritiæ ſpecies intelligatur, & qua ratione deprehendere quis ſeipſum poteſt, ſitne hac labe contactus, declaretur.

Cupiditas tenẽdi quibus ſignis cognoſcitur

1. Ille itaque auarè & cupidè ſeruat ſua, qui inſpiciendis, & contrectandis ſubinde pecuniis ſuis delectatur.

2. Qui de earum cuſtodia ſollicitus eſt, plus quàm oportet, id eſt, vxorem, miniſtros, vniuerſam familiam ſuſpectam habet.

3. Qui ſelectam & magis pretioſam monetam ſeorſum reponit, quem ineptum morem taxauit ille ethnicus qui ſcripſit, *Dilige denarium, ſed parcè dilige formam.*

Qu

Qui collectam aliquam ſummam pecuniæ difficulter & ægrè imminuit. 4.

Qui à ſumptibus neceſſariis & honeſtis pro perſonæ ſuæ cõditione abſtinet, ne theſauro aliquid detrahat. 5.

Qui data oportunitate egentibus de bonis ſuis non communicat, nec eleemoſynas facit, aut parciſſimè facit. 6.

Qui rurſum etſi eleemoſynas facit, tamen cum triſtitia animi & mœrore, dolenter & illibenter facit. Hoc enim auaritiæ deputat Apoſtolus, dicens: *quaſi benedictionem, non tanquam auaritiam.* 7. 2. Cor. 9.

Ille etiam qui grauiter fert rei familiaris, quamuis exiguæ, detrimentum, indeque in rixas & iurgia conſurgit. 8.

Poſtremò qui etiam in rei grauis iactura plus æquo contriſtatur & perturbatur. Huiuſmodi enim affectus niſi in animum planè auarum, pecuniæque & earum rerum quæ pecunia æſtimantur ſtolidè amantem, cadere non poſſunt. Hæc auari animi ſigna ſunt, & his modis auarum ſe eſſe deprehendere quiſque poteſt. Nunc quanta ſit hæc ſiue ineptia ſiue iniquitas, ſic affectum eſſe: quàm ſit hoc auaritiæ genus vel ſordidum, vel impium, breuiter oſtendemus. 9.

Primùm itaque, aurum & argentum admirari, & eius conſeruandi ſtudio teneri, res eſt homine ratione & ingenio prædito indigna, vt fides & gratia abeſſet. Multa in hãc dementiam & ſcripſerunt Philoſophi, &

præclarè etiam præſtiterunt Ethnici, vt ſuos Roma Fabricios, Catones, Cincinnatos, Valerios: ſuos etiam Græcia Socrates, Crates, Thebanos, Ariſtides, quod magni eſſent pecuniarum contemptores, magna cum laude celebrent: ſint autem infames Craſſi & Crœſi diuitiarum & auaritiæ nomine. Hinc etiā Plutum diuitiarum Deum cæcum finxerũt, quod planè ab omni ratione & iudicio alienus eſſet diuitiarum amor. Sic vocantur ab illis auari, *canes in præſepio*, diciturque, *auarum nihil benefacere niſi quum moritur*. Sic laudatur laconica illa (vt in verbis breuitas ſit) in rebus parſimonia: tanta profectò, vt 500. totis annis abſque pecuniæ vſu illa Reſpublica ſteterit: & peſſimè apud ſuos audierit ac de ſuis meruerit Ageſilaus rex, qui primum eius vſum inuexit.

Præclara quidem ſunt iſta & plauſibilia humanæ ſapientiæ verba, quæ etſi à ſolida veritate & pietate quàm longiſſimè abſint, nos tamen meritò confundere debeant, qui nec ad illam quidem vſque pertingimus. Quid enim nobis animi eſſe oportebat, fidei iam lumine illuſtratis, charitatis igne accenſis, ſpei ſtimulis incitatis, diuinæ, inquā, ſapientiæ theſauros ſcientibus, diffuſam illam charitatem in cordibus habentibus, denique cæleſtia & æterna bona ſperantibus? Itáne verò nihil horum quum Ethnici haberent, pecunias contemnere potuerunt? Nos illis omnibus pleniſſimè imbuti, pe-

cunias admirabimur? Siccine edocti & inſtituti ſumus? Sic Chriſtum didicimus, ſi tamen didicimus? Audiamus ergo vt pecuniarum cõtemptum fides & gratia Chriſti nos doceat: *De reliquo*, inquit Apoſtolus, *qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtentes, præterit enim figura huius mundi*. Et ſeipſum vt exemplum proponit: *Scio*, inquit, *abundare, ſcio & penuriam pati*. Et rurſum: *Nihil habentes, tamen omnia poſſidentes*. Quid hoc totum aliud, niſi vt diſcamus, etiam in maxima affluentia, non capi amore rerum terrenarum? Vides enim quã hoc ſit te homine Chriſtiano indignũ. *Hoc* (inquit Auguſtinus) *eſt fidem noſtram abiicere & conculcare, æſtimãdo eam mercede viliſſima, ſi non aliter Deo ſeruire volumus, niſi terrenis opibus conceſſis. Hæc eſt gratia noui Teſtamenti in Chriſto reuelata, qui ideo in ſumma rerũ anguſtia & paupertate vixit, vt nõ pro magno haberemus ditari in hoc ſæculo*. Ideo etiam (vt idem alibi ſcribit) hæc quidem *diuitiarum bona dantur bonis ne putentur mala, & dantur malis ne putentur magna bona. Itemq́; auferuntur hæc bona à malis, vt crucientur, à bonis vt probentur*. Vide autẽ quã ſit abſurdũ vt earũ amore tenearis. Quid enim? An cum Peripateticis partem fœlicitatis tuæ in illis bonis pones? Audi potiùs Auguſtinũ: *Talibus*, inquit, *bonis non fiunt homines boni. Sed aliunde facti boni benè vtẽdo, faciũt vt iſta ſint bona*. Si vis ergo vt verè tibi bona ſint opes quas poſſides, vtere, expé-

1. Cor. 7.

Philip. 4.

2. Cor. 6.

Epiſt. 120.

Epiſt. 70.

Epiſt. 121.

de: Si retines, ſi ſeruas, mala non bona ſunt. Sed quomodo, inquis, affici nō poſſum præſentibus & affluentibus bonis, aut quomodo hanc affectionem deponere valeam? Reſpondet tibi Chryſoſtomus: *Si ethnicus eſſes, & nihil poſt hanc vitam ſperares, difficilè forſan eſſet*: (& tamen, vt audiſti, plurimi etiam ex illis hoc præſtiterunt) *Nunc autem cælum expectans & ea quæ in cælo ſunt, dicis quomodo deponam? Si contrarium dicerem, expete & adama diuitias, potiùs mihi diceres, & quomodo hoc faciam cælum expectans? Iniuriam planè tibi facerem, ſi, propoſito auro & pretioſis lapidibus, plumbum tibi appetendum dicerem.* Nunc ergo hominem Chriſtianum amare diuitias, eſt repertis frugibus glandes conquirere, & in adulta ætate pueriliter agere, denique in alieno curioſum & ſollicitū eſſe, quod ſuum eſt negligere & deſpuere. Hinc Saluator de bonis huius mūdi ait: *Si in alieno non fuiſtis fideles, quod veſtrum eſt, quis credet vobis?*

Homil. 7. in Act. Apoſt.

Luca 16.

Iam verò rem facis non indignam te tantum, ſed planè huiuſmodi quæ tibi prorſus ſit inutilis. Ita enim cuſtoditæ diuitiæ, nec tibi nec aliis vtiles ſunt. Quod videre ethnici potuerunt, cùm de eiuſmodi hominibus dixerunt, *auaro tam deeſſe quod habet, quàm quod non habet*. Vnde Midam fabuloſum, & Plutum cæcū introduxerūt. Et elegāter Biō Boryſthenites dicere ſolebat, tenaces opum vt ſuarum habere curam; verùm ex eis ve-

Laërt. li. 4

luti alienis nullam capere vtilitatem. Sed quid de hac inſania Spiritus Sãctus docuerit, videamus. *Qui amat diuitias*, ait Sapiens, *fructum non capiet ex eis: cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris*. Ideo enim fructũ non capit, quia amat. Diuitiarum enim fructus, eſt earum vſus. Non vtitur autem, ſed retinet & conſeruat qui eas amat. Qui perinde facit ac ſi faber quiſpiam, miles, aut ſtudioſus, inſtrumenta artis ſuæ, vt ſerram ac ſecurim, gladium & ſcutum, libros & chartas amaret, & libenter contueretur ac contrectaret, iis autem non vteretur, ne fortè aliquid adamati decoris amitterent. Talis erat ille πολύϐιϐλος, de quo ſcripſit Plutarchus. Et ſunt quidem aliqua, quorum vſus omnis rectus vel in amore eſt, vel abſque amore eſſe nõ poteſt. Primi generis ſunt vir, vxor, liberi, parentes, amici: Hi enim amari debent; & niſi amẽtur, rectè erga eos te gerere non potes. Alterius generis ſunt ſtudia & artes omnes, tum liberales, tum mechanicæ, quæ quãto magis amamus, tanto in iis proficimus magis: denique finis omnium actionum. Is enim niſi ametur comparari nõ poteſt. At verò diuitiæ tale quiddam ſunt, vt ad earum rectum vſum nullo modo amari debeant. Conſumi enim & expendi debent, non amari. Adeò verum eſt quod dixit Sapiens: *Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis*.

Eccl. 5.

Sola diuitiæ amari non debẽt.

Eccl. 5.

Deinde non inutilis tantum eſt hic amor,

Amor diuitiarũ noxius. ſed & maximè noxius. Te enim captiuum tenet hic amor, vt ad alia omnia ſis inutilis. *Prouer.1.* *Semita omnis auari* (ait Salomõ) *animas poſ-* *Matth.6.* *ſidentium rapiunt*. Quod aliis verbis & apertius dixit Saluator: *Vbi theſaurus tuus, ibi & cor tuum*. Nempe tenetur non tenet, & poſſidetur non poſſidet auarus. Ideo eleganter *Abac.2.* Propheta Abacuc denſo luto comparat: *Væ qui congregat auaritiam malam domi ſuæ: vſquequo aggrauat contra ſe denſum lutum?* Quemadmodum enim qui denſo luto infigitur, nec facilè indę extrahitur, & etiam præterea turpiter commaculatur, ita diuitiæ & irretitam animam tenent, ne aſpiret ad Chriſtum; & fœdis deſideriis imbuit, vt ſeruiat diabolo. *Luca 8.* Hinc in Euãgelio *ſpinæ* vocantur diuitiæ, *quæ verbum Dei penitus ſuffocãt*, propter curas & voluptates huius mundi diuitiis admixtas, imò earum indiuiduas *Epiſt. 121* comites. Vnde Auguſtinus, *matrem deliciarum* vocat diuitias.

Quid quòd proximo maximè iniurium eſt hoc auaritiæ genus? Quæ enim ad omnium vſum inſtituta erant, ſibi ſoli retinet, *Auguſt. Epiſt. 54.* verè canis in pręſepio. *Alienum eſt quod auarè retinetur*. Quod adeò verum eſt, vt etiam hoc nomine Idololatriæ comparata ſit ab *In Cõmẽ. ad Col.3.* Apoſtolo. Quod ſic explanat Ambroſius: *Sicut Idololatria vni Deo nititur auferre gloriam, ne quod ei proprium eſt ſolus habeat nomen diuinitatis: ſic auaritia in Dei ſe res ita extendit, vt ſi fieri poſſet, vnus & ſolus creatu-*

ram ſibi vſurpet, quam Deus omnibus communem fecit. Et alibi iterum: *Auaritia idcirco idololatriæ comparata eſt, quia ea quæ Dei ſunt ſibi vſurpat & recondit, vt quæ vſibus omnium conceſſit Deus communiter, auaritia denegat: quãdo iccirco retinet ſua apud ſe, ne alij vtantur.* Tantum & tam horrẽdum illud malum eſt. Sanè ſi Chryſoſtomo credimus, *ſicut adulatio hominum* (vt notauit Sapiens) *ſic & auaritia hominum introduxit Idololatriam.* Colentes enim homines pecuniam ſuam, à colendo Deo deſtiterunt. Sed de hoc poſtea in alio capite. Nunc de iniuria proximi agamus. Quam apta ſimilitudine exponit Baſilius: *Perinde*, ait, *facit auarus ſua cupidè ſeruans, ac ſi quis in theatro locum ſpectandi mox vt anteuertit, aliis arripere, cæteros abarceat ingreſſu, ſuo vnius vſui adiudicans, quod ad omnium communem vſum proponitur.* Oſtendit autem quàm ſit proximo iniurioſa hæc altera auaritiæ ſpecies eius primogenita filia, *inhumanitas*, & obduratio cordis erga proximum. Habet enim hoc auarus, vt nulli cõpatiatur, nullius egeſtatẽ doleat, nulla commiſeratione erga proximum afficiatur. Sed (vt ſcribit Chryſoſtomus) *quemadmodũ aduerſi & furentes venti mare funditus vertunt, adeò vt arena profundi ſuperiùs miſceatur vndis; ita pecuniæ cupidi, omnia miſcent, neminẽ amicum norunt, æquè furunt in omnes, duri, feri, inhumani, agreſtes pariter erga omnes ſunt.* Et, vt ſcribit Baſilius: *Propter opes propinqui,*

In com. ad Eph. 5.

Homil. 18 in Epiſt. ad Epheſ.

Homil. 6.

Homil. 16. in 1. Tim. 6.

Homil. in diuites auaros.

cognati naturam negant, fratres inter ſe digladiantur, vt & hodie exclamare libeat: Quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames? Citius enim clauam ex manu Herculis extorqueas, quàm vel obolum ab auaro emungas: veri (vt eos Ariſtophanes vocat) κυμινοπρισταί. Iſtud verò vnum auaritiæ malum quantum & quàm horrendum ſit, mox dicetur, quum de difficultate, vel potiùs de impoſſibilitate ſalutis, quam ſecum adfert, diſputabitur.

Accedit quod huius auaritiæ ſtultitia etiã maior eſt illa quæ plura appetit. Imo hanc propriè ſtultitiam vocat Scriptura. Sic Sapiens: *Vidi ſtultitiam multam & magnam, diuitias conſeruatas, in malum domini ſui.* Ille qui noua horrea extruere volebat ideo *ſtultus* in Euangelio vocatur, quia ſuperflua illa, & abundantiùs affluentia bona non diſtribuere, ſed recondere voluit. Eſt autem hæc ſtultitia, partim quia ratio & iudicium in talibus deficit, partim quia voluntas corrupta & ægra eſt, maleque affecta. Primam illam notauit Propheta Amos, execrãs eos, *qui tanquã ſtantia hæc arbitrati ſunt, non tanquam fugientia.* Hoc eſt, qui ita hæc ſedulò retineant, quaſi perpetuò permãſura, contra quam ſtultitiam in præcedenti diximus Catecheſi ex Pſalm. 75. Baruch 3. 1. Timot. 6. Quam ſtultitiam pulchrè Ambroſius deſcribit: *Vana ſpes hominum in hoc ſæculo, qui ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt ſequẽda*

Eccl. 5. *Luca 12.* *Amos 6.* *Libr. 7. Epiſt. 44.*

arbitran

arbitrantur. Inanes & vacua rerum ſpecies tanquam in ſomno venerunt, aſtiterunt, abierunt, euanuerunt. Aliam illam ſtultitiam ſeu corruptæ voluntatis ægritudinem apta ſimilitudine declarat Auguſtinus his verbis: *Superbire de diuitiis qua abundant & de illis gaudere, tale eſt, ac ſi vulneratus quis iactet, quia habeat multa emplaſtra in domo, quum hoc illi bonum eſſet vt vulnera nō haberet, & ne vno quidem indigeret emplaſtro.* Vulnus enim & ægritudo animi eſt amor diuitiarū, qui quidem non ſanatur, ſed accenditur & exacerbatur magis acceſſione diuitiarum, ſicut hydropici morbus plurimum bibendi: etſi in diuitiis ſanitatem huius morbi ſui, ſed fruſtra, quærāt auari. Sed ad maiora veniamus. Facit huius generis auaritia vt inhęrendo diuitiis, planè deſerant & obliuiſcantur Deum. Hinc Saluator dixit: *vbi theſaurus tuus, ibi cor tuum.* Hinc Apoſtolus de auaritia dicit, *quam quidem appetentes errauerūt à fide.* Ideóque iubet *præcipere diuitibus non ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis abūdè, &c.* Sic vocatus ad cænā ſe excuſat, *quia emi quinque iuga boū, & eo probare illa.* Ratio huius eſt, quia conſtricti quaſi diuitiis & immerſi, ad Deū contendere, aut de eo cogitare non poſſunt. Iſti tales in perſecutione Deum negant, in tentatione deſerunt. Vnde Cyprianus: *Decepit multos patrimonij ſui amor, nec ad recedendum parati, nec expediti eſſe potuerunt, quos*

Quaeſt. Euangel. li. 2. q. 29.

Math. 6.

1. Tim. 6.

Luca. 14.

Serm. 5. de lapſis.

facultates ſuæ velut compedes ligauerũt. Quomodo cœlum petunt, qui terrenis cupiditatibus degrauantur? Ratio etiã huius eſt, quia præponit nummum Deo, de quo ſic Augusti-
De ciuit. Dei lib. 11. cap. 25. nus: *Auari frui volunt nummo, vti autẽ Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt.* Denique ideo ſpinæ à Saluatore vocantur, quia
Luca 8. *ſuffocant verbum Dei,* nec patiuntur ſanas de Deo cogitationes in animum admitti, propter curas & ſolicitudines vitæ huius.

Propter has cauſas difficilis, imò ferè impoſſibilis eſt horum hominum ſalus: & ideo
Marc. 10. Saluator dixit: *Filioli, quàm difficilè eſt confidentes in pecuniis in regnum Dei introire? facilius eſt camelum per foramen acus tranſire,*
Iacob. 5. *quàm diuitem intrare in regnum Dei.* Sic Iacobus: *Plorate, vlulate, &c. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.* Quare hoc totum? Quia videlicet erga proximum inhumani, & in Deum impij extiterunt. Nam de
Matth. 7. 1. Cor. 9. primo ait Spiritus Sanctus: *Qua menſura menſi fueritis, eadem remetietur & vobis.* Et iterum, *Qui parcè ſeminat, parcè & metet.* Et
Iac. 2. Pſal. 108. adhuc grauius: *Iudicium illi abſque miſericordia, qui non fecit miſericordiam.* Et rurſum: *Noluit benedictionem & elongabitur ab eo.* Sed omnium grauiſſimè Saluator, qui di-
Matth. 25. cturus eſt: *Ite maledicti in ignem æternum. Quia eſurui & non dediſtis mihi manducare, &c.* quæ ibi habentur. Nempe vt ſumma quædam virtus & maximi meriti eſt elee-

moſyna, ita peſtilentiſſimum vitium & grauiſſimè flagellandum eſt auari immiſericordia.

At habent auari vnde ſe probabiliter excuſent, & licet ſua conſeruent, id tamen ſe non ſine varia & iuſta ratione facere profitentur. Nempe (ait vnus) futuræ neceſſitati proſpiciendum eſt. Neſcis enim quid ſerus veſper aduehat: Cui cum Baſilio reſpondeo: *Non ergo Dominus tibi præceptor erit, nec Euangelium formam vitæ dabit; ſed tu tibi ipſi iura dices ac ſtatues: Prohibuit enim Saluator ne ſollicitus eſſet in craſtinum.* Quod quale ſit in præcedente Catecheſi oſtendimus. Rurſus, *etſi incerta ſit (vt ais) futura tua neceſſitas, longè tamen incertior eſt defoſſi & reconditi theſauri tui vſus; nec tamen pœna incerta, ſed certiſſima quæ tuorum morum manet inhumanitatẽ*, de qua ſuprà dictũ. Dicet alius: ego quidem dum vixero, bonis frui volo; poſt mortem verò hæredes meos pauperes aſſcribam. Reſpondet Baſilius: *Scilicet vt in ſepulchro iacẽs lauderis. Quantò ſatius viuens laudem iſtam promereris?* Rurſus: Quis tibi ſponſor, aut futuri teſtamenti (ne vel ſubitò abripiaris, vel morbo grauatus teſtamentum condere non valeas, ac vt velis, amici & cognati aut diſſimulabunt aut non permittent) aut ſi teſtamentum fiat, etiam eius pro tua voluntate exequendi? Nónne verò ſatiùs eſt fornacem ardentem aqua priùs reſtringere, purgatorij flammas eleemoſynis redimere,

Auarorũ prætextus inanes.

Homi. in diuites auaros.

Idem ibidem.

Vbi ſupra.

priùs,inquam, quàm purgatorij fornacem ingrediare,quàm poſtquam ingreſſus fueris ab aliis expectare vt aqua perfundaris, vt eleemoſynis iuueris, qui aut diu tardabunt, te interea in flammis conſtituto,aut fortaſſe nec facere voluerint.

Dicit alius, liberis iſta relinquenda ſunt, ideoq́ue ea nunc diſſipare non debeo,ne de domeſticis meis curam non habens,infideli deterior ſim. Ad hanc friuolam excuſationem vide quid ſancti Patres reſpondeant. Primùm, *Qui ſine liberis ſunt*, (ait Chryſoſtomus) *perinde ſeruant pecunias ac ſi mille haberent*. Sed & liberorum numero imminuto,non tamen ſeruandi minuitur cupiditas. *Non ergo liberorum cura aut affectio,ſed priuata cupiditas ad hanc inſaniam adigit.* Deinde vt vera eſſet hæc allegatio, non tamen iuſta eſt. *Non enim ideo dati ſunt liberi* (ait Baſilius) *vt Dei præcepta contemnas, aut te è cælis excludas.* Egregia verò parentum pietas: multis precibus liberos à Deo expoſcunt, conceſſos in Dei iniuriam diligunt: Deinde ſic præpoſterè diligunt, vt propter amorem liberorum æternum ſibi exitium accerſant. Quod dum faciũt, & liberis quoque ſuis (niſi prorſus ἄστοργοι ſint erga parentes) maximos dolores parant. Quis enim pius paterni peculij hæres, de damnato parente vehementer non doleat? Pulchrè Auguſtinus: *Non eſt hoc curã gerere filiorum, vt eos obruas lachrymis miſerorũ*. Poſtremò non

Homil. 10. in 1. ad Theſſal.

Homil. in diuites auaros.

Homil. 48. ex Homil. 50.

aliunde præpoſterus hic liberorum amor quàm ex incredulitate vel perfidia potiùs in Deum naſcitur. Liberis proſpiciendum aiunt etiam contra charitatis diuinæ leges. Quare? Eò quòd prudentiæ & prouidentiæ ſuæ magis fidunt, quàm diuinæ aut pietati aut prouidentiæ. Perituros enim egeſtate liberos aut certè miſerè victitaturos arbitrãtur, ſi effuſis propter Deum diuitiis, aut minùs parcè collectis, ipſis non theſaurizant. Sed audiãt Auguſtinum: *An melius committis filio tuo patrimonium tuum, quàm creatori tuo? Aut idoneus eſt tibi procurator tuus, & minus idoneus eſt Chriſtus?* Ita ſanè. Hæc eſt Chriſtianorum parentum fides. Quæ liberis ipſi ſuis quæ procuratorum fidei commiſerunt, in tuto eſſe non ambigũt. Nihil autem Deo prudenter commiſſum, nihil Chriſto tutò concreditum arbitrãtur. Perire, diffluі, & dilabi omnia iudicant in Dei tutelam & in Chriſti ſinum repoſita. Et tamẽ dum hoc faciunt, prudentes & pij parentes tum haberi volunt, tum ab aliis eſſe iudicantur.

Lib. de 10. chordis. cap. 12.

DIXI.

De Gulæ peccato.

Oratio Catechetica 5.

GRauis eſt illa & peracerba humani generis reprehenſio (Auditores) qua

Pſal. 48. dicit Propheta: *Homo quum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.* Graue & pudendum erat hominem à natiuo illo ſuo & primæuo nitore atque ſplendore (in quo creatus eſt) ita cadere, vt ijs demum rebus aſſimilaretur, quibus ille vt præeſſet ac dominaretur factus eſt. Magna inquam & grauis ignominiæ nota, hominem qui ad Dei optimi maximi imaginem creatus eſt, eò turpitudinis prolapſum fuiſſe, vt iã ad imaginem brutorum viuere, vt ſicut equus & mulus fieri, chamo & freno conſtringẽdus, non rationis iudicio, aut Spiritu gratiæ agendus dicatur. Caſus profectò lamẽtabilis valde, lapſus fœdus, facinus indignum. Hoc enim nomine aſinis & bobus comparamur propter cæcam rerum diuinarum cognitionem, dicente Eſaia: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe Domini ſui: populus autem meus me non cognouit.* Hoc nomine equis rurſum aſſimilamur, propter fœdæ libidinis enormitatem, dicente Ieremia: *Equi & emiſſarij amatores tui facti ſunt, vnuſquiſq; ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Hoc nomine etiam *lupi* propter rapinas, *cornices* propter auaritiam, *ſerpentes, aſpides, & viperæ* propter maliciam, & maledicentiam & iram, *canes & ſues*, propter frequentem in eadem peccata recidiuã in ſcripturis vocamur: Dicente propheta Sophonia: *Principes tui tanquam lupi Arabiæ*, & rurſum: *Sediſti in deſerto*

Eſai. 1.

Ierem. 5.

tan-

tanquam cornix : Et in Euangelio. *Genimina viperarum, quis vos docuit a ventura fugere ira?* Et in Pſalmis: *venenum aſpidum ſub alijs eorum.* Et rurſum, *furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis.* Et Apoſtolus Petrus, *tanquam canis ad vomitum reuerſus, aut ſus lota in volutabro luti.* Hoc denique nomine propter ſummam inertiam & ignauiam ad apes & formicam mittimur, vt ab illis diſcamus quid hominem deceat: Dicente Salomone, *Vade ad formicam ô piger, & imitare vias eius.* Et rurſum, *Proficiſcere ad apem, & diſce quod ea ſit opifex, cuius labores deliciæ ſunt regibus.* Adeò profectò vt nullum penè vitium in brutis ſit, cuius nomine illis homo non comparetur, nulla virtus quam à brutis diſcere non poſſit. Quæ ſanè tanta & tam indigna turpitudo eſt, vt ea maior cogitari vix poſſe videatur. Nec enim grauius aut acerbius hominum ſcelera taxare & redarguere ſe poſſe Prophetæ putabant, quàm vt homines hoc nomine brutis & beſtiis compararent. Attamen vnum adhuc vitium eſt, vnum peccati ac ſceleris genus, in quo non ſolum brutis comparari, & iumentis inſipientibus aſsimilari, ſed (proh pudor, proh ſcelus) ipſis etiam brutis deteriores, fœdiores, & magis inſipientes, meritò cenſeri debeamus. Iſtud enim tam turpe peccatum, tam fœdum facinus eſt, vt hoc ſanè in genere bruta & beſtias peccare vix vnquam legamus: aut ſi quod brutum in hoc genere peccet, id non

Sophon. 2. Matt. 3. Pſal. 130. Pſal. 57. 2. Pet. 2. Prouer. 6. Eccl. 10.

niſi omnium pecorum ſordidiſſimum eſſe, *porcos* videlicet, idq́ue in illis etiam quàm rariſſimè fieri animaduertitur; adeò vt non ſine magna admiratione fiat, quoties accidat. Soli enim porci in gula & ingurgitatione modum excedunt, ſoli etiam illi viſi

Homil. 58. in Matth. ſunt aliquãdo inebriari: vnde ſcripſit Chryſoſtomus, *homines ebrios ſues ex hominibus fieri*. Et tamen hoc gulæ vitium (quod hodie capitale peccatum tractare inſtitui) cibi potuſq́ue exceſſus, à quo multa alia & nefanda & ſordida vitia pullulant, ſic in hominibus frequens eſt, vt vix iam pro vitio habeatur; vt vix peccati grauioris ſaltem nomine cenſendum videatur. Et quidem vſus vitij vitium minueret, ſi conſuetudo peccandi peccatum excuſaret, ſi multitudo peccantium aliquid de peccati ratione detraheret, eſſet profectò vnde hoc gulæ vitium leuiùs audiret, & faciliùs tolerari poſſet. Nunc autem quando quo magis vſitatum atque vulgare quid eſt, eo magis de peccati nomine ſuſpectum eſſe debeat, nihil hoc gulę vitium adiuuat, quod omnibus ferè & paſſim commune ſit, ſed aggrauat hoc magis, augetq́ue peccati rationẽ, certiuſq́ue docet peccatum id eſſe, & ſi vſu vulgare, grauitate tamen & enormitate non vulgare: niſi fortè id falſum

Matth. 7. erit, quod Saluator dixit: *Lata & ſpatioſa eſt via quæ ducit ad infernum, & multi ambulãt*

Rom. 12. *per eam*. Aut fruſtra Apoſtolus monuerit: *Nolite conformari huic ſeculo*: aut temerè

Ioannes ſcripſerit: *Nolite diligere mundum, aut ea quæ in mundo ſunt.* Quapropter de gula, de crapula videlicet & ebrietate diſſerentem me hodie (Auditores) æquanimiter obſecro audite; nec quia vel dormit hîc, vel minùs feruet Eccleſię diſciplina, me propter ea aut leuiter, aut molliter, aut minùs diligēter ea de re diſſerere debuiſſe exiſtimate. Etenim vt ſapiēter in hac eadē cauſa monet Auguſtinus: *ſeueritas quidē exercenda eſt in peccata paucorū, monendū tamen, docendū, & ex Scripturis comminandum eſt in multitudine peccantium.* Et quamuis *ad ſanam doctrinam pertinet, vt canes Eccleſia propter pacem Eccleſiæ tolerentur,* quum ſine tumultu aut compeſci aut expelli nō poſſunt, vt idem ſcribit; tamen vt idem alibi monet: *Aliud eſt quod docemus, aliud quod ſuſtinemus, & aliud eſt diſciplina Chriſtianorū, aliud luxuria vinolentorum.* Non enim debent propterea canes eſſe muti, qui ſpeculatores in domo Dei ſunt, aut ipſa quoque tacere doctrina: quia vigere nō poteſt diſciplina. Vt ergo tandem veterum iſtud excutiamus, & vel ſeriùs ex ſomno iſto crapulæ & ebrietatis, quo omnes penè conſopiti videmur, euigilemus: quantū & quale duplex hæc gula peccatū ſit, diligenter cōſideremus: deinde etiam ne fruſtra hæc à nobis conſiderata fuerint, per ſalutem veſtram omnium rogo, operam demus.

1. Ioan. 2.

Epiſt. 64.

De fide & oper. cap. 5.

Cōtra Fauſtum lib. 20. cap. 21.

Primùm verò qua in re hunc gulæ exceſſum ponimus, breuiter dicemus: poſtea de

eius grauitate & turpitudine copioſiùs diſſeremus. Ne quis autem miretur cur proximè poſt auaritiam de gula, non de luxuria egi (quem ordinem vulgaris illa horum capitalium peccatorum enumeratio ſeruat) id ideo factum eſt, quia ex hac gula tanquam ex quodam capite omnis luxuriæ ſpecies vel propriè promanat, vel certè fouetur & incrementum capit. *Gula in quo conſiſtit.* Exceſſus cibi & potus in quo gulam ponimus, certis quibuſdam circunſtantiis violatis conſiſtit, vt omnis alius exceſſus. Nimirum ſi in refectione ſeu in cibo, ſeu in potu non obſeruentur hæc quatuor, quid, quantùm, quomodo, quando. Nam in his omnibus peccari, ſacra Scriptura nos docet. Populus ex Ægypto eductus, in eremo occubuit, quia deſpecto manna, *Num. 11.* *cibos carnium peteret*, quos lautiores putauit, *Ezech. 16.* *& iniquitas Sodomæ fuit ſaturitas panis & abundantia*: & in modo peccauit Eſau, qui *Gen. 25.* magno deſiderij æſtu *lenticulam fratris ſui* concupiuit: *1. Reg. 2.* filiorum quoque Heli culpa fuit, *1. Reg. 14.* *quod crudas carnes quærerent, quas poſtea accuratiùs coquerent.* In tempore quoque peccauit Ionathas, qui mortis penè ſententiam accepit, quòd in guſtu mellis conſtitutum edendi tempus anteuertit. Itaque hæ quatuor ſolent gulæ ſpecies aſſignari. Sed vt quod *Gulæ peccatum in modo.* ſentio dicam, mihi vna videtur eſſe Gulæ ſpecies, quando videlicet voluptatis & concupiſcentiæ cauſa, vel tempus edendi præuenitur, vel lautiores cibi ſumuntur, vel nimiū

ingurgitatur, vt tota gulæ ratio ſit in modo. Etenim vt ſcribit Auguſtinus, *populus in eremo, nõ quia carnes deſiderauit, ſed quia eſca deſiderio flagrauit, improbari meruit. Et Eſau lenticulæ cõcupiſcentia deceptus eſt. Dauid propter aquæ deſiderium à ſe ipſo reprehenſus, & Dominus non de carne, ſed de pane tentatus eſt.* Adeò refert non quid, aut quãtum, ſed quo modo, quo deſiderio, qua voluptate quis cibos ſumat. Ideo & Ioel; *Vlulate omnes qui bibitis vinũ in dulcedine.* Addit *in dulcedine*, vt totã culpã in voluptate eſſe intelligas. Alioqui & Helias & Ioannes in eremo carnibus veſcentes tẽperantiſſimè vixerunt. *Et antiquus hoſtis* (ait Gregorius) *quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam eſſe cauſam dãnationis intelligit, & primum ſibi hominẽ non carne ſed pomo ſubdidit, & ſecundum hominem non carne ſed pane tentauit.* Itaque voluptas & concupiſcentia, tota peccati cauſa eſt. Iſta autem voluptas tempus præuenit, in quantitate peccat, & delicias quærit. Quòd ſi abſque voluptatis æſtu, vel tempus præuenitur, vel largiùs comeditur, vel lautiùs prandetur, nimirum aut neceſſitate, aut alia aliqua rationabili cauſa impellente, hîc gulæ vitium non eſt.

Confeſ. li. 10. cap. 31.

Ioel. 1.

Moral. li. 31. cap. 27.

Diſpiciendum hîc porrò in quo conſiſtat hæc voluptas. Neque enim fames voluptas eſt; etſi cum voluptate coniuncta. Hæc enim vitioſa, illa naturalis eſt: Hæc ſuperioris ra-

vitioſa,illa naturalis eſt: Hæc ſuperioris rationis conſenſu fit, illa inferioris appetitus impulſu non fit ſed naſcitur. Vt hoc intelligatur, cogitandum eſt, famem & cibi deſiderium morbum quendam eſſe,ipſos autem cibos medicinam huius morbi. Reficimus enim quotidianas corporis ruinas edendo & bibendo. Vnde Auguſtinus: *Docuiſti me, Domine, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam.* Quemadmodum ergo medicina vt libentiùs ab ægro ſumatur,admiſcet aliquid dulce medicus: ſic Creator omnium Deus,vt conſeruetur indiuiduum,voluptatem æduliis & obſoniis immiſcuit,vt dum appetitui placent, & palato ſapiunt,libentiùs ſumantur. Sicuti ergo medicinam palato gratam qui accipit, non vt medicinam,ſed vt iucundam & delectabilẽ, nec ſanitatis recuperandæ cauſa,ſed voluptatis, medicina abutitur, ſic in quotidiana refectione fit. Nec tamen habet hæc voluptas peccatum (ait Sanct. Auguſtinus) *niſi aut præcedat neceſsitatis legem, aut excedat neceſſitatis modum. Hoc eſt, niſi voluptatis cauſa fiat, non ſalutis quod comedas: aut ſi inter comedendum ſalutis cauſa, modum excedat voluptatis cauſa*, vt plus comedas videlicet quã neceſsitas poſtulat, idq́ue vt voluptati indulgeas. *Quod enim ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et cùm ſalus ſit cauſa edendi & bibendi, adiungit ſe tanquam pediſſequa periculoſa iucunditas, & plerunq; præire conatur,*

Confeſ. lib. 10. cap. 31.

Ibidem.

vt eius cauſa fiat, quod ſalutis cauſa fieri debet. Edimus enim vt viuamus, non viuimus vt edamus. Et prior quidem voluptatis modus certior eſt, poſterior incertus.

Neque tamen quia incerta eſt hæc tranſgreſsio, propterea patrocinium excuſationis inde petēdum: Sed audiendus Saluator nos diligenter monens: *Attendite vobis ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate.* Audienda eſt illa vox, *poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluptate tua auertere.* Imitanda quoque & illius pietas, qui orauit: *Aufer à me concupiſcentias ventris, & ſpiritui infrunito netradas me.* Leuis quidem exceſſus in eiuſmodi, leuis culpa eſt: Sed leuis contemptus ad grauiorem inducit. Et exceſſus grauior moltorum malorum mater eſt. Quæ quidem numerantur à Sancto Gregorio, *Multiloquiū, hebetudo mentis, luxuria, ſcurrilitas, diffluens & ineptus riſus.* Sed nos hîc grauiora proſequemur; & primū quidem de crapula, poſtea de ebrietate agemus. Crapulā autem dum dicimus, nō quemlibet leuem extra neceſsitatis terminos exceſſum, qui penè imperceptibilis eſt, ſed graue & enormem atque euidentem exceſſum intelligimus, qui quidem ex ſignis euidentibus colligitur, capitis grauedine, ſtomachi eructatione, ſomni inquietudine, totius corporis torpore & hebetudine. Crapula id in ſe primùm habet vt turpis & belluina ſit. Quod notauit Apoſtolus quum de gulo-

Luca 21.

Eccli. 8.

Eccli. 23.

Moral. li. 31. cap. 27.

Philip. 3. ſis diceret, *Quorum Deus venter eſt,& gloria in confuſione ipſorum.* Hoc eſt, *in quibus debebat pudefieri, in illis gloriantur*, ait Chryſoſtomus. Quid enim turpius, quàm ventris mancipium eſſe, & beſtiis deteriores fieri? *Sues ex hominibus facit, imò verò etiam ſuibus multò deteriores*, idem Chryſoſtomus. Meritò hoc nomine eos idololatris comparat Apoſtolus, dicens, *Deum ipſorum ventrem illis eſſe.* Quemadmodum Ægyptij aues & canes & crocodilos, aliáſque belluas propter vtilitatem (vt ſcribit Cicero) conſecrarunt, ita horum hominum inſania ventrem colit. Vnde *ſpontaneum dæmonem* hanc crapulam vocant Patres, Hieronymus, Chryſoſtomus & Baſilius. Planè monſtrum naturæ eſt huiuſmodi, cui iam ex crapula, & diſtentus eſt venter, & inflata eſt facies, & diſtorti oculi, & pedes podagræ compedibus illigati, & nulla denique totius corporis pars ſana, aut integra ſupereſt. Vis autem videre quàm ſit hoc belluinum? Naturæ modum peruertiſti. *Ventrem enim accepiſti* (ait Chryſoſtomus) *vt nutrias non vt ſaginando extendas: vt domineris illius, non vt tibi eum dominum habeas.* At tu (vt Apoſtolus ait) *non Chriſto Domino, ſed ventri tuo ſeruis.* Et quomodo, inquis, ventri ſeruio? Primùm, quia nihil ſpiritualium rerum curas, ſed omnia terrena cogitas: omnem vitam in comeſſationibus inſumis: pauca in pauperes: potiorem partem in ventrem impendis.

In com. ibidem.

Hom. 48. in Math.

Lib. 1. de natura Deorum.

Homil. 15. ad Phil. Rom. 16.

pendis. Deinde ad omnia quæ venter præcipit, ſine mora obedientiam præſtas. Vocat te ad Eccleſiam tempus celebre, vocat ad negotium vel vtilitas aliqua, vel honeſtas. Omnia poſtponis ſi in congerronem incidens ad cauponam inuiteris. An non verò iſtud eſt ventri ſeruire?

Vide autem quàm ſit tibi hæc ſeruitus, non turpis tantùm, ſed & inutilis. *Eſca ventri & venter eſcis* (ait Apoſtolus:) *Deus autem & hunc & has deſtruet.* Ventris nomine gulam intelligit. *Venter autem eſca, & eſca ventri curſum quendam inexplebilem reuoluunt, ac ſi à corpore corrupto vermes generentur, & rurſum à vermibus corpus conſumatur. Aut tanquam ſi fluctus vehementer elatus ſit, & reſidens ampliùs nihil efficiat.* Voluptas eſcas appetit, & eſca voluptatem irritat, & hodie opiparè epulatus, cras eaſdem dapes repoſcet. Sic deteſtatur eos Propheta Amos, qui voluptatem in gula ponentes, *arbitrati ſunt hæc tanquam ſtantia, & non tanquam fugientia.* Vbi oſtendit Propheta (ait Chryſoſtomus) *quod gutturis & labiorũ tenus eſt illa fruitio, quæ in cibis ac potibus fit, nec vltra progreditur. Deliciarum enim voluptates vix dum rectè aduenerunt, & dicto citiùs euolarũt.* Cuius etiam ſeruitutis inutilem planè conditionem alio ſimili explicat idem: *Quemadmodum alicui dominæ ſeruit, in ea permanet ſeruitute, nec procedit vlterius: ita qui ventri ſeruit, in eo ſolo conquieſcit, nec vllum aliũ finẽ*

1.Cor.6.

Chriſoſt. Hom. 17. ibidem.

Amos 6. Hom. 1. in Gen.

Hom.17.in 1.Cor.6.

habet. Quod etiam etiam ſanctus Baſilius eleganter exprimit his verbis: *Venter conciliator eſt peſſima fidei, penu incuſtoditum, in quod cùm multa repoſueris, noxam quidẽ retinet, at non ſeruat depoſitum. Quidquid infũdis, in pertuſum hauris dolium.* Eſt ergo non ſolum turpis, & inutilis hæc ſeruitus.

Hom. 1. de laudib. ieiunij.

Quid quòd etiam noxia eſt; idque ſanè duobus modis? Corpori & animo. Corpori certè tam aduerſa eſt crapula, quàm ei eſt ſalutaris cibi moderatio. Nempè (vt ſcribit Chriſoſt.) *Nihil gula pernicioſius, obtuſum & craſſum ingenium facit, carnalem animam reddit, cæcat intellectum, nec ſinit vt quicquam perſpiciat*. Sanè iuxta id quod dicere ethnici potuerunt: *Pinguis venter non gignit tenuem ſenſum*. Quod quàm verũ ſit, apta rei ſimilitudine alibi illuſtrat. *Sicut nauis*, inquit, *oneraria, quæ ſupra ſuam magnitudinẽ vehenda cepit, oneri magnitudine grauata ſubmergitur: ita corporis noſtri natura, ſi plures accepit cibos quã ferat natura, inuectorum grauitatem nõ ferens, in perditionis pelagus demergitur: & nautas & gubernatores & ipſum onus cũ hominibus perdit*. Et alibi eleganter: *Omnẽ orbẽ illuit mare, & venter totũ corpus: Pone illi terminum naturæ ſufficientiã, quemadmodũ Deus mari poſuit arenã*. Cuius ſanè rei quaſi cauſam afferẽs ex Galeno Sãctus Hieronymus dicit ex eius verbis, *Athletas illos, quorum vita & ars ſagina eſt, nec viuere poſſe diu nec ſanos eſſe, animas q; eorum*

Hom. 44. in Ioan.

In Hom. contra luxuriam.

Hom. 13. in Epiſt. ad Phil.

Contra Iouin. li. 2.

ita

ita nimio ſanguine & adipibus quaſi luto inuolutos, nihil tenue, nihil cœleſte; ſed ſemper de carnibus & ructu & ventris ingluuie cogitare. Denique niſi hoc totum nimis verum eſſe vſus rerum quotidianus doceret, pluribus id fortè probandum videretur. Nunc vt rem omnibus in confeſſo poſitam prætermittimus.

At verò quantum & animo crapula officiat, vel illa Saluatoris admonitio docere nos debet, dicentis: *Attendite ne grauentur corda veſtra in crapula.* Nempe adeò animi lumen hoc impedit, & Spiritum Dei extinguit, vt Apoſtolus propterea *caſtigauerit corpus ſuum, & in ſeruitutem redegerit, ne fortè reprobus efficeretur*, aperteq́ue pronunciauerit, adeoq́ue flens dixerit, *inimicos illos eſſe crucis Chriſti, quorum Deus venter eſt*. Planè enim ex diametro cum Chriſtiani hominis profeſſione pugnat, epulonem & bibonem agere. Vnde tanquam maximè inter ſe oppoſita & repugnãtia hæc ponens Apoſtolus dicit: *Non in comeſſationibus, nec in ebrietatibus. ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Quæ profectò crapulę pernicies ſic à Spiritu Sancto notata diligentiùs eſt à nobis perpendenda. Nempe hæc talis ac tanta eſt, vt ſi rectè, vel anteacta in veteri populo reuoluamus, vel Chriſtiani hominis officium expendamus, nihil vtrique magis aduerſum atque repugnans eſſe inueniemus. Docet

Luca 21.
1. *Cor.* 9.
Philip. 3.
Rom. 13.

ſanè Sanctus Auguſtinus præcipuum hoc eſſe ciuitatis Dei & ciuitatis diaboli, vtriuſque videlicet populi diſcrimen, *quod illi quidem homines ciuitatem Dei conſtituant, qui ſecundum ſpiritum viuunt, illi verò ciuitatem diaboli qui ſecundum carnem viuunt*. Quod ſi ita eſt, multò ſanè magis huc pertinebunt, qui omnino ex imperio carnis viuunt. Et quid aliud agit Apoſtolus in pleriſque epiſtolis ſuis, quàm ne ſecundum carnem viuamus, *Nihil*, inquit, *damnationis iis qui non ſecundum carnem ambulant*, & rurſum: *Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*. Perpetuam enim hanc eſſe pugnam docet, *vt caro concupiſcat aduerſus Spiritum, Spiritus autem aduerſus carnem*: quæ quidem etſi in aliis vitiis fortior pugna eſt, nulla tamen quam in gula perículoſior aut pertinacior. Cætera enim vitia fugere, carnem nec fugere, nec à nobis excutere poſſumus: Imò alendus & fouendus hoſtis eſt.

De ciuit. Dei li. 4. cap. 4. — *Rom. 8.*

Quàm verò ſit (vt cœpimus oſtendere) à Chriſtiana profeſſione alienum, carnis deſideriis obſequi, pulchrè Apoſtolus docet in his verbis: *Fratres debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus*. Quæ verba ſic appoſitè explicat S. Auguſtinus: *vnaquæque res ſecundùm illud viuat, vnde viuit. Anima tua vnde viuit? de Deo tuo. Caro tua vnde viuit? de anima tua. Anima ergo non debitrix eſt carni, vt ſecundùm illam viuat, ſed Deo, vnde viuit*. Vnde alibi idem Auguſtinus: *Corpus*

Rom. 8. — *Ser. 13. de verb. Apoſt.* — *Epiſt. 63.*

mutatur per loca & tempora, & eſt infima natura: Anima mutatur per tempora non loca, & eſt media natura. Deus nec per tempora nec per loca mutatur, & eſt ſumma natura. Media anima natura inclinatione ad infimum miſerè, conuerſione ad ſummum beate viuit. Itaque qui carni obſequuntur, & animæ & Deo iniuriam faciunt, nihilq́; minùs quam filij Dei ſunt: hi enim Spiritu Dei, aguntur: Imo carnis aſſeclæ planè ſine Deo eſſe in hoc mundo videntur. Vnde Auguſtinus: *In altiſsimis ignorantiæ tenebris nulla reſiſtenteratione viuere ſecundum carnem, ad illos homines pertinet, qui Deum non habent.* Rurſum nihil magis homines à Deo alienat, quàm crapulæ & carnis cura. Qua in re ne prolixus ſim, ſoli Iudæi docere id nos poſſunt abundè. Neque enim alia eſt cauſa, qua illi Deum deſeruerint, quàm quod ſupra modum gulæ & ventri dediti eſſent. *Nolite* (inquit Apoſtolus) *fieri idololatræ, ſicut quidā ex ipſis, ſicut ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Sic in perſona hominum à Deo maximè alienorū ſcripſit Eſaias: *Edamus & bibamus, cras moriemur.* Denique hoc nomine (vt notat Chryſoſtomus) *Iudæos potiſsimum velut guloſos* notare ſolet Apoſtolus. Sic Chriſtus in Euangelio: *Comeditis domos viduarum*, & iterum: *Quæritis me quia comediſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.* Sic enim de illis olim Moyſes: *Impinguatus, incraſſatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem*

Enchirid. cap.118.

1. Cor. 10.

Eſai. 22.
Homil. 32. *in Epiſt. ad Rom.*
Matth. 23.
Ioan. 6.
Deut. 32.

ſuum,&c. Et de Sodomitis: *Hac fuit iniquitas tua, Sodoma, ocium & ſaturitas panis.*

DIXI.

De Ebrietatis peccato.

Oratio Cathetica 6.

QVVM Apoſtolus Paulus (Auditores) quaſi formã Chriſtianæ vitæ daturus, admonénſque noctem iam infidelitatis præ-
Rom. 13. ceſſiſſe, diem verò lucis Euangelicæ aduениſſe, ideóque *abucienda eſſe opera tenebrarum, & induenda arma lucis, & ſicut in die honeſtè ambulandum*, tria potiſſimum tenebrarum & noctis opera, tria vitiorum genera
Epiſt. 64. deteſtanda & fugienda vno in loco poſuerit, *de quibus* (vt ait Auguſtinus) *innumerabilium peccatorum exurgit ſeges*, ſatis mirari nõ poſſum, quum vnum quidem horum, quod ſecundo loco poſuit, & damnatur ab omnibus, & in Eccleſia vindicatur, duo autem reliqua, primum videlicet & vltimum, tolerabilia videntur hominibus, ita ſanè, vt (quod futurum paulatim metuebat Auguſtinus) iã verè acciderit, nẽpe, vt nec vitia putẽtur, aut ſi vitia, certè leuiora & ferenda. Ait enim vas
Rom. 13. electionis: *Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & dolo, ſed induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* Horum ergo triũ cu-

bilia & impudicitiæ, tam magnum crimen putatur, vt nemo dignus nō modò Eccleſiaſtico miniſterio, ſed ipſa etiam ſacramentorum cōmunione videatur, qui ſe iſto peccato maculauerit. Et rectè omnino. Sed quare hoc ſolum? Cur idem de *comeſſationibus & ebrietatibus*, *de contentione & dolo* non indicatur? Quæ demum cauſa eſt (vt de contentione & dolo taceamus) vt ebrietates conceſſæ iam ac licitæ putentur, vt nec in illas Eccleſia animaduertat, nec ab illis fideles abhorreant, imò importunus, ſcrupuloſus, odioſus habeatur, qui eas reprehendere audeat? Quid? Importunus, ſcrupuloſus, aut odio dignus Apoſtolus Paulus nobis videbitur quum docet, *cum ebrioſis hominibus nec cibum quidem ſumendum*? Importunus, ſcrupuloſus, aut odio dignus videbitur, quum *ebrioſos dicit regnum Dei non poſsidere*? vbique enim fornicariis, maledicis, homicidis, raptoribus, auaris, ebrioſos adiungit, quaſi pari impietate notandos, pari pœna condignos. Quid ergo rei eſt? Improbantur alia, accuſantur, damnantur, ſola ebrietas vt nulla aut leuis culpa, vel approbatur vel diſſimulatur? Imo *æquitatis* iam nomen obtinuit. Inuitantes etenim ad ebrietatis hauſtus, *fac æquum* dicimus. Quæ huius præpoſteræ dementiæ cauſa? Non alia, quantùm exiſtimo, quàm quòd ex multitudine quidē ſibi quiſque peccanti applaudit, & eodem pariter crimine omnes conſtricti, ſeſe inuicem li-

1. Cor 5.

Galat. 5.

berant & abſoluunt, ſpirituales verò & ab hac fœditate immunes, tacent, conniuent, diſſimulant; aut quia placet humanus dies & blandiens lingua, & offendere metuunt, aut quia parum ſe profecturos exiſtimant, quantumlibet in hoc genere peccantes vel arguerent vel monerent. Quanquam ſanè nec ita de fidelium animis deſperare debebant, aut ſic ab hominibus pendere, vel ab humano die oportebat. Itaque hæc huius mali cauſa eſt. Non agitatur, non flagellatur, non confoditur, indignum & fœdum facinus, non totis dicendi viribus atque lateribus impugnatur, non quale & quàm deteſtandum hoc malum ſit oſtenditur, probatur, demonſtratur. Conabor itaque veſtra omnium æquitate fretus (Auditores) hoc hodie flagitioſum ebrietatis malum, quale & quàm indignum ſit antè oculos omnium veſtrum ponere: vt ſi regnet in menſis, & triumphet in cauponis, ſaltem vapulet in ſcholis, & explodatur à piis.

Periphraſis hominis ebrij.

Hieron. epiſt. 83. Ambro. lib. de Eleemoſ. & ieiunio cap. 16. & Baſil. homil. 14.

Primùm itaque hominis ebrij periphraſim accipite, vt quale mõſtrum id ſit de quo agimus, ante omnia intelligatis. Itaque homo ebrius animal eſt, ſine ſenſu viuens, ſine vita ſentiens, *viuens mortuus atque ſupultus, ſuperflua creatura, idolum & ſimulacrum gentium: oculos habet & non videt, aures habet & non audit, manus habet & non palpat. Nam & familiariſsimos ſæpe ignorat, & alienis vt domeſticis congreditur.* Vmbras ſæpenumero

tanquam ſulcos & foueas & loca prærupta trãſilit. Terra illi inſurgere ac in arduũ ferri, montes circummoueri, omnia circũferri videntur. *Timens in faciem ruit, ſolum manibus apprehendit*, & obuia quæque ne præcipitetur palpat, *concurrentibus montibus ſibi videtur includi. Canem ſi viderit, leonẽ arbitratur*: vocem quoque amittit, colore variatur, ore anhelat, oculis igneſcit, labiis tremit, fremit naribus, labitur greſſu, errat iudicio, nutat inceſſu, nec pes nec manus officiũ facit, fœdiſſima latera aliorum manibus portantur ad lectum: paraliticus aut potiùs demoniacus quidam. Nec ſanus corpore, nec animo liber. *Sudat vino corpus, ſi leuiter tetigeris exprimis vinum*, vinum redolet, vinũ eructat, vultus, oculi, nares, vinum ſunt. *Anceps præterea & controuerſum quoddam temulentiæ mancipiũ*: Proteus terreſtris, chameleon domeſticus, varius & multiplex, denique omnia præterquam ſobrius. Nunc enim riſu ſoluitur incondito: mox inconſolabili mœrore deplorat. Nunc magnanimus vt Hectorem aut Achillem dixeris: mox timidus & pauidus pluſquam Damala. Nunc Democritus, mox Heraclitus. Vigilans ſomniat, dormiens litigat. Vita huic ſomnium eſt, ſomnus mors eſt, niſi reſipuerit, euigilare non poteſt. Quid quòd inermis militat? Pocula in tela vertuntur: furor arma miniſtrat. *Regnare ſibi, & exercitibus imperare videtur: Annonam donat: diſpenſat pecunias populis, ciuita-*

Baſil. ibidem.

Ambroſ. ibidem cap. 12.

Hieron. in capit. 1. ad Titum. Vide plura apud Senecã lib. 12. Epiſt. 84. & Plinium natu. hiſ. lib. 14. cap. 22.

tates ædificat, qui non habet vnde cauponi potus ſui pretium ſoluat. Denique vt finem faciam, reciprocus quidam eſt turpitudinis euripus: *vomit vt bibat, bibit vt vomat: Digeſtio ventris & guttur vno occupantur officio*: ex bipede quadrupes: Dolium ei venter: auris (nõ vnde haurias, ſed qua infundas,) guttur eſt. Tale quiddam eſt homo ebrius, Monſtrum horrendum, informe, ingens, animæ cui lumen adéptum. Quæ ſanè cùm ita ſint, nunquam ſatis laudare poſſum Lacedæmoniorum illud nobile inſtitutum, qui ſeruos mẽſæ ſuæ aſſiſtere aliquando iubebant, quos vini amatores eſſe cognoſcerent, quibus facta liberè bibendi poteſtate ebriis illudebant, vt ſic filios ex ſeruorũ turpitudine cõſpecta ſobrios eſſe docerent. Quare & nunc quoque ebrius in tabella ad vinum pectus, & per vicos ac plateas appenſus, ſufficiens, & efficaciſſimum eſſe poſſet contra ebrietatem documentum. Neque enim certè homini cordato & ingenuo fortius contra ebrietatem argumentum eſſe aliquod poſſe, quàm hominis egregiè ebrij conſpectum exiſtimauerim. Ita ex homine belluam facit, aut quauis etiam bellua deformiorem.

Ebrietas Mater luxuriæ. Epheſ. 5.

Sed preſſiùs nunc de hoc ebrietatis vitio agamus, & quot nominibus deteſtandum ſit, via & ratione doceamus. Primùm itaque mater luxuriæ eſt. *Nolite inebriari vino* (ait Apoſtolus) *in quo eſt luxuria: venter enim mero æſtuans*, ait Hieronymus, *cito de-*

Epiſt. 83.

ſpumat

ſpumat in libidines, & nimis irrigata corporis noſtri terra ſpinas libidinum germinabit, ait Auguſtinus, *Paſcitur enim libido conuiuijs* (ſcribit Ambroſius) *nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Vbi caro inebriatur, mens titubat, animus vacillat, cor fluctuat.* Et grauiter ſcribit Hieronymus: *Nunquam ego ebrium caſtum putabo, qui etſi vino conſopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum.* Hinc & in veteri lege Sacerdotibus Templum Dei in vice miniſterij ſui ingreſſuris, vt vxorum, ita & vini vſus interdicitur, quia alterum alterius incentiuum eſt. Non quidem moderatus vſus, quem Timotheo ſuo permiſit Apoſtolus, ſed exceſſus ebrietatis, in quo luxuriam eſſe ſuperiùs dixit. Sanè ſi in ardua & ſtricta ac frequenti abſtinentia, vix tamen carnem edomamus, quid de illis ſperabitur, qui ignem oleo addunt, & accenſam flammam nutriunt? Sanctus Apoſtolus *caſtigat corpus ſuum, vt in ſeruitutem redigat*, quid tu vino hoſtem foues, quo nullum ad libidinis flammam excitandam aptius, nullum ad rationis vſum tollendum fortius, nullum in tentatione dulcius.

ſerm. 56. de temp. *De pænit. 1. cap. 14.* *in com. ad cap. 1. ad Titum.* *Numer. 6. Leuit. 10.* *1. Cor. 9.*

Affert præterea ebrietas dolores & æſtus corpori incredibiles, & primæuum atque naturalem vini vſum penitus peruertit, vinum enim non ad mœrorē, ſed ad lætitiam datum eſt, dicente Propheta, *Vinum lætificat cor hominis. At quæ ibi lætitia eſt* (ait Chryſo-

Pſal. 103. Homi. 58. in Matth.

ſtomus) *ſi non es in teipſo, ſi mille doloribus vexaris, ſi tenebris obſeſſus quaſi febricitans hominibus indigeas, qui caput tuum oleo perfundant*? Patiuntur enim ebrij capitis vertiginem, ſtomachi ructum, ſomnos indigeſtos, & vigilias quidem inſomniis ſimiles, ſomnos verò vigilantis in modum irrequietos, vagos. Quid quòd vinum immoderatè ſumptum veneno quouis deterius & perniciosſus eſt? *Maior vis vini quàm veneni*: (ait Ambroſius) *venenum enim vino interdum curatur, nunquam veneno vinum.* Meritò Moyſes: *fel draconum vinum eorum, venenũ aſpidum inſanabile.* Meritò, inquam, additur *inſanabile*. Multi enim reliquorum ſerpentium veneno curantur, nemo ebrietate ſanatur. Denique veneno caro vulneratur, vino mens.

De Elec. & ieiun. cap. 14.

Deut. 32.

Sed hæc fortaſſe omnia minoris feceris. Nam hoc totum aut ſomnus curabit, quum crapulam edormieris; aut abſtinentia ſequens reſarciet: aut medici conſilio te repurgabis. Bellè quidem. Te vulneres ſcilicet, te in ignem coniicias, vt chirurgus te poſtea vel ſaucium curet, vel ambuſtum refrigeret. Quæ dementia eſt, ſi hoc non eſt? Multa hîc ebrietatis mala enumerari poſſent, mortes repentinæ, aut violentæ, aut fortuitæ, morbi incurabiles, arcanorum detectio, bonorum dilapidatio, liberorum emendicatio, & ſimilia. Si vt in Hiſpania propter hæreſim ſupplicio affecti, ita hîc qui

Remedium contra. Ebrietatē.

ex ebrietate,aut repentina,aut violenta, aut fortuita morte ſaltem infra vnum aut alterum annum ſublati ſunt, in catalogum redigerentur à cuiuſlibet celebrioris ciuitatis magiſtratu, & publicè depicti conſpicerentur, eſſet contra ebrietatem præclarum remedium.

Quòd ſi verò hæc quæ diximus nihilominus parum aut nihil moueant, attendite quæ nũc dicemus. Ludus enim & iocus hæc quæ hactenus diximus, præ vt horum quæ nunc dicemus rabies dabit. Nempe animum & mentem hominis penitus excæcat,& Dei maledictionem euidentem adfert. Diſertis verbis exclamat Oſeas: *Fornicatio, vinum,& ebrietas auferunt cor.* Quod aliis verbis affirmat Sapiens: *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Quam certè mentis excæcationem, non tam ex vi vini,quàm ex Dei vindicta, grauiter improperat Ieremias: *Bibite,*inquit,*& inebriamini,& vomite:cadetis & non reſurgetis.* Quod etiam futurum Eſaias prædixit,licet more prophetico, tanquam iam factá rem deſcriberet, his verbis: *Sacerdos & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino,errauerunt à veritate,neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium.* Nempe (vt notat Chryſoſtomus) *ſic inualeſcit luxus & amentia, vt neque cogitationum multitudo,neque eruditio, aut admonitio, nec pudor nec metus ebrij animum ad officium reuocet, ſed tanquam nauis in tempeſta-*

Oſea 4.
Eccl.19.
Ierem. 25.
Eſai.28.
Homil.con. luxu. & crapulam.

te poſita, fruſtra imperante gubernatore, nequicquam ſudantibus nautis, in profundum demergitur omnium turpitudinum & vitiorum. Vnde ſanè merito ſcripſit Sapiens: *Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: omnis qui cum his miſcetur, non erit ſapiens.* Itaque qui planè hominem exuere nolit, tanquam à certiſſima peſte ebrietatem fugiat. Ebrietas enim vel ſemel rationis vſu priuans mentem, peccatum mortale eſt, quia notabile damnum infert, magis quàm ſi domo proximum quis eiiceret & ſpoliaret. Iam verò quàm Deo ſit exoſum hoc vitium, ſatis nobis luculenter Scriptura aperuit, vt mirum ſit fidelibus & Chriſtianis tam leue aut vulgare hoc peccatum videri potuiſſe. *Væ,* inquit Eſaias, *qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendum ebrietatem. Qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt*, ait Apoſtolus: *Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus.* Nam & hîc, proh pudor, fortitudo quædam laudatur, ſi quis quàm plurimos cyathos exhaurire norit. Qua de re grauiter ſic Auguſtinus: *Sed dicunt eſſe viros, qui in ebrietatis cloaca iacent, & illos dicunt non eſſe viros, qui honeſtè & ſobriè ſtant. Iacent illi proſtrati, & viri ſunt, ſtant hi erecti, & viri non ſunt. Victor ebrietatis vituperatur, & victus ab ebrietate laudatur.* Quam rem pulchrè & copioſè deſcribit Ambroſius: *Primò minoribus poculis velut velitari pugna præluditur:* (vt tragœdiarum actores, ſenſim primò, mox totis

[Margin notes: *Prou.* 20. — *Eſai.* 5. — 1. *Theſſ.* 5. — *Serm.* 232. *de temp.* — *De Elee. & ieiun. cap.* 13.]

lateri

lateribus vocem emittunt)*vbi res calere cæperit,poſcunt maioribus poculis, & hoc donec ad menſas perueniatur ſecundas:vbi conſummata fuerint epulæ, putes iam eſſe ſurgendum? Tunc de integro potum inſtaurant ſuum,& quum conſummauerint,tunc inchoare ſe dicunt.*

Tunc deferuntur phialæ.tunc maximi crateres, quaſi inſtrumenta bellorum. Et ne immoderatum quid arbitreris, menſura apponitur,certatur ſub iudice,ſub lege decernitur;& ne qua fraus fiat,ad vnguem epotatur. Agonothetes illic furor eſt, ſtipendium corporis debilitas,victoriæ præmium, crimen & maledictio. His enim væ intonauit Eſaias. Sed multò aſperiùs Sapiens ille Salomon: *Cui væ,cuius patri væ,cui rixæ,cui foueæ,cui ſine cauſa vulnera,cui ſuffoſſio oculorũ? Nónne his qui commorantur in vino,& ſtudent calicibus epotandis?* Hoc eſt,*fac æquum:* ſic propinatur non vinum ſed *væ*,non materia lætitię,ſed mater maledicti. Eiſdem etiam *væ*,intonat Propheta Amos. Illos *vlulare & plangere* iubet Ioël. Nec aliud ferè Scripturæ clamant quã væ & maledictionem ebriis. Et ſic intonante Deo, ſtertemus vſquequo? Quotidianus eſt ebrius & fœtet,pluſquam mortuus, & elatus in feretro,ſepultus enim iam dudũ nõ niſi fortiſſima voce Chriſti & gratiæ eius ſuſcitabitur.

Prou.23.

Amos 6.
Ioël 1.

At inquiunt ebrioſi homines & vino dediti: Amicitia aliter non retinetur, niſi me præſentibus accommodauero, & ad e-

pulas

Libr. 3. de vita S. Martini.

quoque qui frigidiori ſub aëre victitant: Vnde ſcripſit Seuerus Sulpitius, *edacitatem in Gallis naturam eſſe, in Græcis gulam*: Nõ ſic ad potãdi libidinem natura impellit. Quum enim ſitim ſiccitas & calor prouocet, videmus ſanè hodie homines natura calidiſſimos (Hiſpanos, Italos, Gallos) ab omni ebrietate eſſe alieniſſimos, contrà frigidos atque phlegmaticos (vt Germanos) in hoc vitium maximè prolabi, vt clarum ſit non naturæ ſed conſuetudini tribuendum eſſe, quòd quædam gentes magis aliis inebrientur. Deinde ſi gentium quoddam vitium eſſet, omnes eo morbo laborare par erat. Nunc autem ſecus videmus in turba potatorum multos eſſe abſtemios & ſobrios, qui cum Auguſtino homine Afro (inter quos ebrietas maximè regnabat) dicere poſſent: *Ebrietas, Domine, longè eſt a me: miſereberis mei ne appropinquet mihi. Crapula ſurrexit interdum ſeruo tuo: miſereberis vt longè fiat à me.* Et certè in crapula difficile eſt modum tenere, vt ibi cõfitetur Auguſtinus: Eſt enim in cibi vſu ſeruanda proportio geometrica, ſecundum modum perſonæ non rei; vt propterea plus aliquibus concedi debeat: nõ ſic in potus vſu, qui omnibus ferè ſanis moderatus ſufficit: ebrietatem autem fugere qui vult poteſt. Imò (vt quod ſentio dicam) puto eam multo difficiliùs retineri quàm vitari, & maiorem non dubito eſſe in ebrietatis vſu dolorem & difficultatem, quàm in eius fu-

Confeſſ. libr. 10. cap. 31.

ga.In crapula ſaturitas deſiderium tollit, vt non facilè modus excedatur. In ebrietate quo plus bibitur, eo plus ſititur: vt præpoſteræ huic cupiditati videatur hanc natura pænam inflixiſſe, ſibi vt ipſa flagellum & carnifex ſit, ſéque ipſa torqueat & cruciet.

D I X I.

De peccato Luxuriæ.

Oratio Catechetica 7.

CApitalia quæ dicuntur peccata (Auditores) etſi ſeptem quidem vulgò enumerentur, ſintque omnibus vel mediocriter in religione Chriſtiana inſtitutis notiſſima, tamen ſingulas naturas & cauſas diligenter perpendenti, non niſi tria eſſe videbuntur, ea videlicet de quibus hactenus egimus & diſputauimus; *Superbia, auaritia, gula.* Etenim ex ſuperbia, inuidiam atque iracundiam naſci; ex gula luxuriam & ortum & incrementa capere, ex auaritia & rerum terrenarum appetitione atque delectatione acediam gigni, Dei rerúmque diuinarum iniuriam, obliuionem, contemptum conſequi, nemini obſcurum aut dubium eſſe arbitror. Partim enim hæc ita ſe habere iam in ſuperioribus homiliis oſtendimus, partim res ipſa loquitur: certè ſacra Scriptura apertiſſimè demonſtrat. *In domo ſuperborum* (ait de ira Sapiens) *nõ deſunt iur-*

Capitalia peccata tria.

Prou.13.

ſanè Sanctus Auguſtinus præcipuum hoc eſſe ciuitatis Dei & ciuitatis diaboli, vtriuſque videlicet populi diſcrimen, *quod illi quidem homines ciuitatem Dei conſtituant, qui ſecundum ſpiritum viuunt, illi verò ciuitatem diaboli qui ſecundum carnem viuunt*. Quod ſi ita eſt, multò ſanè magis huc pertinebunt, qui omnino ex imperio carnis viuunt. Et quid aliud agit Apoſtolus in pleriſque epiſtolis ſuis, quàm ne ſecundum carnem viuamus, *Nihil*, inquit, *damnationis ijs qui non ſecundum carnem ambulant*, & rurſum: *Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*. Perpetuam enim hanc eſſe pugnam docet, *vt caro concupiſcat aduerſus Spiritum, Spiritus autem aduerſus carnem*: quæ quidem etſi in aliis vitiis fortior pugna eſt, nulla tamen quam in gula perniculoſior aut pertinacior. Cætera enim vitia fugere, carnem nec fugere, nec à nobis excutere poſſumus: Imò alendus & fouendus hoſtis eſt.

De ciuit. Dei li. 4. cap. 4.

Rom. 8.

Quàm verò ſit (vt cœpimus oſtendere) à Chriſtiana profeſſione alienum, carnis deſideriis obſequi, pulchrè Apoſtolus docet in his verbis: *Fratres debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus*. Quæ verba ſic appoſitè explicat S. Auguſtinus: *vnaquaque res ſecundùm illud viuat, vnde viuit. Anima tua vnde viuit? de Deo tuo. Caro tua vnde viuit? de anima tua. Anima ergo non debitrix eſt carni, vt ſecundùm illam viuat, ſed Deo, vnde viuit*. Vnde alibi idem Auguſtinus: *Corpus*

Rom. 8.

Ser. 13. de verb. Apoſt.

Epiſt. 63.

mutatur per loca & tempora, & eſt infima natura: Anima mutatur per tempora non loca, & eſt media natura. Deus nec per tempora nec per loca mutatur, & eſt ſumma natura. Media anima natura inclinatione ad infimum miſerè, conuerſione ad ſummum beate viuit. Itaque qui carni obſequuntur, & animæ & Deo iniuriam faciunt, nihilq; minùs quam filij Dei ſunt: hi enim Spiritu Dei, aguntur: Imo carnis aſſeclæ planè ſine Deo eſſe in hoc mundo videntur. Vnde Auguſtinus: *In altiſſimis ignorantiæ tenebris nulla reſiſtente ratione viuere ſecundum carnem, ad illos homines pertinet, qui Deum non habent.* Rurſum nihil magis homines à Deo alienat, quàm crapulæ & carnis cura. Qua in re ne prolixus ſim, ſoli Iudæi docere id nos poſſunt abundè. Neque enim alia eſt cauſa, qua illi Deum deſeruerint, quàm quod ſupra modum gulæ & ventri dediti eſſent. *Nolite* (inquit Apoſtolus) *fieri idololatræ, ſicut quidã ex ipſis, ſicut ſcriptum eſt: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Sic in perſona hominum à Deo maximè alienorũ ſcripſit Eſaias: *Edamus & bibamus, cras moriemur.* Denique hoc nomine (vt notat Chryſoſtomus) *Iudæos potiſſimum velut guloſos* notare ſolet Apoſtolus. Sic Chriſtus in Euangelio: *Comeditis domos viduarum,* & iterum: *Quæritis me quia comediſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.* Sic enim de illis olim Moyſes: *Impinguatus, incraſſatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem*

Enchirid. cap. 118.

1. *Cor.* 10.

Eſai. 22.

Homil. 32. *in* Epiſt. *ad Rom.*

Matth. 23.

Ioan. 6.

Deut. 32.

ſuum,&c. Et de Sodomitis: *Hæc fuit iniquitas tua, Sodoma, ocium & ſaturitas panis.*

DIXI.

De Ebrietatis peccato.

Oratio Cathetica 6.

QVVM Apoſtolus Paulus (Auditores) quaſi formã Chriſtianæ vitæ daturus, admonénſque noctem iam infidelitatis præ-
Rom. 13. ceſſiſſe, diem verò lucis Euangelicæ aduenisse, ideoque *abiiciendæ eſſe opera tenebrarum, & induenda arma lucis, & ſicut in die honeſtè ambulandum*, tria potiſſimum tenebrarum & noctis opera, tria vitiorum genera deteſtanda & fugienda vno in loco poſue-
Epiſt. 64. rit, *de quibus* (vt ait Auguſtinus) *innumerabilium peccatorum exurgit ſeges*, ſatis mirari nõ poſſum, quum vnum quidem horum, quod ſecundo loco poſuit, & damnatur ab omnibus, & in Eccleſia vindicatur, duo autem reliqua, primum videlicet & vltimum, tolerabilia videntur hominibus, ita ſanè, vt (quod futurum paulatim metuebat Auguſtinus) iã verè acciderit, nẽpe, vt nec vitia putẽtur, aut ſi vitia, certè leuiora & ferenda. Ait enim vas
Rom. 13. electionis: *Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & dolo, ſed induite Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* Horum ergo triũ cu-

bilia

bilia & impudicitiæ, tam magnum crimen putatur, vt nemo dignus nõ modò Eccleſiaſtico miniſterio, ſed ipſa etiam ſacramentorum cõmunione videatur, qui ſe iſto peccato maculauerit. Et rectè omnino. Sed quare hoc ſolum? Cur idem de *comeſſationibus & ebrietatibus, de contentione & dolo* non indicatur? Quæ demum cauſa eſt (vt de contentione & dolo taceamus) vt ebrietates conceſſæ iam ac licitæ putentur, vt nec in illas Eccleſia animaduertat, nec ab illis fideles abhorreant, imò importunus, ſcrupuloſus, odioſus habeatur, qui eas reprehendere audeat? Quid? Importunus, ſcrupuloſus, aut odio dignus Apoſtolus Paulus nobis videbitur quum docet, *cum ebrioſis hominibus nec cibum quidem ſumendum*? Importunus, ſcrupuloſus, aut odio dignus videbitur, quum *ebrioſos dicit regnum Dei non poſſidere*? vbique enim fornicariis, maledicis, homicidis, raptoribus, auaris, ebrioſos adiungit, quaſi pari impietate notandos, pari pœna condignos. Quid ergo rei eſt? Improbantur alia, accuſantur, damnantur, ſola ebrietas vt nulla aut leuis culpa, vel approbatur vel diſſimulatur? Imo *æquitatis* iam nomen obtinuit. Inuitantes etenim ad ebrietatis hauſtus, *fac æquum* dicimus. Quæ huius præpoſteræ dementiæ cauſa? Non alia, quantùm exiſtimo, quàm quòd ex multitudine quidẽ ſibi quiſque peccanti applaudit, & eodem pariter crimine omnes conſtricti, ſeſe inuicem li-

1. Cor 5.

Galat. 5.

berant & abſoluunt, ſpirituales verò & ab hac fœditate immunes, tacent, conniuent, diſſimulant; aut quia placet humanus dies & blandiens lingua, & offendere metuunt, aut quia parum ſe profecturos exiſtimant, quantumlibet in hoc genere peccantes vel arguerent vel monerent. Quanquam ſanè nec ita de fidelium animis deſperare debebant, aut ſic ab hominibus pendere, vel ab humano die oportebat. Itaque hæc huius mali cauſa eſt. Non agitatur, non flagellatur, non confoditur, indignum & fœdum facinus, non totis dicendi viribus atque lateribus impugnatur, non quale & quàm deteſtandum hoc malum ſit oſtenditur, probatur, demonſtratur. Conabor itaque veſtra omnium æquitate fretus (Auditores) hoc hodie flagitioſum ebrietatis malum, quale & quàm indignum ſit antè oculos omnium veſtrum ponere: vt ſi regnet in menſis, & triumphet in cauponis, ſaltem vapulet in ſcholis, & explodatur à piis.

Periphraſis hominis ebrij.

Hieron. epiſt. 83. Ambro. lib. de Eleemoſ. & ieiunio cap. 16. Baſil. homil. 14.

Primùm itaque hominis ebrij periphraſim accipite, vt quale mõſtrum id ſit de quo agimus, ante omnia intelligatis. Itaque homo ebrius animal eſt, ſine ſenſu viuens, ſine vita ſentiens, *viuens mortuus atque ſupultus, ſuperflua creatura, idolum & ſimulacrum gentium: oculos habet & non videt, aures habet & non audit, manus habet & non palpat. Nam & familiariſſimos ſæpe ignorat, & alienis vt domeſticis congreditur.* Vmbras ſæpenumero

tan

tanquam ſulcos & foueas & loca prærupta tráſilit. Terra illi inſurgere ac in arduũ ferri, montes circummoueri, omnia circũferri videntur. *Timens in faciem ruit, ſolum manibus apprehendit*, & obuia quæque ne præcipitetur palpat, *concurrentibus montibus ſibi videtur includi. Canem ſi viderit, leonẽ arbitratur*: vocem quoque amittit, colore variatur, ore anhelat, oculis igneſcit, labiis tremit, fremit naribus, labitur greſſu, errat iudicio, nutat inceſſu, nec pes nec manus officiũ facit, fœdiſſima latera aliorum manibus portantur ad lectum: paraliticus aut potiùs demoniacus quidam. Nec ſanus corpore, nec animo liber. *Sudat vino corpus, ſi leuiter tetigeris exprimis vinum*, vinum redolet, vinũ eructat, vultus, oculi, nares, vinum ſunt. *Anceps præterea & controuerſum quoddam temulentiæ mancipiũ:* Proteus terreſtris, chameleon domeſticus, varius & multiplex, denique omnia præterquam ſobrius. Nunc enim riſu ſoluitur incondito: mox inconſolabili mœrore deplorat. Nunc magnanimus vt Hectorem aut Achillem dixeris: mox timidus & pauidus pluſquam Damala. Nunc Democritus, mox Heraclitus. Vigilans ſomniat, dormiens litigat. Vita huic ſomnium eſt, ſomnus mors eſt, niſi reſipuerit, euigilare non poteſt. Quid quòd inermis militat? Pocula in tela vertuntur: furor arma miniſtrat. *Regnare ſibi, & exercitibus imperare videtur: Annonam donat: diſpenſat pecunias populis, ciuita-*

Baſil. ibidem.

Ambroſ. ibidem cap. 12.

Hieron. in capit. 1. ad Titum. Vide plura apud Senecā lib. 12. Epiſt. 84. & Plinium natu. hiſ. lib. 14. cap. 22.

tates ædificat, qui non habet vnde cauponi potus ſui pretium ſoluat. Denique vt finem faciam, reciprocus quidam eſt turpitudinis euripus: *vomit vt bibat, bibit vt vomat: Digeſtio ventris & guttur vno occupantur officio*: ex bipede quadrupes: Dolium ei venter: auris (nō vnde haurias, ſed qua infundas,) guttur eſt. Tale quiddam eſt homo ebrius, Monſtrum horrendum, informe, ingens, animæ cui lumen adéptum. Quæ ſanè cùm ita ſint, nunquam ſatis laudare poſſum Lacedæmoniorum illud nobile inſtitutum, qui ſeruos mēſæ ſuæ aſſiſtere aliquando iubebant, quos vini amatores eſſe cognoſcerent, quibus facta liberè bibendi poteſtate ebriis illudebant, vt ſic filios ex ſeruorū turpitudine cōſpecta ſobrios eſſe docerent. Quare & nunc quoque ebrius in tabella ad vinum pectus, & per vicos ac plateas appenſus, ſufficiens, & efficaciſſimum eſſe poſſet contra ebrietatem documentum. Neque enim certè homini cordato & ingenuo fortius contra ebrietatem argumentum eſſe aliquod poſſe, quàm hominis egregiè ebrij conſpectum exiſtimauerim. Ita ex homine belluam facit, aut quauis etiam bellua deformiorem.

Ebrietas Mater luxuriæ. Epheſ. 5.

Sed preſſiùs nunc de hoc ebrietatis vitio agamus, & quot nominibus deteſtandum ſit, via & ratione doceamus. Primùm itaque mater luxuriæ eſt. *Nolite inebriari vino* (ait Apoſtolus) *in quo eſt luxuria: venter enim mero æſtuans*, ait Hieronymus, *cito de-*

Epiſt. 83.

ſpumat

ſpumat in libidines, & nimis irrigata corporis noſtri terra ſpinas libidinum germinabit, ait Auguſtinus, *Paſcitur enim libido conuiuijs* (ſcribit Ambroſius) *nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur. Vbi caro inebriatur, mens titubat, animus vacillat, cor fluctuat.* Et grauiter ſcribit Hieronymus: *Nunquam ego ebrium caſtum putabo, qui etſi vino conſopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum.* Hinc & in veteri lege Sacerdotibus Templum Dei in vice miniſterij ſui ingreſſuris, vt vxorum, ita & vini vſus interdicitur, quia alterum alterius incentiuum eſt. Non quidem moderatus vſus, quem Timotheo ſuo permiſit Apoſtolus, ſed exceſſus ebrietatis, in quo luxuriam eſſe ſuperiùs dixit. Sanè ſi in ardua & ſtricta ac frequenti abſtinentia, vix tamen carnem edomamus, quid de illis ſperabitur, qui ignem oleo addunt, & accenſam flammam nutriunt? Sanctus Apoſtolus *caſtigat corpus ſuum, vt in ſeruitutem redigat*, quid tu vino hoſtem foues, quo nullum ad libidinis flammam excitandam aptius, nullum ad rationis vſum tollendum fortius, nullum in tentatione dulcius.

ſerm. 56. de temp. *De pœnit. 1. cap. 14.* *in com. ad cap. 1. ad Titum.* *Numer. 6. Leuit. 10.* *1. Cor. 9.*

Affert præterea ebrietas dolores & æſtus corpori incredibiles, & primæuum atque naturalem vini vſum penitus peruertit, vinum enim non ad mœrorẽ, ſed ad lætitiam datum eſt, dicente Propheta, *Vinum lætificat cor hominis. At quæ ibi lætitia eſt* (ait Chryſo-

Pſal. 103. Homi. 58. in Matth.

ſtomus) *ſi non es in teipſo , ſi mille doloribus vexaris, ſi tenebris obſeſſus quaſi febricitans hominibus indigeas , qui caput tuum oleo perfundant ?* Patiuntur enim ebrij capitis vertiginem , ſtomachi ructum , ſomnos indigeſtos , & vigilias quidem inſomniis ſimiles , ſomnos verò vigilantis in modum irrequietos , vagos. Quid quòd vinum immoderatè ſumptum veneno quouis deterius & perniciosſus eſt ? *Maior vis vini quàm veneni:* (ait Ambroſius) *venenum enim vino interdum curatur , nunquam veneno vinum.* Meritò Moyſes: *fel draconum vinum eorum, venenũ aſpidum inſanabile.* Meritò, inquam, additur *inſanabile*. Multi enim reliquorum ſerpentium veneno curantur , nemo ebrietate ſanatur. Denique veneno caro vulneratur, vino mens.

De Elee. & ieiun. cap. 14.

Deut. 32.

Sed hæc fortaſſe omnia minoris feceris. Nam hoc totum aut ſomnus curabit , quum crapulam edormieris ; aut abſtinentia ſequens reſarciet : aut medici conſilio te repurgabis. Bellè quidem. Te vulneres ſcilicet , te in ignem coniicias , vt chirurgus te poſtea vel ſaucium curet , vel ambuſtum refrigeret. Quæ dementia eſt , ſi hoc non eſt? Multa hîc ebrietatis mala enumerari poſſent , mortes repentinæ , aut violentæ , aut fortuitæ, morbi incurabiles , arcanorum detectio , bonorum dilapidatio , liberorum emendicatio , & ſimilia. Si vt in Hiſpania propter hæreſim ſupplicio affecti, ita hîc qui

Remedium contra Ebrietatẽ.

ex ebrietate, aut repentina, aut violenta, aut fortuita morte ſaltem infra vnum aut alterum annum ſublati ſunt, in catalogum redigerentur à cuiuſlibet celebrioris ciuitatis magiſtratu, & publicè depicti conſpicerentur, eſſet contra ebrietatem præclarum remedium.

Quòd ſi verò hæc quæ diximus nihilominus parum aut nihil moueant, attendite quæ nũc dicemus. Ludus enim & iocus hæc quæ hactenus diximus, præ vt horum quæ nunc dicemus rabies dabit. Nempe animum & mentem hominis penitus excæcat, & Dei maledictionem euidentem adfert. Diſertis verbis exclamat Oſeas: *Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor.* Quod aliis verbis affirmat Sapiens: *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Quam certè mentis excæcationem, non tam ex vi vini, quàm ex Dei vindicta, grauiter improperat Ieremias: *Bibite*, inquit, *& inebriamini, & vomite: cadetis & non reſurgetis.* Quod etiam futurum Eſaias prædixit, licet more prophetico, tanquam iam factã rem deſcriberet, his verbis: *Sacerdos & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, errauerunt à veritate, neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium.* Nempe (vt notat Chryſoſtomus) *ſic inualeſcit luxus & amentia, vt neque cogitationum multitudo, neque eruditio, aut admonitio, nec pudor nec metus ebrij animum ad officium reuocet, ſed tanquam nauis in tempeſta-*

Oſeæ 4.

Eccl. 19.

Ierem. 25.

Eſai. 28.

Homil. con. luxu. & crapulam.

te poſita, fruſtra imperante gubernatore, nequicquam ſudantibus nautis, in profundum demergitur omnium turpitudinum & vitiorum. Vnde ſanè merito ſcripſit Sapiens: *Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: omnis qui cum his miſcetur, non erit ſapiens.* Itaque qui planè hominem exuere nolit, tanquam à certiſſima peſte ebrietatem fugiat. Ebrietas enim vel ſemel rationis vſu priuans mentem, peccatum mortale eſt, quia notabile damnum infert, magis quàm ſi domo proximum quis eiiceret & ſpoliaret. Iam verò quàm Deo ſit exoſum hoc vitium, ſatis nobis luculenter Scriptura aperuit, vt mirum ſit fidelibus & Chriſtianis tam leue aut vulgare hoc peccatum videri potuiſſe. *Væ,* inquit Eſaias, *qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendum ebrietatem. Qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt*, ait Apoſtolus: *Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus.* Nam & hîc, proh pudor, fortitudo quædam laudatur, ſi quis quàm plurimos cyathos exhaurire norit. Qua de re grauiter ſic Auguſtinus: *Sed dicunt eſſe viros, qui in ebrietatis cloaca iacent, & illos dicunt non eſſe viros, qui honeſtè & ſobriè ſtant. Iacent illi proſtrati, & viri ſunt, ſtant hi erecti, & viri non ſunt. Victor ebrietatis vituperatur, & victus ab ebrietate laudatur.* Quam rem pulchrè & copioſè deſcribit Ambroſius: *Primò minoribus poculis velut velitari pugna præluditur:* (vt tragœdiarum actores, ſenſim primò, mox totis

Prou.20.

Eſai.5.

1. Theſſ.5.

Serm.232. de temp.

De Elee. & ieiun. cap.13.

lateri

lateribus vocem emittunt)*vbi res calere cæperit,poſcunt maioribus poculis, & hoc donec ad menſas perueniatur ſecundas:vbi conſummata fuerint epulæ, putes iam eſſe ſurgendum? Tunc de integro potum inſtaurant ſuum,& quum conſummauerint,tunc inchoare ſe dicunt.*

Tunc deferuntur phialæ.tunc maximi crateres, quaſi inſtrumenta bellorum. Et ne immoderatum quid arbitreris, menſura apponitur,certatur ſub iudice,ſub lege decernitur;& ne qua fraus fiat,ad vnguem epotatur. Agonothetes illic furor eſt, ſtipendium corporis debilitas,victoriæ præmium, crimen & maledictio. His enim væ intonauit Eſaias. Sed multò aſperiùs Sapiens ille Salomon: *Cui væ,cuius patri væ,cui rixa,cui fouea,cui ſine cauſa vulnera,cui ſuffoßio oculorũ? Nónne his qui commorantur in vino,& ſtudent calicibus epotandis?* Hoc eſt,*fac æquum:* ſic propinatur non vinum ſed *væ*,non materia lætitię,ſed mater maledicti.Eiſdem etiam *væ*,intonat Propheta Amos.Illos *vlulare & plangere* iubet Ioël. Nec aliud ferè Scripturæ clamant quã væ & maledictionem ebriis.Et ſic intonante Deo, ſtertemus vſquequo?Quotidianus eſt ebrius & fœtet,pluſquam mortuus, & elatus in feretro,ſepultus enim iam dudũ nõ niſi fortiſſima voce Chriſti & gratiæ eius ſuſcitabitur.

Prou.23.

Amos 6.
Ioël 1.

At inquiunt ebrioſi homines & vino dediti: Amicitia aliter non retinetur, niſi me præſentibus accommodauero, & ad e-

pulas inuitatus aut non venero, aut veniens æquales hauſtus recuſauero. Reſpondet ſanctus Auguſtinus, *Non ſit tibi amicus, qui Deo te vult facere inimicum, qui & tuus & ſuus eſt inimicus. Itaque ſapienter conſidera, ſi iuſtum ſit, vt te à Deo ſepares, dum te ebrioſo amico adiungis.*

Serm. 13. de temp.

At potens amicus eſt, & niſi acquieuero, aut minatur dura, aut mihi ampliùs non fauebit. Reſpondet iterum Auguſtinus: *Excuſatio iſta falsò obijcitur. Potens enim ille amicus tuus, ſi Chriſtianus & prudens eſt, etſi tibi ſub hora videatur iraſci, poſtea verò te admirabitur, apud ſe recolens, quod nullis minis aut terroribus à temperantia & ſobrietate dimoueri potueris.* Virtus enim etiam inimicos ſuos laudatores habet. Quid quòd & Deus, ob cuius honorem abſtines, dabit id tibi, vt inuenias gratiam in oculis ſeu amici potentis, ſeu aliorum quorumcunque, quorum offenſiones metuis, quòd non inebrieris cum aliis. Sic Daniel in Babylonia, & Iudith apud Holophernem, temperantiam ſeruantes, gratia tamen maxima polluerunt.

Ser. 231. de temp.

At, inquiet alius, conſuetudine iam bibendi ita ſum implicatus, vt nec ſine ſanitatis periculo, nec ſine graui & arduo labore ab ea deſiſtere valeam. Reſpondet idem Auguſtinus: *Sicut per interualla dierum, potum ſemper addendo & pocula poculis iungendo, ad hanc ebrietatis immanitatem perueniſti,*

Ser. 231. de temp.

ſic

ſic paulatim tibi ſubtrahendo, ad ſobrietatis lucem redeas. Iſtud enim nec ſanitati officiat, nec factu erit admodum difficile: vtcunque eſt, quiduis potiùs pati, quàm in hac inſania perſiſtere oportet, quæ te haud dubiè regno cælorum excludet. Mentiri enim Spiritus Sanctus in Apoſtolo non poteſt.

Sed videtur quibuſdam tolerabilius hoc peccatum eſſe, eò quod natiuũ & inolitum quibuſdam gentibus ſit, ideoque non vim tantùm conſuetudinis, ſed & naturæ obtineat: vt quemadmodum quædam gentes naturaliter quodammodo in libidinem pronæ ſunt, aliæ ad iracundiam faciles, nonnullę etiam, propter excellentia ingenia, ad ſuperbiam procliues ſunt, & in ſingulis iſtis, etſi non penitus probentur propterea aut excuſentur talia peccata, minuuntur tamen & tolerantur magis: ſic & in ebrietate fieri debet, ad quam quædam gentes hodie (vt olim de ſua Africa conqueritur Auguſtinus) magis quaſi à natura procliues videntur. Ad hoc ſanè variè reſpondetur. Primùm nemo ad ebrietatem à natura pronus eſſe poteſt: Sola conſuetudo eam introducit. Neque enim vt ad iram, libidinẽ, atque ſuperbiam, vel choleræ & ſanguinis copia accendit, vel ingenij ſubtilitas inducit, ita ad ebrietatem quod impellat aliquid in natura eſt. Eſt quidem ad crapulam magna inclinatio, in iis qui bilioſi ſunt & ſtomacho valent. In iis

quoque qui frigidiori ſub aëre victitant: Vnde ſcripſit Seuerus Sulpitius, *edacitatem in Gallis naturam eſſe, in Græcis gulam*: Nō ſic ad potādi libidinem natura impellit. Quum enim ſitim ſiccitas & calor prouocet, videmus ſanè hodie homines natura calidiſſimos (Hiſpanos, Italos, Gallos) ab omni ebrietate eſſe alieniſſimos, contrà frigidos atque phlegmaticos (vt Germanos) in hoc vitium maximè prolabi, vt clarum ſit non naturæ ſed conſuetudini tribuendum eſſe, quòd quædam gentes magis aliis inebrientur. Deinde ſi gentium quoddam vitium eſſet, omnes eo morbo laborare par erat. Nunc autem ſecus videmus in turba potatorum multos eſſe abſtemios & ſobrios, qui cum Auguſtino homine Afro (inter quos ebrietas maximè regnabat) dicere poſſent: *Ebrietas, Domine, longè eſt a me: miſereberis mei ne appropinquet mihi. Crapula ſurrexit interdum ſeruo tuo: miſereberis vt longè fiat à me.* Et certè in crapula difficile eſt modum tenere, vt ibi cōfitetur Auguſtinus: Eſt enim in cibi vſu ſeruanda proportio geometrica, ſecundum modum perſonæ non rei; vt propterea plus aliquibus concedi debeat: nō ſic in potus vſu, qui omnibus ferè ſanis moderatus ſufficit: ebrietatem autem fugere qui vult poteſt. Imò (vt quod ſentio dicam) puto eam multo difficiliùs retineri quàm vitari, & maiorem non dubito eſſe in ebrietatis vſu dolorem & difficultatem, quàm in eius fuga. In

Libr. 3. de vita S. Martini.

Confeſſ. libr. 10. cap. 31.

ga. In crapula ſaturitas deſiderium tollit, vt non facilè modus excedatur. In ebrietate quo plus bibitur, eo plus ſititur: vt præpoſteræ huic cupiditati videatur hanc natura pænam inflixiſſe, ſibi vt ipſa flagellum & carnifex ſit, ſéque ipſa torqueat & cruciet.

D I X I.

De peccato Luxuriæ.

Oratio Catechetica 7.

CApitalia quæ dicuntur peccata (Auditores) etſi ſeptem quidem vulgò enumerentur, ſintque omnibus vel mediocriter in religione Chriſtiana inſtitutis notiſſima, tamen ſingulas naturas & cauſas diligenter perpendenti, non niſi tria eſſe videbuntur, ea videlicet de quibus hactenus egimus & diſputauimus; *Superbia, auaritia, gula.* Etenim ex ſuperbia, inuidiam atque iracundiam naſci; ex gula luxuriam & ortum & incrementa capere, ex auaritia & rerum terrenarum appetitione atque delectatione acediam gigni, Dei rerúmque diuinarum iniuriam, obliuionem, contemptum conſequi, nemini obſcurum aut dubium eſſe arbitror. Partim enim hæc ita ſe habere iam in ſuperioribus homiliis oſtendimus, partim res ipſa loquitur: certè ſacra Scriptura apertiſſimè demonſtrat. *In domo ſuperborum* (ait de ira Sapiens) *nō deſunt iurgia, &*

Capitalia peccata tria.

Prou. 13.

Galat. 5. *gia*: & de inuidia Apoſtolus: *Non efficiamur*
Epheſ. 5. *inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.* Rurſum de luxuria: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* De accedia verò auaritiæ comite Saluator verbis aper-
Matth. 6. tiſſimis: *Non poteſtis Deo ſeruire & Mammona.* Ita iram & inuidiam parit ſuperbia, fouet luxuriam gula, inducit acediam auaritia. Hac profectò de cauſa ſcripſit Apoſto-
1. Ioan. 2. lus Ioannes: *Omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Quicquid enim in mundo affectu mundano atque ſeculari appetitur, quicquid præter rationem & Dei voluntatem concupiſcimus, profectò vel tanquam delectabile abſolutè volumus, vel tanquam excellens aliquod ſub ſpecie boni ardui atque difficilis proſequimur. At verò omne quod ſimpliciter præter rationem delectat, concupiſcentia eſt vel naturalis, vt in gula, vel animalis, vt in oculorum concupiſcentia, & rerum externarum vana cupiditate: ſiue illa curioſitas ſiue auaritia nominetur. Excellentis autem & ardui boni appetitio (quæ præter rationem fit) ſuperbia vitæ eſt. Ad hunc ergo triplicem affectum quicquid in mundo ſecũdùm mundum appetitur reduci poteſt. Cuius etiam rei documentum illuſtre eſt, & primi hominis lapſus & ſecundi Adami tentatio. Nam *in peccato primi hominis* (ait Chriſoſtomus) *facta eſt de vna cupiditate trina cupiditas.* Illi enim

In serm. de lapſu primi hominis.

concu

concupiſcentia carnis erat *lignum ſuaue ad eſcam*; concupiſcentia oculorum, *ſpecioſum ad videndum*, ſuperbia vitæ, *eritis ſicut dij*. Chriſtus autem gulæ tentationem vicit, dicendo: *Non in ſolo pane viuit homo, &c.* Auaritiam calcauit dicens: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies*. Non enim propter omnia regna mundi & gloriam eorum, adorandum eſſe Mammonam docuit, ſed ſoli Deo ſeruiendum. Superbiam poſtremò deuicit, *nolens ſe de pinnaculo deijcere*, aut Deum tentare, ſuámve potentiam vanè & inutiliter oſtentare. Et ſic quidem *conſummata omni tentatione* (ait Lucas) diabolus receſſit ab eo, docens nos in hac triplici tentatione omnem noſtram pugnam cum diabolo conſiſtere, & hac triplici tentatione deuicta, diabolum recedere, & non aliam ſupereſſe tentationem. Sic ſanè docet ſatis clarè diuus Auguſtinus, non vno in loco. Quæ ſi ita ſint, iam omnia capitalia peccata percurrimus: iam capita & fontes omnium peccatorum oſtēdimus, nec quod in hoc genere diſputari ampliùs debet, ſupereſt.

Gen. 2. *Math. 4.* *Lucæ 4.* *In Pſal. 8. & de vera relig. c. 38.*

Verùm enimuerò ſumma ratione non caret, quòd adhuc alia quatuor capitalia peccata adiiciantur: *luxuria, ira, inuidia, & acedia*. Etenim licet hæc quidem quatuor ab alijs illis tribus (vt iam oſtenſum eſt) promanent atque decurrant: ſunt tamen & ipſa aliorum plurimorum peccatorum ini-

Cur alia 4. capit. pecc. ponūtur.

tia & capita: quaſi in decurſu fluminis noui quidam exorti fontes, qui & fluminis alueum vehementer augeant, & ipſi tamen ſuos riuos emittant, ſuas aquas habeant: quæ quidem omnes ſimul coniunctæ, vt cætera flumina ſe in mare exonerant, & inexhauſtam aquarum abyſſum conſtituunt: ita animam peccatricem in profundum demergunt, & eò præcipitant, vbi nullus eſt exitus, nulla redemptio: *Iudicia enim Dei* *Pſalm. 35.* *abyſſus multa.* Rurſus etſi quidem ex aliis illis tribus, vt plurimum hæc cætera pullulent, tamen & abſque ſuperbia interdum ira atque inuidia ſurrepunt: & abſque gulæ ſtudio etiam in ſordibus & parſimonia libido ſæpe graſſatur: & excelſus ipſe contemptor pecuniæ & rerum terrenarum calcator torpore & deſidia in cultu diuino nihilominùs interdum corripitur. Quapropter meritò de his ſeorſim agendum erat, tum quia ipſa peccata per ſe grauiſſima ſunt, tum quia aliorum & capita atque initia eſſe oſtenduntur: etſi non prima, tamen proxima: quaſique patres, quum cætera auorum locum teneant. Primò itaque de luxuria dicemus.

Eſt luxuria appetitus inordinatus eius voluptatis quæ carni propria eſt, quam libidinem dicimus. Eius quidem omnes ſpecies in decalogo pertractauimus, adulteriū, fornicationem, concubinatum, inceſtum, & ſi quid his turpius eſt. Nunc de eo tantùm

agamus

agamus vt capitale eſt: id eſt, quatenus peccatorum atque malorum caput eſt, dicturi poſtea de eius grauitate & turpitudine: non externa tantùm, ſed & mentali: ac poſtremò qua ratione aut prorſus deuitari, aut excuti demùm atque profligari hæc turpitudo queat.

Primùm itaque propria luxuriæ filia eſt animi ipſius noſtri cæcitas & caligo: & vt videlicet qui ei operam dat, ſenſu & affectu omni rerum diuinarum exuatur. Cuius quidem rei rationes variæ ſunt. Etenim huius generis voluptas partim hominem totum ſic carni immergit, vt de diuinis rebus cogitare ipſe non poſſit: partim ita contaminat, vt etiam affulgentem veritatem capere non valeat. Nempe alia carnis peccata vnam aliquam corporis partem occupant, vt ventrem gula, linguam blaſphemia, manus rapinæ, &c. Libido vt per tactum fit, ita totum corpus, in quo toto tangendi vis eſt, occupat. Quo fortè ſenſu Apoſtolus dixerit: *Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat.* 1. Cor. 6. Rurſus ſicut illam maximè agunt, quæ per contactum agunt, non per influentiam tantùm: & ille actus maximè proprius eſt, qui elicitus eſt, non imperatus tantùm: ita maximè propria carnis turpitudo eſt, illa quæ per totius corporis contactum fit, & totius corporis elicitus actus eſt. Nam hac de cauſa dixit Apoſtolus: *qui adhæret meretrici, vnum* 1. Cor. 6.

corpus cum ea efficitur:& rurſum,*cætera peccata extra corpus fiunt*, id eſt, non ita totum corpus occupant: *qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat*, id eſt,*totum corpus coinquinatur*, (ait Chryſoſtomus) *quod vel ex balneis illis liquet, quibus ſtatim poſt coitum vtuntur fornicarij*.

In com. ibidem.

Iam verò quia quantò magis carni immergimur, tantò minùs animus vigorem ſuum obtinet, multóque longiùs à diuino ſpiritu abſumus,fit idcirco,vt hoc peccatum maximè cæcitatem quandam atque caliginem menti inducat. Etenim non ſic album nigro,aut calidum frigido,vt Spiritus carni repugnat: Perpetua eſt, & ἄσπονδος inter hanc & illum pugna.Vt ergo totus frigidus nihil caloris habet, ita totus carnalis nihil ſpiritus. Huiuſmodi autem eſt luxuriæ deditus.Quapropter ſic hac de re ſcripſit Ambroſius aptè & appoſitè: *Cætera* (inquit) *peccata etſi per corpus fiant,non tamen animũ ita carnali concupiſcentia faciunt obſtrictum atque obnoxium, quemadmodum commiſceri facit animam cum corpore,quaſiq́; ei immergi vſus libidinis. Tunc enim ita agglutinatur anima corpori, vt in ipſo momento nihil aliud cogitare liceat horum aut intendere.Quia ipſam mentem captiuam ſubdit ſubmerſio illa & abſorbitio libidinis*. Nempe quum contrariorum eadem ſit ratio, quemadmodum in ſpiritu rapti, extra corpus eſſe videntur, nullumq́ue corporis ſenſum habere, ita

In com. in 1.Cor.6.

corpo

corpore & carne capti extra animam ſunt, nihilque cum anima & ſpiritu commune habent. Quam rem aptè deſcribit beatus Auguſtinus: *Libido*, inquit, *non ſolùm totum corpus, nec ſolùm extrinſecus, ſed etiam intrinſecus vindicat, totúmque commouet hominem, animi ſimul affectu cum carnis appetitu coniuncto atque permixto: ita vt momento ipſo temporis, quo ad fœdiſſimæ eius voluptatis peruenitur extremum, penè omnis acies atque vigilia cogitationis obruatur.* Hinc profectò definiuit Hippocrates coitum eſſe μικρὴν ἐπιληψίαν, paruum quemdam morbum comitialem. Hinc etiam ſcripſit ethnicus homo, hominem in tali voluptate poſitum nihil agitare mente, nihil cogitatione conſequi poſſe. Sed certiùs & veriùs hoc nos Scriptura ſacra & verbo & exemplo docet: *Fornicatio* (inquit Oſeas) *& vinum, & ebrietas auferunt cor.* Et Sapiens: *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Quod duorum ſapientiſſimorum regum triſti exemplo didicimus. Dauid enim amore excœcatus, aliena vxore abuſus eſt, & innocentem Vriam occidi iuſſit. De Salomone ſcribitur, quòd *auerterunt mulieres cor illius.* Nec aliam ob cauſam cæcus cupido à poëtis fingitur, quanquam plerique illorum alia cæcitate non in rerum diuinarum & honeſtarum ignoratione, ſed in cæco rei amatæ iudicio, hanc cæcitatem poſuerunt. Nos verò talem ac tantam eſſe

De ciuit. Dei lib. 14. cap. 16.

Cic. in Catone Maiore.

Oſeæ 4. Eccl. 19.

2. *Reg.* 11.

3. *Reg.* 11.

hanc cæcitatem dicimus, quæ penitus & veræ rationis vſum, & Dei ac rerum cæleſtium intelligentiam prorſus auferat.

Illud tamen hîc obiter animaduertendum eſt, ne legitimum ipſum atque laudabilem actum coniugalem, huius quoque cæcitatis vitio obnoxium docere videamur, hoc totum quod diximus in illicito tantum, effreni & impudico concubitu accidere. Etenim licitus coniugalis copulæ actus non ſolùm propter finem quem intendit, prolem vid. ſine culpa eſt & laudabilis, verùm etiam propter eundem finem ſuſceptus formaliter & in ſe ipſo honeſtus & moderatus eſſe poteſt. *Etenim verecundius æſtuat concupiſcentia carnis, quàm temperat parentalis affectus*, ait Auguſtinus. Et ſapienter docet Tobias, hunc voluptatis dæmonem *in ijs ſolùm dominari, qui ſolius voluptatis cauſa congrediuntur. Qui*, inquit, *cõiugium ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacẽt, ſicut equus & mulus*, habet poteſtatem dæmon ſuper eos, id eſt, illi à libidine vincuntur, & captiuam mentem tenet carnis imperium. Cuius ſanè rei cauſam aptè & acutè docet ſanctus Baſilius his verbis: *Quum præcedens in animo ratio ſine intentio honeſta, vt prolis cauſa, animas atque voluntates coniugũ propter apparentem illam neceſſitatem & prolis deſiderium coniungit, meritò certè tali animo ac voluntate vnitas coniugum mentes, ipſius*

De bono cõiug. cap. 3.

Tob. 6.

Lib. de vera virginitate.

*quoque carnis,cui alligata mentes ſunt,non niſi ſimilis & honeſta conſequitur vnitas:*vt quod honeſta intentione aggreſſi ſunt, non niſi honeſtè proficiant. *At verò ſi animæ initio nihil aliud quàm voluptatem ſibi proponant, & hac ratione caro naturali ſuo impetu in voluptatem præceps feratur, fit profectò vt mentem ipſam ſibi alligatam vnà pertrahant*,& in voluptatis barathrum demergãt, ſibi videlicet iam conſentientem, non initiò vt par erat repugnantem. Sic Auguſtinus ſuprà: *animi ſimul affectu cũ carnis appetitu coniũcto*. Sanè ſicuti iunctis copiis rebellium & ipſorum principum, peſſundatur neceſſariò tota reſpublica,fitque bellum pluſquam ciuile, quale Iulij Cæſaris rectè vocat Lucanus: *Bella per Aemathios pluſquam ciuilia campos,Iusq; datum ſceleri canimus*. Nam in hac libidine Anima princeps cum carne rebelli ſeſe coniungit,vt ſe mutuò perdant.Eſt itaque huius cæcitatis & captiuæ mentis cauſa, non quidem omnis carnalis copulæ vſus,ſed aut illicitus aut immoderatus:vtrobique enim, & caro vi ſua mentem captiuam trahit, & Deo permittente dæmon in animam poteſtatem habet.

Huius etiam cæcitatis in mente ex libidine promanantis alia ratio fortè magis propria eſt. Primus homo animi elatione grauiter peccans,& *volens eſſe ſicut Deus*, in pœnam ſuperbiæ, carnis rebellionem accepit, quæ lex foret in membris captiuam *Gen. 2.*

mentem peccato trahens. De qua conqueritur ad Romanos Paulus: *Video aliam legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ, & captiuantem me ſub lege peccati.* Lex mentis noſtræ eſt ſubiici Deo: ſicut proxima lex carnis erat ſubiici menti. Nunc autem facta mentis rebellione in Deum, & ceſſante illa ſubiectione, cõnſecuta eſt rebellio carnis in mentem, & ceſſauit eius ſubiectio. *Nam in illius peccati pœna, nihil aliud inobedientiæ, quam inobedientia retributa eſt. Nulla enim eſt alia hominis miſeria, quam aduerſus ſemetipſum ſui ipſius inobedientia.* Adeò ergo cæcitatem mentis inducit libido carnis, vt propter hanc cæcitatem inducendam inflicta fuerit hæc libido; lex, inquam, carnis, quæ captiuam teneret mentem. Relinquitur autem etiam in renatis ac iuſtis hæc lex in carne, ad agonem & certamen, ſicut Idumæi & Philiſtæi in terra Chanaam populo Iſraëlitico, cui ſi per luxuriam cedimus, captiui ſub hoſte tenemur. Adeò nihil magis propriè captiuam mentem tenet, quá effrenis libido, vt etiam illa frenata & omni ſtudio compreſſa, repugnare & moleſta eſſe tamen non deſinat. Quid ergo fiet ſi liberas illi laxemus habenas?

Rom. 7.

Auguſt. de ciuitat. Dei lib. 14 cap. 15.

Iam verò non ſolùm impedit, quaſique ſub iugo aſtrictos tenet, ne diuina cogitemus, aut aſſurgere aliquando ex luto poſſimus: ſed præterea affulgentem nobis di-

uinæ veritatis lucem, vel Deo reuelante, vel aliis aut docentibus aut monentibus; è mentis oculis prorſus ſubducit. Etenim dixit Saluator: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Itaque quemadmodum vitrum per ſpeculum maculis aſperſum, aut luto oblitum, lumen non transfundit, aut imaginem reddit: ita cor impurum libidinis ſpurcitia inquinatum, nec diuinum lumen admittit, nec honeſtas aliquas cogitationes repræſentat. Eſt enim putridiſſima quædã cloaca & omnium vitiorum ſentina cor libidini deditum. Qualis autem quiſque eſt, talis ſibi finis videtur. Quare vt ægro ſanitas, auaro diuitiæ, in æſtu frigus, in frigore æſtus ſummum bonum videtur, ita libidinis mancipio ſola ſapit libido. Habet etenim hoc libidinis in ſe vitium, vt omnem ſapientiæ atque virtutis guſtum & vſum præter morem cæterorum vitiorum excludat. Nam auarus caſtus eſſe poteſt, ſuperbus liberalis, inuidus & iracundus auaritia carere: ſola libido, nec eſſe tantùm hæc non poteſt, ſed ne de his quidem cogitare. Affert ergo his de cauſis maximam animi cæcitatem.

Matth. 5. Theophylactus in com. ibid.

Ex hac autem mentis cæcitate atque caligine alia illa mala atque peccata oriuntur, quæ huic capitali luxuriæ vitio tribui ſolent: Scilicet amor ſui ipſius immodicus, vt cultus corporis, cuticulæ cura, & vniuerſa mollities, odium & obliuio Dei: quoad ſpi-

tualia verò, confuſio & horror quidam ſui ipſius. Effœminatio omnium animi virium, vt nihil virile aut forte vel amplecti poſſit vel cogitare. Quam omnem animi deiectionem expreſſit Iob, quum diceret: *dulcedo illius vermis*. In his enim verbis (ait Gregorius) *luxurioſi hominis & voluptatis dediti quanta ſit cæcitas, monſtrat*. Si enim *corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem*, quod totum naturæ debilitas affert: quid fiet quum fæda ſe libido adiunxerit, atque nefaria conſuetudine alteram deteriorem naturam ſuperinduxerit? Fiet ſanè quod Auguſtinus ſcribit: *ex voluntate peruerſa fit libido, & dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur, fit neceſſitas*. Hæc vitiorum cathena eſt, qua tenet nos obſtrictos dura ſeruitus carnis.

Iob.24. *Moral. li. 16. cap. 31.*

Sap. 9.

Confeſſ. lib. 8. cap. 5.

Nunc quot nominibus & cauſis deteſtandum hoc peccati genus ſit oſtendamus. Primùm itaque id habet hoc vitium, vt præ cæteris omnibus vitiis ſuam turpitudinem ipſúmmet prodat: & loquatur. Ita enim fœdum & naturæ ipſi aduerſum atque contrarium hoc malum eſt, *vt hominum prorſus omnium aſpectum atque oculos fugiat. Et quum publicè quidem iurare, iraſci, percutere, blaſphemare, homines non pudere: libidinis opus perpetrare in publico ipſos etiam Cynicos puducrit. *Tentauit ille quidem*

Luxuria quot modis deteſtãda.

Cynicorum princeps (vt ſcribit Auguſtinus) *id quod iuſtum eſt in vxore, etiam & palàm agere; nec in vico, nec in platea concubitum deuitare: vicit tamen pudor naturalis opinionem huius erroris. Et quod Diogenes ſemel impudentiſſimè fecit, à Cynicis fieri poſtea ceſſatum eſt: pluſq; valuit pudor vt erubeſcerent homines hominibus, quàm error vt homines canibus ſimiles eſſe affectarent.* Hunc naturæ pudorem illi *ficulnea folia*, quibus & Adam & Eua ſe contexerunt poſt peccatum, ſatis claro argumento demonſtrant. Quæ ſanè naturæ vis ab illis primis parentibus ſic in omnem poſteritatem dimanauit, vt nec in balneis, nec in palæſtris, etiam maximè barbari, huius turpitudinis inſtrumentum, ſub conſpectu eſſe paterentur. *Imò* (vt ſcribit Auguſtinus) *per opacas Indiæ ſolitudines, quum quidã nudi philoſophentur, vnde Gymnoſophiſtæ nominantur, adhibent tamẽ genitalibus tegumẽta, quibus per cætera membrorum carent.*

De ciuit. Dei lib. 14. c. 20.

Gen. 2.

Ibidem cap. 16.

Sed quid pluribus argumentis turpitudinem pudendi huius vitij naturæ ipſi aduerſam conor oſtendere, quum hæc iam ipſa de his rebus diſputatio non ſine quodam pudore & meo & veſtro fiat? Quid enim aliud in cauſa eſt quod de ſuperbia, auaritia, gula, de ira, inuidia, acedia non ſolùm abſque pudore, ſed etiam grauiter & laudabiliter diſputatur: de libidine iſta carnali verecundè, parcè, quaſique inuiti & vos auditis & nos loquimur, niſi quòd ineſt huic

peccato naturalis quædam turpitudo,quam nulla hominum barbaries auferre poteſt? Nempe idcirco etiam de his rebus loqui
1.Cor.6. prohibuit quodammodo Apoſtolus: *Fornicatio*,inquit, *ſcurrilitas*, *& omnis immunditia nec nominetur in vobis*.Fœdum flagitium,quod ne,nominare fas eſt, & niſi tamen nominetur & agitetur, niſi monendo, hortando à pijs pectoribus depellatur, maculat, corrumpit, occidit animam. Cimicem referre mihi hoc peccatum videtur,qui moleſtiam magnam viuus, fœtorem ingratum facit attritus: mordet, pungit, nec conquieſcere ſinit viuus:compreſſus tetrum odorem & maculam in cute relinquit. Quin & aceruo fimi ſimile hoc peccatũ videtur: qui ſanè agitatus & diſperſus,tetrum emittit fœtorem, intactus verò ſubiectam terram corrumpit, aut adiacentia loca perpetuo putore inficit, interdum & ſerpentes gignit. Sic enim libidinis peccatum commotum & agitatum caſtis auribus diſplicet: Intactum & diſſimulatum ſubiectum animum corrumpit, & ad tetra facinora inducit vel impellit potiùs:fœdum ergo,ſed eò liberius hoc peccatum videtur, quòd ea turpitudine ſe polluat, quam à verecundo monitore audire non poſſet.

Prætermiſſa,itaque hac naturali eius turpitudine ad alia veniamus.Nẽpe Chriſtianæ pietati nihil magis aduerſum eſt,quàm fœdæ huius libidinis immoderatus & illici-

tus extra matrimonium vſus. Quod quidem ſic Apoſtolus docet: *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis à fornicatione. vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poßidere in ſanctificatione & honore, non in paßione deſiderij, ſicut gentes quæ Deum non nouerunt.* Aperto & lato diſcrimine Chriſtianum pectus à gentibus ſine Deo diſterminat, vt videlicet ſanctificati ſimus Deo. Enimuerò quandam totius hominis ſanctitatem, præter internam illam ſolius animi iuſtitiam, poſtulat à nobis Deus. Ideo vtrumque Zacharias aptè coniunxit, dicens, *Vt ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtris.* Hęc animi propria eſt, illa & animi & corporis. De qua quidem corporis ſanctitate iterum monet Apoſtolus: *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* Et ratio eſt, quia vult Deus *vt per bona opera noſtra glorificetur etiam apud homines.* Illud autem glorificationis genus maximè euidẽs eſt hominibus & aſpectabile, quod in corporis ſanctitate & integritate conſiſtit.

1.Theſ. 4.

Luc. 1.

1.Cor.6.

Matth. 5.

Rurſum cæteræ virtutes, vt pietas, charitas, fides, humilitas, & aliæ omnes, animum quidem omnes ſanctificant, corpus autem non niſi per redundantiã quandam & concomitantiam. Sola pudicitia & animum & corpus ſanctificat: Dicente Apoſtolo: *quæ innupta eſt, cogitat vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu:* ſola libido & animum & corpus polluit, vt ſuprà diximus. Præterea ſi corpora

1.Cor.7.

noſtra in puluere perpetuo manſura eſſent, nec ſic tamen polluẽdum erat organum ſalutis noſtræ. Nunc cùm glorificandum in cælo ſit, quàm turpiter facimus? Denique alia huius ratio eſt eáque potiſſima, quia corpora etiam noſtra, non animi tantùm, conſecrata ſunt Deo. *Non eſtis veſtri,* (ait Apoſtolus) *empti eſtis pretio magno.* Sumus enim capitis Chriſti membra, *vos,* inquit, *eſtis corpus Chriſti membra de membro.* Quo quidem poſito ſic argumentatur Apoſtolus: *Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? At verò corpus non fornicationi ſed Domino.* Quod alibi apertius dicit: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditia & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra ſeruire iuſtitia in ſanctificationẽ.* Quam ſanè Apoſtoli argumentationem in re familiari & ſimili illuſtrat ſanctus Chryſoſtomus: *Locauimus videlicet carnem noſtram diabolo lenoni grauiſſimo, Chriſtus eam eripuit. Iam igitur in fornicem denuo reuocabis, tãto viro locatam & arctiſſimo fœdere cõiunctam?* Dicit enim Apoſtolus: *Deſpõdi vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto.* Rurſum quod de glorificando Deo per corpus noſtrum diximus, ſic idem ibidem illuſtrat: *Non ita cælum dies & nox, quemadmodũ ſancta anima Deũ glorificat. Impij enim cùm cælum intuentur, non erubeſcunt: quum autem ſanctum hominẽ conſpiciunt caſtitatis cultorẽ*

1. Cor. 6.
1. Cor. 12.
1. Cor. 6.
Rom. 6.
Homil. 18. in 1. Cor. 6
2. Cor. 11.
Hom. 5. de laud. Paul.

confunduntur & verecundantur. In hoc ſenſu alibi dicit: *Pauli animam vniuerſo mundo præſtantiorem & excellentiorem fuiſſe*.

Quid verò quòd corpora noſtra ſic ſanctificata ſunt, vt templa ſint ſancti Spiritus? vnde ſic ratiocinatur Apoſtolus: *An neſcitis quia membra veſtra tẽplum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt?* Et iterum ad eoſdẽ: *Neſcitis quia tẽplum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templũ Dei violauerit, diſperdet illum Deus: templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos*. Videtis (ait Auguſtinus) *quomodo minatur. Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domũ Dei?* Et alibi: *Si auderet aliquis in Eccleſia facere adulterium inter iſtos parietes, quid illo eſſet ſceleratius?* Cogitate nihil minus facere quum fornicaris. Ne verò diſputationem hanc figuratam putes, intellige & obſerua diligẽter quod Apoſtolus dicit: *Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius*. Itaque ſi figuratè tantum, aut metaphoricè te putes eſſe templũ Dei, planè quoque figuratũ te & metaphoricum Chriſtianũ puta.

1.Cor.6. *2.Cor.3.* *Lib.de 10. Chordis cap 10.* *Serm. 16. de verb. Domini.* *Rom. 4.*

Nihil hîc dico de imagine Dei, ad quam facti ſumus, quam ſceleratè per hanc libidinis fœditatem violamus. An verò parum hoc nobis videatur? Audiamus hac de re Auguſtinum: *Facis iniuriam Deo, dum teipſum corrũpis. Et vnde inquis? Vnde tibi facit iniuriam, qui voluerit fortè lapidare tuam tabulam pictam, in qua imago tua eſt, aut etiam*

Lib.de 10. Chordis. cap.10.

amici

a.mi.i cuiuſpiam tui honorandi? Quum verò imaginem Dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes & per diffluentias libidinis, non attendis cuius imaginem violaſti, cui contumeliā feciſti? Aut ſi attendis vel extra noxiam te eſſe putas, vel te leuiter deliquiſſe? Tu verò non contaminas tantùm imaginem Dei, ſed & tranſformas in amatæ rei
1.Cor.6. dominium: facis enim *membra meretricis,* ait Apoſtolus. Non dixit: coniungis meretrici, aut contaminas ex illo meretricio contactu. Hæc, Auditores, aut ſingula, aut plæraque ſi attentiùs perpendere ac frequentiùs recolere velitis, ad huius flagitij turpitudinem toto pectore deteſtandam nihil, vti ſpero, deſiderabitis.

DIXI.

De mentali Mæchia.

Oratio Catechetica 8.

QVæ aduerſus Luxuriæ & vniūerſæ mæchiæ peccatum (Auditores) in poſtrema homilia dicta ſunt, externum tantū modò huius peccati actum ac reatum perſtringere, aperire, & explicare viſa ſunt. Quicquid enim de Luxuriæ aut prolibus, aut effectibus, aut varia turpitudine illic diſſeruimus, ipſum planè fornicationis aut mæchiæ cuiuſuis actum conſummatum

ſpectabat. Atqui quum in Euangelio Saluator dicat: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum in ea, iam mœchatus eſt in corde ſuo,* & ipſe veteris populi Decalogus ita loquatur: *Non concupiſces vxorem proximi tui,* quo in præcepto non proximi tantùm iniuriam, ſed & ipſum & mentalis impudicitiæ crimen vetare legiſlator voluit, *& prouidere* (vt Catechiſmus Tridentinus ſapienter obſeruauit) *ne appetitionibus noſtris nos ipſi læderemur, ſicuti in ſuperioribus præceptis proſpexit, ne quis nos aut noſtra violaret*: De ipſa quoque mentali mæchia & impudicitia omni, ſola mente concepta, vt aliquid dicatur, operæpretium duxi. In hoc quippe genere & frequentiùs peccatur, (quum ab externo actu ipſos impudiciſſimos plurima præpediant, pudicitiæ autem & caſtitatis ſtudioſi ab eo non ſecus quàm à facie colubri fugiant,) & præterea difficiliùs, quoties & quãdo peccatur, deprehenditur. De vtroque igitur, ſi placet, in hodierna Catecheſi diſſeremus. Primùm de ipſa impudicitia mentali, ſolo conſenſu animi perpetrata, quale & quantum flagitium eſt. Tum conſenſus ille, quibus ſignis & argumentis deprehendi queat, datus ne fuerit an repudiatus. Vos diligenter quæſo quod facitis in vtroque attendite. *Matt. 5.*

Ad primũ igitur quod attinet, Chriſti redẽptoris verba repetam⁹ *Quicũq; viderit mulierẽ ad cõcupiſcẽdũ in ea,* id eſt, ſic viderit, vt iã cõ-

cupiſcētia & libidine feratur potiendi ea, *iā mœchatus eſt in corde ſuo.* Nempe adulterij mater, & impudici animi impudica & obſcœna proles hæc concupiſcentia ſola, hæc interna animi libido eſt. Putas te leuiter deliquiſſe? Iam *mœchatus es in corde tuo.* Vide autem quàm graue hoc ſit: Primùm coram
Pſal. 7. Deo, *Qui ſcrutatur corda & renes*, mœchus es. Quo modo te innocentē putas, aut pœnas euaſurum ſperas, qui Iudice inſpiciente legem violaſti? Eſto: Ad facinus pedem non moueris, nempe opportunum non erat: Infamiam metuiſti: Deprehenſum te iri formidaſti: Mariti zelum extimuiſti: ne illa flagitio non conſentiret, dubitaſti. Hæc facinus non excuſant, ſed tuam ignauiam arguunt. Quicquid in te erat, feciſti. Solo animo accedere potuiſti, illud feciſti. Quod ad damnationem ſatis eſt patraſti. Hoc ſanè metuēs
Pſalm. 13. Propheta, dixit: *Prouidebam ſemper Dominum in conſpectu meo, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear.* Rogatus Baſilius quæ cauſa inanium & impiarum cogitationum,
In reg. breu. ad Interrogat. 21. reſpondit: *Inanis quæ ſolet eſſe mentis agitatio, naſcitur ex inertia. Iners autem ex eo efficitur mens, ſeq́; plus iuſto dat otioſæ ſecuritati, quia Deum adeſſe non credit, qui ſcrutetur corda & renes.* Illud ergo recordari hîc debemus quod Apoſtolus ſcribit: *Illuminabit Deus*
1. Cor. 4. *abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à*
2. Reg. 12. *Deo.* Et quod Deus Dauidi dixit, hoc ipſum

peccatum prolapſo: *Tu feciſti in abſcondito: ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël, & in conſpectu ſolis huius.* Hoc præ oculis habere debemus. *Omnia quæ facimus* (ait Baſilius, tractans de hoc carnis vitio) *veluti in tabula picta per partes diligenter expreſſa cernentur: Neque ea ſolùm quæ in opus prorumperunt, ſed etiam quæ ſine effectu operis in animi tabula inſcriptæ fuerunt cogitationes.* Deum ergo præſentem & iudicantem cogitemus. Hoc ille beatiſſimus Iob perſpexiſſe videtur. Sic enim ſcribit: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem habet in me Deus deſuper, & hæreditatem omnipotens de excelſis? Nónne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?* Nempe Author munditiæ niſi in mundo corde habitare non vult. Et hæres Dei eſſe non poteſt, qui carnis immunditia polluitur. Notandum autem eſt quod hîc notat Gregorius: *Necdum ad reſtrictionem carnis reuelata gratia diſtrictior cenſura proceſſerat, quæ non ſolùm corporis ſed & cordis laſciuiam reprehendit. Et tamen beatus Iob exempla munditiæ, quæ non acceperat, tradebat. Hinc ergo colligendum eſt, cum quanta culpa nunc etiam poſt præceptum in grauibus delinquitur, cum tanta laude antea a grauibus abſtinebatur.* Addemus porrò S. Gregorij argumẽto. Necdum lex de non concupiſcendo lata eſt: Nam ante Moyſis tempora Iob vixerat:

In lib. de vera Virg.

Iob. 31.

Moral li. 21. cap. 9.

Quartus ab Eſau erat, imò Iobis hiſtoriæ ab aliis author, ab aliis tranſlator Moyſes fuiſſe putatur. Et tamen peccatum hoc eſſe ſciebat & cauebat.

De pœnitentia. Homil. 8.

Porrò qui in corde iam mæchatus eſt, quid reliqui habet, in quo ſanum ſe putet? *Corde corruptio*, ait Chryſoſtomus, *qua deinde vtilitas in reliquo corpore? Quemadmodum enim in plantis & lignis, areſcente radice, reliqua omnia repudiamus: ſic & in homine cùm cor perierit, incaſſum eſt inde reliqua corporis ſanitas. Auriga perit, fractus, deiectus eſt: Diſſolutè poſtmodum, ne dicam periculoſè, equi currunt.* Itaque ad omnia pietatis officia ſtupidus & ineptus eſt, qui iam in corde mœchatus eſt. Ideo cæca cupido & cæcus huius generis amor, ab ijs etiam qui Deum ignorabant, prædicabatur. Et Comicus ipſe ait: *In amore modum tenere, eſt cum ratione inſanire velle.* Hominis enim mentem excæcat, iudicij & rationis vſu priuat, quaſique abiecta caligine ne Deum vel quæ Dei ſunt videat, prorſus impedit. Hanc autem cæcitatem Saluator efficaciùs docet, dum dixit: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Quorum ergo immundum & impurum cor eſt, Deum videre nequeunt: Nempe (vt pulchrè in ea verba Theophylactus, *quemadmodum ſpeculum, ſi purum eſt, imagines accipit, & ad viuum refert, maculis verò aſperſum, ad hoc munus ineptum eſt: ſic hominis animus purus quidẽ à libidinis labe*

Matt. 5.

In Com. ibidem.

Deum

Deum peruidet, corruptus verò nec ea quæ rationis ſunt perſpicit.

Rurſum, qui alienam vxorem concupiſcis, ſi ſolutus es, & caſtitatem profeſſus, hîc voto excidiſti, fidem abnegaſti, apoſtata factus es. At concupiui tantùm, inquis, nihil autem operatus ſum. Corpore quidem nihil, at animo quicquid potuiſti. Caſtitas autem animi virtus eſt magis quàm corporis. *Virginem quidem*(ait Baſilius) *nulla ex parte machari conuenit, non lingua, non aure, non oculo, non tactu, non vllo denique ſenſu: Sed virgo eſſe debet virginis auditus, viſus, tactus, motus denique omnis. Ac corpus quidem veluti delubrum quoddam eſt ac ſponſi thalamus: Anima verò ſponſa ipſa eſt, quæ, ſponſi amplexibus fruitura, nitidiſſima ac puriſſima eſſe debet. Ille enim ſponſus diligenter omnia rimatur & diſcutit non ſolùm quæ mortalibus patent obtutibus, ſed etiam quæ in intimis animi receſſibus latent.* Hæc ille. Quo modo ergo de delubro & thalamo tã ſollicitus es, ipſam autem ſponſam negligis? Conſidera mihi nuptiarum ſplendorem & ritum. *Nónne ibi* (ait Chryſoſtomus) *licet thalami ſint velis aureis operti, licet mulierum adſint pulcherrimarum chori, licet roſa, licet corona, licet ancilla, licet amici, licet ſponſus, licet omnes decus & pulchritudinem ſeruent, ſola autem ſponſa ſi ſit deformis, ſi turpis, ſi minùs hilaris, aut minùs rectè valens, perit totum nuptiarum illarum decus, non delectatur ſponſus,*

Lib. de vera virginitate.

Homil. ad pop. Antioch.

contriſtantur amici, omnia mœror & luctus occupat, quaſiq; ſolitudo ante oſtium? Sic omnino de anima cogita quæ turpiter iam mœchata eſt, & graui ſcelere laborat, licet cætera integra adhuc maneant nuptiarum ornamenta. Sanè adeò in animi ſancto propoſito caſtitas conſiſtit, vt etiam violato per vim corpore, hoc tamen integro promanente, non amittatur caſtitas, ſed coronatur. Diſputat hoc pulchrè Auguſtinus: *Propoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentia libidinis aliena, quam ſeruat perſeuerantia continentia ſua.* Hîc ergo, in animo, in corde caſtitatem ſerua, qui caſtitatis profeſſor es. Hęc ſi integra maneat caſtus es, quicquid de corpore fiat. Hæc ſi violetur, vt corpore nihil agas, periit pudicitia, periit caſtitas.

De Ciuit. Dei lib. 1. cap. 18.

Si ſolutus es ſine voto caſtitatis, grauiter tamen peccas concupiſcendo. Verùm grauiùs, inquis, pecco, ſi opus perpetro. Primũ Phariſaicum eſt, *quod deforis eſt calicis & parepſidis mundare, intus autem plenos eſſe rapinis & immunditia: Aut iurare per templum & non per aurum, cùm templum ſanctificet aurum*: Sic qui corpus non coinquinant, animam autem, qui corpus ſanctificat, coinquinare non ceſſant. Deinde an quia minus malum eſt, alienam vxorem tantummodò concupiſcere, ideo malum non eſt? Certè dum opus perpetras, minus quoque

Matt. 23.

malum

malum erit, quàm ſi maritum quoque occidiſſes. Ergo & opus ipſum perpetrabis, & præclarè te feciſſe dices, quòd merito peperceris? *Beneficium hoc latronũ eſt*, ait Tullius, *vitam quibus non ademerint, dediſſe*. Atqui rectiſſimè docent ſcholaſtici plærique Doctores, externum actum malum interno malo actui nihil malitiæ ſuperaddere; ſed in ſolo interno actu totam malitiam reſidere, etſi ex aliis circumſtantiis externi actus grauiùs interdum reos conſtituant. Sed eſto. Demus in ipſo opere grauiùs peccari. At ſi rectè perpendas etiam dum opus perpetras, quantum ad te ipſum attinet, nõ alia ratione augetur peccatum, niſi quòd ipſa interim concupiſcentia magis ac magis inardeſcit, ipſoq́;opere, ſicut ignis accedẽte materia, magis accẽditur ac inflãmatur. Itaq; magis tũc peccas, quia vehemẽtiùs cõcupiſcis. Noli ergo ſecurus eſſe tanquam de leuiori peccato, quiſquis es, qui alienã vxorem concupiſcis.

Quòd ſi iã ipſe vxorẽ habes, & alienã porrò appetis, multum accedit iniquitati: *Nõ enim par facinus admittit*, ait Chryſo. *qui vxoris ſolatio ſubnixus, decore mulieris irretitur, atque is qui eiuſmodi auxilio & infirmitatis remedio deſtitutus, hac interdum peſte corripitur*. Rurſum alienam concupiſcens, tuã negligis, contemnis. Amorem huius generis illi ſoli debitum ſceleratè alteri impartis. Nam debitum cõiugale, quod inuicem debent vir & vxor, non in ſolo opere coniu-

Contra vituperatores vitæ mona. lib.3.

1. Cor.7. gali, ſed maximè in amore ipſo coniugali conſiſtit. Quare quod nos legimus, *vxori vir debitum reddat*, Græcus textus habet, τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν, debitam beneuolentiam. Conceſſa porrò eſt tibi vxor, ne

1.Cor.7. forniceris. *Propter fornicationem habeat (vel ſeruet potius, ἐχέτω) vnuſquiſque vxorem ſuã.* Tu verò & remedium mali accipis, & malum prætereà admittis. Indulgentia gaudere vis, & eo cuius nomine tibi indulgetur ſimul potiri.

Sed difficile eſt, inquis, vt me à concupiſcentia reprimam, nec amare non poſſum quod mihi tam amabile ſe offert. Eſto laborioſum ſit: At præmium conſidera. Pulchrè Chryſoſtomus: *Tu cum mulierem vidis formoſam ſplendentem oculis, ornatam ſtola, libidine titillantem, aſpectu blandem, &c. reſpice deſuper, quod te manet præmium, ſi à concupiſcentia conſenſum cohibueris: vidiſti conſeruam, Dominum conſidera, atque omnino morbum curabis. Gubernator nauis mare iam ingreſſurus ſi fluctus tantùm & ſcopulos reſpiciat quos habet mare, nuſquam è portu ſcapha digredietur: Emolumenta autem quæ ex nauigatione conſequetur cogitans, mari ſe committere non veretur.* Sit ergo laborioſum & difficile: At præmium continentiæ, quo nullum eſt maius, fortiter meditare.

De pœniten. Homil.8.

Quid quòd nec difficile eſt, ſi rectè perpendamus? Difficile ſanè eſt concupiſcentiis iam immerſum ab opere perpetrando

abſtinere. At quid eſt facilius quàm nó concupiſcentem ab actu temperare? *Multo faciliùs cuſtodit ne mœchetur in corpore quiſquis non mœchatur in corde.* Ideo ergo mandat legiſlator ne concupiſcas, vt facili negotio ab opere abſtineas. Quod ſi concupiſcentiam tibi permiſiſſet, opus interdixiſſet, meritò difficultatem deprecarere. *Quid enim facilius exiſtimas dicere: Exquire mulieres. ſcrutare alienas formas, cōcupiſce audacter, ſed concupiſcentiam vince, an ſic dicere, fornacem fuge, ad flammam non acceſſeris, concupiſcentiæ ardores caue, ne forte in libidinis opus tandem pertraharis.* Nónne tritum eſt? Principiis obſta, ſerò medicina paratur. Optimè ergo nobis conſuluit, qui concupiſcentias reprimendas docuit. *Auguſt de Serm Dom. in monte lib. 1. cap. 23.* *Chryſoſt. de pæn. Hom. 8.*

Adhuc verò concupiſcere non formidas? Neſcis huius peccati maximā eſſe lubricitatem, vt etiam inde denominetur? Neſcis quòd *qui modica ſpernit paulatim decidet?* vide autem quid agas. Qui adulterium horres & fornicationis opus deteſtaris, de tacita autem concupiſcētia ſecurus es, id agis vt mox in opus ipſum penè inuitus decidas. Pulchrè Chryſoſtomus: *Iuxta præcipitium vadens, quantumuis non decidat, tremit tamen, & ſæpenumero ab ipſo ſubuerſus tremore decidit: Ita non procul peccata fugiens, ſed ſecus ipſa vadens, in timore & periculo viuit, ſæpius & in ipſa prolabitur.* Adde quòd huius peccati præcipitium maximè eſt lubricum: adeò vt *Eccli. 19.* *Homil. 15. ad pop. Antioch.*

1.Cor.6. vt Apoſtolus dixerit, *fugite fornicationem*. Duplex ergo tibi imminet periculum: Et in præcipitio ambulas; & lubricus eſt locus.

Iam verò ſi nec inſpector Deus pudorem tibi incutit, nec cordis quæ inde ſequitur corruptela, & deprauatio te reprimit, nec profeſſæ caſtitatis ſacrilega violatio, ſi virgo & virginitatis profeſſores, nec thori tui iniuria ſi cōiugatus es quicquam te moueat, ſi nec cautela maximi boni te docet, nec periculum maioris mali te terret, vt alienam vxorem non concupiſcas, id eſt, ſi nullam hîc nec Dei nec tui rationem habes, at ſaltem luculenta quam proximo infers iniuria te permoueat, & ab hac iniquiſſima, non turpiſſima tantùm concupiſcentia te

S. Tho. in catena ad cap. 5. Matth. reprimat. Hanc iniuriam putabant Iudæi in ablatione vxoris alienæ conſiſtere, non in ſimplici concubitu aut concubendi deſiderio. Grauis & fædus error. Quanto ſan-

Iob 31. ctiùs ſanctiſſimus Iob, qui huius præcepti etiam nondum dati, naturæ lumine vim perſpiciens ſic potuit ſcribere? *Si ſecutus eſt oculus meus cor meum, & ſi deceptũ eſt cor meum ſuper mulierem, ſcortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illam incuruentur alij*. Integerrima & iuſtiſſima commendatio ex naturæ lumi-

Matth. 5. ne petita: quæ dicit, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Si ergo alienam vxorem concupiſco, abutatur & alius mea. Si autem hoc mihi durum videtur, cur aliud facio? Nec tam eſt hoc Prophetæ votum quàm

diuini iudicij demõſtratio. Videamus enim quare hoc ſibi tantum malum vel optauit vel denunciauit. Subiicit: *Hoc enim nefas eſt & iniquitas maxima, ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Non leue peccatum, ſed *iniquitas maxima*, & *reatus huius facinoris* (ait Gregorius) *non tantum vſque ad inquinationem maculat, ſed vſque ad perditionem vorat. Omnia quoque genimina, id eſt, omnes operationes animæ bonas eradicat. Nulla quippe ante Dei oculos iuſtitiæ ſunt opera, quæ corruptionis contagio monſtrantur immunda.* Si nihil aliud in huius concupiſcentiæ deteſtationem dici poſſet, vel iſtud ſolum ſufficeret. Sed exemplo rem illuſtremus. Dauid, *Vriæ vxorem vidit & concupiuit.* Præceptum iſtud violauit. Quid ſequutum eſt? Concupiſcentiæ conſenſum, *nefarium opus*: Operis turpitudinem, *innocentis Vriæ cædes: idq; gladio filiorum Ammon.* Quid autem Deus totius huius facti teſtis ac Iudex? Pœnitēti quidem peccatum remittit. Iuſtitiæ tamen vigorem non remiſit. Quænam illa? nam vel hinc ſceleris grauitatem perdiſcas. Vt enim pulchrè notauit Chryſoſtomus: *Conſueuit Deus præſtituere pœnas peccatis debitas in vno quopiam & altero item, & per illas legem ſancire in vniuerſum omnibus de his quæ & illos apprehenſura ſunt, ſupplicijs.* Vnde & S. Auguſtinus: *Quis dubitauerit hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt grauius vindicatũ?* Optatus,

In expoſ. ibidem.

2. Reg. 12.

Iuſtitiæ diuinæ canon.

Enarrat. in cap. 4. Eſaiæ.

De Bapt. con. Donat. lib. 2. cap. 6.

Lib. 6. con. Parmen.

lib.6. cont. Parmen. tatus. *Eſſe diſtantiam delictorum aut remiſſio teſtatur aut pœna.* Et paulo poſt: *Deus in ſingulis rebus exemplorum poſuit formam, vt ſit quod imputet inuitantibus prima peccata,* &c. Itaque pœnam huius concupiſcentiæ videamus, ſimúlque iniuriæ magnitudinem, quæ proximo in hoc peccati genere fit, conſideremus. Eam nobis idem Chryſoſtomus explicabit: *Quoniam Dauid*, inquit, *mulierem, quæ erat in mariti poteſtate, tanquam regnum alienum occupauerat, (cuilibet enim viro regnum eſt concors coniunx, & non ſic rex purpuram & diadema, vt vir vxorem diligit) propterea qui ex vxore natus ei erat filius, inſurrexit tyrannus, volens arripere regnum patris: Vi rapuit, & vim paſſus eſt.* Atque hoc quidẽ vna pœna erat. Sed & aliam Scriptura deſcribit ei ſimilem, quam iuſtus Iob ſibi exoptauit. Dicit Dauidi Nathan Propheta: *Tollam vxores in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis ſolis huius.* Quod & factum fuiſſe ſacra Hiſtoria narrat: *Tetenderunt Abſalon tabernaculum in ſolario, ingreſſuſq́; eſt ad concubinas patris ſui corã vniuerſo Iſraële.* Sed hîc obiiciet fortè quiſpiam, quòd hæc omnia Dauidi acciderunt, quia non concupiuit tantùm alienam vxorem, ſed & rapuit, inſuper & maritum occidit. Reſpõdetur. Hoc ille fecit, Rex enim erat & potens. Tu autem homo priuatus & tenuioris fortunæ, qui nihilominus concupiſcis, fruíque deſideras, ideo hæc nõ

Homil. in Pſal.3.

2. Reg.12.

2. Reg.16.

addis,

addis, quia non potes. Haud dubiè qui in actum plenè conſentit, ſi poteſtatem haberet, omnia tentaret, vt re concupita frueretur. Nec quia cætera non addit, vlla ratione excuſatur; ſed quia iniuſtè concupiuit, meritò accuſatur. Itaque non dubitauit Iob ſolam *deceptionem cordis ſuper aliena muliere, iniquitatem maximam* pronunciare, *atque ignem vſque ad perditionem deuorantem & omnia eradicantem genimina.* Meritò ergo formidet & expectet, qui alienas temerè concupiſcit vxores, vt ſua quoque ab aliis concupiſcatur. Hãc enim quaſi talionis pœnam præſtituere videtur Scriptura. Hoc igitur ſi durum, graue, & indignum videtur, idem de nobis ipſis, quum id facimus, ſtatuamus. Quid quòd alienas vxores concupiſcere zelotypiæ ſuſpicioné, & inuidiæ inter proximos fomes eſt? Sanè etiam hodie in quibuſdã orbis Chriſtiani partibus, vbi hoc carnis vitium maximè regnat, vbi frequentia adulteria, vbi fornicatio vix crimen habetur, tanta eſt hominum zelotypia, ita omnia ſuſpicionum plena ſunt, vt tutò alienam coniugem præſente marito inſpicere etiam honeſtiſſimè non liceat: vt velatæ ac laruatæ per vicos ac plateas incedant coniugatæ, vt rariſſimè è domo prodeãt, vix ad Eccleſiam, niſi præcipuis ac celeberrimis feſtis, contendere permittantur. Vnde hæc tanta tam miſera zelotypia, tam odioſæ ſuſpiciones, tam iniqua iudicia, tam fœda trepidatio, tan-

tus & tam ſollicitus metus, tam arcta cuſtodia, quaſique vxoris quidem carcer, mariti verò crux perpetua? Non aliunde ſanè quàm ex hac fœda concupiſcentia, quæ quia non reſtringitur, quia liberis habenis in paſcua non ſua promiſcuè excurrere permittitur, hæc & multò his maiora ac plura mala conſequuntur. Nam prӕterquam quòd propter aliorum concupiſcentias ipſi ſumus ſolliciti & ſuſpicione pleni; fit etiam vt eo morbo nos ipſi laborātes, & ad alienas vxores concupiſcendas procliues exiſtentes, de cæteris idem ſuſpicemur; de omnibus malè iudicemus; nemini fidamus; omnes tanquam hoſtes ſuſpectos habeamus. Quo malo nihil deterius, & paci ac charitati magis aduerſum, quod haud dubiè hic ſpectaſſe Legiſlator putandus eſt: *Qui zelotypia laborant* (ait Chryſoſtomus) *bonum pacis amittunt, & ſi omnibus aliis affluunt bonis, hoc vno miſeri & in perpetuo cruciatu viuunt.* Oeſtro quodam perciti videntur, qui hoc inſano zelo laborant. Vnde Sapiens: *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ: nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.*

Homil. 38. in Gen.

Prou. 6.

Nec verò à proximo hîc tantùm metuendum eſt, ſed & à Deo: Hanc enim iniuſtitiam vehementer in Scripturis perſequuturum ſe ſignificat. Deſcribens peccata populi Ieremias, propter quæ in captiuitatem abducendus erat: *Equi*, inquit, *amatores in*

Ierem. 5.

fœminas & emiſſarij facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. Nunquid non ſuper his viſitabo, ait Dominus, & in gente tali non vlciſcetur anima mea?

Poſtremò intelligendum eſt, in hoc præcepto prohiberi omnem illicitam carnis concupiſcentiam, non vxoris tantùm alienæ, ſed cuiuſcunque tandem mulieris: ſicuti in præcepto, *Non mœchaberis*, omnis actus impudicus prohibetur. Contra quam concupiſcentiam ſic in genere acceptam quàm ſtrenuè ac diligenter iuſti ac ſancti viri pugnauerint audiamus, ſi placet, Chryſoſtomum. *Audimus*, inquit, *& hoc noſtro ſeculo quòd nonnulli ferro totum corpus obligantes, & ſacco veſtientes, & ad vertices montium currentes, & in continuis vigiliis ac inedia ſumma viuentes, & omnem diſciplinæ ſeueritatem oſtendentes, ab omnibus mulieribus ſegregati, aſcendere in domunculam & tugurium, vt hac ratione concupiſcentiæ furorem comprimant.* Quantum ergo illi & quàm graue hoc malum iudicabant, quod tantis laboribus edomandum putabant? B. Ephren *à mulieris aſpectu tanquam à colubro fugiebat.* Plura hac de re inferiùs.

Serm. contra Concubinarios.

So. Zom. lib.3.c.15.

Atque hæc quidem de ipſa mentali impudicitia hactenus. Maior nunc difficultas reſtat rectè diſcernere, quando iſta mentalis impudicitia cum reatu peccati mortalis perpetratur, quando voluntas in malum

conſue

Si ergo vel intellectus noſter priùs rem deliberatè non examinaſſet, noſtræque voluntatis imperio determinandam non dediſſet, vel etiam ſi intellectus ſuum officium feciſſet, tamen voluntas ab aliquo extrinſeco ita violentè impelleretur, vt liberè quod probaret eligere non poſſet, neutiquam rem hanc voluiſſe dici poſſumus. Qui enim neſciens (quum ſcire non teneretur) aliquid facit quod feciſſe non debuit, non tanquam volens punitur aut reprehenditur. Rurſum quando ſciens quidem, ſed vehementer perterritus aut commotus, præter rationis iudicium fecit, inuitus hoc dicitur non volens feciſſe, & apud homines culpa caret. Cupiditati ergo alicui in animo ſuborienti is conſentire dicendus eſt, & voluntas conſenſum præbuiſſe qui cupiditatem illam malam eſſe intelligens & pacato iudicio videns, nulla tamen vi impulſus, ei aſſenſus eſt.

Rurſum ſebeunte animum cupiditate, fit vt animus aliis in rebus occupatus non aduertat, pergat tamen, voluat ac reuoluat, ſed aliud agens, interimque ex naturali corruptione delectetur. Hic peccatum nullum eſt: Naturale enim & inuoluntarium hoc totum eſt. *Impedire enim ne tale quid animum ſubeat, in poteſtate noſtra non eſt*, vt multis in locis docet B. Auguſtinus. Inde animũ ſtatim auertere poſſemus quidem, ſi vigilantiſſimi eſſemus. Sed tantam à nobis vigilantiam in hac infirmitate noſtra Deus à

1. Regula

De lib. ar. lib. 3. cap. 25. de ſpi. & lit. ca. 33. De cõſenſu euãgel. lib. 3. cap. 13.

Contra Iulianum lib. 2. nobis non exigit. Ponit exemplum Auguſtinus. *Sine peccato ſemper eſſemus, donec ſanaretur concupiſcentiæ malum, ſi ei nunquam conſentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, & ſi non lethaliter, ſed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus, vnde quotidie dicamus: Dimitte nobis debita noſtra.* Ponit ergo hîc peccatum in conſenſu, idque duplex, lethale & veniale. Exemplum autem dat de veniali. *Sicut*, inquit, *continentes quando in carnis cogitationibus cum aliqua delectatione remorantur, non quidem decernentes flagitium, nec gerentes decernentis, ſed intentionem mentis non ſicut oportet ne illò incidat inde auertentes, aut ſi inciderit inde rapientes.* Non fit ergo conſenſus lethalis, incidēdo in tales cogitationes, vel etiam illis aliquantulum immorando, dummodo vel flagitium ipſum non decernimus, vel decernētis ſpeciem & animum non gerimus, hoc eſt, perinde illa cogitatione turpi nos non oblectamus, ac ſi in opere ipſo verſaremur. Hic enim in vtroque decernit animus, & matura habita deliberatione definit. Ibi nihil decreuit, ſed ſurreptione quadam facta in tales cogitationes inducitur, & non aduertendo eiſdem delectatur, naturaliter potiùs quàm voluntariè. Delectatio porrò actus cogitati (non ipſius cogitationis) in materia peccati
1.2. q. 74. art. 8. mortalis eſt peccatum mortale, ſi conſenſus adſit, id eſt, ſi ratio ſuperior aut probet aut non repellat, vt rectè docet S. Thom.

At verò (quod tertiæ regulæ loco erit) ſi aduertit ſe quis in cogitatione illicita conſtitutum eſſe, nec ſtatim ſe inde auertit, ſed prudens & ſciens, ea ſe oblectet, eam foueat, in ea permaneat, iam conſenſum præbuit. Iam id fit quod Auguſtinus ſuperiùs dixit: *Quum enim ſola cogitatione mens oblectatur illicitis, tenens & voluens libenter, quæ ſtatim vt attigerunt animum* (id eſt ſuperiorem rationem) *reſpui debuerunt, peccatum eſſe negandum non eſt*, ait alibi idem Auguſtinus. Tenet enim & voluit libenter, qui ſciens & prudens hoc facit. Qui enim inuitus patitur turpes delectationes, & obſcænas cogitationes, is licet voluat fortaſſe, teneátque, quia inſtat tentator, nec innocentem animum importunus hoſtis dimittit, non tamen tenet libenter. 3 *Regula.* *de Gen. ad lit. lib. 2. cap. 12.*

Porrò etiam in eo qui libenter immoratur & voluit obſcæna multùm intereſt, an ex negligentia & oſcitantia hoc faciat, quadamq́ue tepiditate & ſalutis ſuæ incuria, an ex certo propoſito volens ſe ita oblectare, & illa veluti veneris idola turpi cogitatione propria fabricata adorare. In vtroque quidem peccatur, & ſi negligentia ſupina eſt ac craſſa, mortaliter in materia peccati mortalis: ſed in poſteriori genere grauiùs multo. 4. *Regula.*

Ad hæc omnia meliùs intelligenda, retinendæ ſunt illæ ſanctorum Patrum Auguſtini, Gregorij, Hieronymi, præclaræ & dilucidæ in peccatorũ gradibus diſtinctio-

Vbi ſupra nes. Proponit Auguſtinus exemplum *ſerpentis ſuggerentis* & tentantis ad malum. Hanc *ſuggeſtionem* vocat, & poſt eum Gregorius: *προπατίαν* vocat Hieron. Deinde *mulieris pomum accipientis*, & in eo ſe oblectantis, ſed nondum manducantis. Hanc *delectationem* vocat, cum Gregorio *Paſsionem*, Hieronymus. Poſtremò virum manducantem, *Conſenſum* vocat *in opus*, à ſuperiori ratione profectum. Atque hæ quidem regulæ docebunt, dederítne voluntas conſenſum an non.

Epiſt. ad Auguſti Anglorū Apoſt.

In com. ad capit. 5. Matth.

Indicia pleni conſenſus dati autnō dati.

Sed expedit etiam ſcire quibus quaſi indiciis hoc in nobis deprehendere poſſimus. Quum enim nobis ipſis facilè parcamus & indulgeamus, fit nimium ſæpe, vt cum conſenſu & voluntate immorati illicito deſiderio, nihil tamen aliud quàm *ſurreptionem quandam* id totum interpretamur. Et hic ſanè magnas tenebras, denſamque caliginem, altera illa originalis peccati pœna, *ignorantia*, & vulnerati intellectus cœcitas, nondum in renatis plenè ſanata, animo effundit.

Pſal. 9. Vt cogamur in plurimis clamare: ***Ab occultis meis munda me Domine.*** Quædam tamen, ni fallor, indicia ſunt, quibus obſeruatis, optimè ſperare poſſumus, cupiditati conſenſum minimè nos præbuiſſe. Ea nunc breuiter commemorabo.

Et præclari quidem illi Chriſti athletæ Antonij, Benedicti, Hieronymi, Franciſci apertiſſima quædam habebant indicia, qui-

buſs concupiſcentiæ conſenſum depulerunt. Contrario videlicet actu illuſtri & vehementi tentationis impetum repellentes. Antonius, *ſigno crucis admirabili fide erecto*, fugam Dæmonum viſibilem aſpexit. Benedictus carnis illecebra tentatus, *in ſpinas & vepres ſe coniecit*. Et vt clauus clauo pellitur, ſic dolorem adurentis carnis alio dolore expulit. Beatus Hieronymus contra carnis tentationes ſaxo nudum pectus tundere ſolitus perhibetur. Sic enim alicubi ſcribit: *A pectoris non ceſſaui verberibus*. B. Franciſcus in aquas gelidiſſimas brumali tempore ſe proripuit. Alij cilicio ſe ſtatim induere, ieiunia ſibi indicere: etiam flagris ſeipſos conſcindere. Sed vehementiora iſta, apertiſſima tamen repugnantis voluntatis indicia.

Athanaſ. in vita. S. Antonij. Gregor. Dial lib. 2. cap 2. Ad Euſtochium. de virginit. cuſtod. Bonauentura in vita eius c. 5.

Illud noſtris vſibus accõmodatius quod Apoſtolus feciſſe ſe ſcribit: *Datus eſt*, inquit, *mihi ſtimulus carnis qui me colaphiſet*. Ecce cõcupiſcentiam ſatis vehementem. Sed quo indicio deprehendis, Apoſtole, te illi aſſenſum non dediſſe? *Ter*, inquit, *Dominum rogaui, vt auferret à me*. Ad orationem ergo confugit. Præclarum indicium. Ad hanc quaſi ſacram anchoram qui ſe recipit, tentationum fluctibus immergi non poteſt. Vis ergo ſcire an conſenſum dederis? Vide an iam tentatus, vota, ſuſpiria, deſideria emiſeris, an ingemueris, an Deum precatus fueris:

Vide plura exẽpla in Promp. n. Moral. Domin. 2. poſt Pentecoſten. tex. 6. 2. Cor. 12.

Sed & iſtud nobile indicium eſt, planéque obuium, quod Saluator ad infirmitaté noſtram erudiendam & adiuuandam exercere ipſe voluit, ſicuti & propter nos tentari voluit: Tentatus à Satana Chriſtus in omni concupiſcentiæ genere, carnis, mundi & ſuperbiæ, quid agit? Scutum fidei obiicit, & eius quaſi vmbone aduerſarij ictus repellit.

Matt. 4. *Scriptum eſt*, inquit, *Dominum Deum tuum non tentabis. Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerutes*. Si hoc in tentatione feceris, minimè te aſſenſum præbuiſſe, ſed glorioſè viciſſe ne dubitaueris. *Hae eſt enim victoria quæ vincit mundum fides noſtra.*

1. Ioan. 5. Epheſ. 6. Et Apoſtolus: *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere*. Itaque tentanti & allicienti carni vel hoc reſponde: *Scriptum eſt: Non concupiſces vxorem proximi tui*. Et illud: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum in ea, iam mœchatus eſt in corde ſuo.*

Leuiora, ſed etiam pia & certa ſatis indicia reluctantis animi, & refragantis voluntatis indicia ſunt, *Signo crucis ſe ſignare, pectus ſtatim tundere, excreare, quaſiq; intrantem Satanam exufflare*. Hunc Chriſtianorum veterem morem fuiſſe tota antiquitas clamat. Auguſtinus: *Omnis qui ad aliquod malum opus currit, ſi fortè pedem impegerit, ſignat os ſuum, ſi fortè ex aliqua cauſa quis expaueſcat, continuò ſe ſignat*. Quod in ſubito

Homi. 21. ex homiliis.

ter

terrore Chriſtianos feciſſe hic Auguſtinus ſcribit, idem in tentationibus faciunt qui eas metuunt & exhorreſcunt. Illuſtre eſt exemplum Iuliani Apoſtatæ, quod his verbis refert Gregorius Nazianzenus: *Re inexpectata* (aſpectu Dæmonum in idolorum ſacrificiis) *perculſus, ad crucem & vetus confugit remedium, hácque ob timorem ſignatur.* Copioſè autẽ hac de re & luculenter Chryſoſtomus: *Quando*, inquit, *cruce te ſignas, vniuerſam tecum crucis cauſam vertis, & ira ac reliquarum paſſionum incẽdia extinguis.* Paulus dixit: *Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum. Pretium hîc crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profectò fide in mente priùs formare oportet. Si hoc modo eam faciei tuæ impreſſeris, nullus ſcelestorum Dæmonum, cùm haſtam videat, qua lethale vulnus accepit, congredi tecum audebit.* Hæc ille.

Inuectiua 1. in Iulianum.

Homi. 55. in Mat. c. 10. & Ho. 8. in cap. 3. ad Col.

Percutiebat pectus publicanus, vt triſtitiam de peccatis commiſſis indicaret. Eodem indicio cauentur ne committantur. *Tunſio enim pectoris, obtritio cordis*, ait Auguſtinus. Et vt alibi rem definit: *Tundere pectus quid eſt aliud, quàm arguere quod latet in pectore & euidenti pulſu occultum caſtigare peccatum?* Manifeſtum ergo indicium refragantis animi eſt pectus tundere, quum pulſat iniqua cogitatio.

Enar. in Pſal. 31. Serm. 8. de verb. Dom. & de temp. Serm. 48.

Exufflandi quoque peccatum modum in more Chriſtianis fuiſſe, vel ex Tertulliano

Lib. 2. ad vxorem. diſcimus: *Latebis ne tu* (ad vxorē ait, ne alij viro nubat eo moriente) *cùm lectulum, cùm corpuſculum tuum ſignas, cùm aliquid immundum ſtatu expuis, cùm etiam per noctem exurgis oratum, & non magia aliquid videberis operari?* Immundum flatu expuere, nihil aliud erat, quàm cogitationem immundam tali ſigno dato repellere.

Aliud adhuc indicium eſt, ſtatim cogitare de paſſione Chriſti, de vita Chriſti, totaque eius ſanctitate. In concupiſcentiis enim iſtis ac tentationum motibus quaſi in tempeſtatum fluctibus agitamur. *Et ſi* Enarrat. in Pſalm. 54. *in mentem non venit, Chriſtus* (ait Auguſtinus) *dormit in naue pectoris noſtri. Tunc enim in nobis dormit Chriſtus, ſi obliti fuerimus paſſionum Chriſti. Tunc in nobis vigilat, quum earum meminerimus.* De hoc indicij Pſal. 136. genere ſcriptum eſt: *Beatus qui timebit, & allidet paruulos ſuos ad petram.* Ad quæ verba Auguſtinus: *Qui ſunt paruuli Babyloniæ? Naſcentes malæ cupiditates. Quando naſcitur* Enarrat. ibidem. *cupiditas, antequam robur faciat aduerſum te mala conſuetudo, paruula eſt. Ne robur accipiat dum adhuc paruula eſt, occide illam. Sed times ne eliſa non moriatur ad petram elide illam. Petra eſt Chriſtus. Nolite fratres libenter colloqui cum cupiditatibus veſtris: Ad petram elidite. In petra ædificamini, ſi non vultis tolli à ventis aut a pluuia.* Hæc Auguſtinus eleganter huius victoriæ indicium explicans.

Certum porrò eſt & pium indicium ingruente tentatione, de nouiſſimis cogitare. *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Qui mortis neceſſitatem & incertitudinem: qui extremi iudicij ſeueritatem: qui grauiſſimos gehennæ cruciatus, & beatiſſima cæli gaudia, oboriente praua cogitatione, recolit, argumento eſt eum tali cogitationi locum non dediſſe, ſed quadam, quaſi antidoto venenum illud expuliſſe. *Eccl.7.*

Nec illud poſtremò incertum indicium eſt, ſtatim ſe alicui pio & honeſto negotio dare, *Deſideria*, ait Sapiens, *occidunt pigrum: Noluerunt enim quicquam manus eius operari: Tota die concupiſcit & deſiderat.* Ad vitium exprimit concupiſcentiæ cedentis effigiem. Nempe vt is certiſſimè à concupiſcentia vincitur, qui otiosè in ea verſatur, ita illum, qui ſtatim ad aliud ſe confert honeſtum negotium, eam viciſſe, & conſenſum nullum præbuiſſe, liquidò conſtat: *Sicut is qui notas didicit* (ait S. Baſilius in lib. de vera virginitate) *ſi illas ſcribere omittat, ſenſim animo labuntur, ita vt proceſſu temporis nullius iam octadis figuram, aut locum aut nomen reuocare in animum queat: ita & qui iniqua cogitauit, ſi eiuſmodi neglectis cogitationibus ad vtiliores alias animum transferat, ſeq́ ad eas exerceat, procedente tempore priores illas memoria eliminans, ex animæ tabula perpetua obliuione delebit.* *Prou.21.*

Qui autem nihil horum facit quæ diximus, nec contrarium actum inducit, nec orat, nec fidei ſcutum opponit, nec cruce ſe ſignat, nec pectus tundit, nec exufflat Satanam, nec cogitat de Chriſto, vel de nouiſſimis, aliiſque piis ac ſanctis rebus, nec denique ad aliud ſe negocium confert, is certò ſcire non poteſt, an conſenſum præbuerit necne. Imò maximè dubitare debet, & metuere iam in peccatum tranſiiſſe conſenſum. Iubemur autem *omni cuſtodia cuſtodire cor noſtrum.* *Cauere item ne grauentur corda noſtra crapula, &c.* ſed *vigilare in omni tempore orantes*: ne ſimus *quaſi columba ſeducta non habens cor.* Et putamus à conſenſu tuti eſſe, nihil horum facientes? Certè *qui amat periculum, peribit in illo*; &: *Otioſitas multam malitiam docuit.* Quanto igitur ſolus in luxuriæ peccatum conſenſus internus certius ac grauius crimen eſt, tanto ſollicitiùs non ſecus ab eo quàm ab ipſo externo actu omni ſtudio ac diligentia mundum atque immune cor ſeruare omnem Chriſtianum oportet, qui animę ſuę cura tenetur, eámque ſaluam cupit.

Prouer. 4. *Luca 21.* *Oſea 7.* Eccl. 3. Eccl. 33.

D I X I.

De

De Luxuriæ fuga atque remediis.

Oratio Catechetica 9.

QVæ de Luxuriæ ſiue libidinis peccato hactenus diximus (Auditores) etſi huic inſtituto noſtro maxima ex parte ſufficere poſſe videantur, (nam & qua ratione capitale, quorúmque peccatorum caput, & quanta præterea cum turpitudine & grauitate coniunctum eſſe ſoleat, non in externo actu tantùm, ſed & ſolo interno conſenſu, quibúſque indiciis conſenſus ille deprehendi poſſit ac debeat, demonſtratum eſt) tamen quia non tam compendio hìc & breuitati, quàm veſtræ omnium aut voluptati aut vtilitati ſtudeo, hodiernam adhuc homiliam huic rei impendere, quaſíque eandem adhuc telam texere inſtitui. Non quidem quæ ſemel dicta ſunt repetere, (quid enim odioſius?) nec in huius adhuc enormitate deſcribenda laborare (ſatis enim ea deſcripta videatur) ſed de huius flagitioſi ac fœdi peccati fuga atque remediis diſputare. Quod quidem vt facerem, non exempla me tantùm eorũ, qui hac de re tractarunt atque ſcripſerũt, hactenus moverunt, ſed & rei ipſius magnitudo cõpulit. Etenim præterquã quod multis ſanè nominibus deteſtãdũ atq;

flagitio

flagitioſum hoc vitium ſit (vt eſt iam demonſtratum) ideoque de fuga eius atque remediis meritò docere debeat, habet adhuc in ſe hoc ſingulare luxuriæ ſeu libidinis vitium, vt & perpetuò animum infeſtet, & difficillimè tamen repellatur atque curetur. Etenim inteſtinũ eſt hoc malum atque domeſticum, connata eſt & inſita quædam deformitas: nobiſcum naſcitur, nec niſi morientibus nobis moritur, *lex eſt membrorum repugnans legi mentis noſtræ.* Hoſtis eſt perpetuus, quem excutere non poſſumus, & vincere debemus. Chananæus, Hethæus, & Amorrhæus eſt noſter, *quod dimiſit Deus in medio noſtri, nec delere eos voluit*, poſt Baptiſmi gratiam, *vt in eis nos erudiret.* Acrior quidem eſt pugna iuuenum, ſed nec ſenectutis quietem infeſtare deſiſtit. Idcirco (vt ſcripſit Auguſtinus) *inter omnia Chriſtianorum certamina, ſola dura ſunt prælia caſtitatis, vbi quotidiana eſt pugna & rara victoria.* Grauis ille hoſtis eſt cui quotidie reſiſtitur, & quotidie timetur. *Fornicationẽ fugimus* (ait Ambroſius) *perpetuò inſequentem, quæ tamen non tam poſt nos quàm in nobis ſequitur. Diligenter ergo videndum ne dum illam fugimus, nobiſcum illam portemus.* Et iſtud, vt dixi, eſt in hoc vitij genere ſingulare & propriũ. Nulla enim alia vitia tam importuni hoſtes ſunt, aut ita pertinaci pugna dimicant. *Auaritia* (ait Hieronymus) *cum marſupio deponitur, & renuncians mundo ab ea liberatur. Maledi-*

Luxuriæ remedia cognitu neceſſar.

Rom. 7.

Ioſue 2.

Lib. de honeſtate mulierũ cap. 1.

De pænit. libr. 2. cap. 14.

In Epiſt. ad Furiã.

cam linguam indictum emẽdat ſilentium. Cultus corporis & habitus veſtium vnius horæ ſpatio commutatur, vt ille Polemon audito Xenocrate. *Pleraque alia peccata extrinſecus ſunt, & quod foris eſt facilè abijcitur. Sola libido quadã lege naturæ in ſcelus erumpit. Grandis itaque virtutis eſt & ſollicitæ diligentiæ ſuperare quod natus ſis: in carne non carnaliter viuere: tecum pugnare quotidie, & incluſum hoſtem arci centum oculis obſeruare.* Quid quod vt perpetuum ita & omnium eſt, aut penè omnium? Etenim ſic eſt huius vitij vniuerſa quædam corruptio, ita eius paſſim dominatur affectio, vt (quod ſcribit Hieronymus,) *& in ſerico & in pannis regnet, nec Regum purpuras timeat, nec mendicantium ſpernat ſqualorem.* De hoc ergo vitio tam nefario, aſſiduo, difficili, atque vulgari, quid ni acuratiùs agendum? quidni de eius fuga atque remediis diſputandum fuit? Iſtud autem hoc ordine faciemus, vt primũ quidem ea tractemus, quibus quaſi mediis procul à nobis hæc turpitudo arceatur, penitúſque caueatur: Deinde illa dicamus quibus quaſi remediis, ſi quando aut obrepſerit aut inualuerit hoc malum, denuo expellatur atque curetur.

In Epiſt. ad Salviã.

Eſt autem in primis illis magnopere attendendum: *Multo enim faciliùs ſeruatur innocentia, quam congruè agitur pænitentia.* Multo expeditiùs eſt ab omni libidine ſe alienum cuſtodire, quàm in ipſa libidine

Ambr. de pænit. libr. 2. cap. 10.

modum

modum tenere. In amore enim velle modum tenere, eſt cum ratione velle inſanire. Vitatur autem, & quàm maximè à nobis procul arcetur omnis hæc turpitudo, ſi illa diligenter fugimus, quæ ad eam impellunt aut inducunt. Itaque illa hic imprimis enumeranda & explicanda ſunt. Horum certè omnium facilè præcipua ſunt gula atque ſuperbia: De quibus multa hîc dicenda eſſent, niſi iam antea oſtenſum eſſet, alterum quidem horum vt penale malum libidinem ſecum comitem adferre, alterum verò vi ſua propria inducere, alere, fouere. Itaque illa in primis cauenda ſunt. Hęc enim fuit iniquitas Sodomæ: *Superbia & ſaturitas panis.* *Ezech.16.*

Aliud incentiuum libidinis eſt, oculorum aſpectus curioſus & negligens: de hoc enim peccato dixit Propheta: *Aſcendit mors per feneſtras veſtras, ingreſſa eſt domos veſtras.* Ideo Pſalmiſta ſollicitè orat: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem:* edoctus videlicet malo ſuo, qui conſpecta curioſiùs & attentiùs Berſabee vxore Vriæ, peccauit in illam. Huius etiam rei periculũ perſpectum habens Iob: *Pepigi*, ait, *fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Nempe hoc eſt libidinem fugere. Iuxta illud Prophetæ: *Oculus meus deprædatus eſt animam meam.* Laudamus hoc in Iob viro ſapientiſſimo, ſed imitari detrectamus: quia vt ab eius cæteris virtutibus longiſſimè ab- *Ierem. 21.* *Pſal.118.* *Iob 31.* *Tren.5.*

ſumus, ita & ab iſta. Accipe ergo hominis ethnici exemplum, nec imitari pigeat: imò non ſuperare pudeat. Laudatur Scipio Africanus, quòd captam in Hiſpania nobilem & pulcherrimam puellam, viro cui deſponſata fuerat, intactam reddiderit. Celebratur Alexander Magnus, quod dixerit: *Dolores oculorum ſunt Perſicæ puellæ: ſed ego eas tanquam ſtatuas inanimes prætereo.* Hoc ille præſtare ſi potuit à Deo alieniſſimus, nobis res aut noua aut difficilis videbitur? Sed vt ad ſacra redeamus, adeò proprium eſt libidinis incentiuum oculorum aſpectus, vt dixerit Apoſtolus Petrus de fornicatoribus, *oculos illos habere plenos adulterij*: vt etiam deſcripſerit Sapiens fornicariam illam in hunc modum: *De feneſtris ædium ſuarum proſpiciens videt paruulos, conſiderat vecordem iuuenem, &c.* pudica verò anima (vt eam pulchrè deſcribit Baſilius) *intus in corde, velut in domo ſedem ſtatuens, atque inde ſenſus, cogitationes. Diiudicans, ſi quid vtile, pium, ac labe purum influat, intromittit libens: Si quid autem inutile & à virtute alienum, extra feneſtras ſuas prudentiæ manibus obſeratas excludit.* Sic is facere debet, qui ſe immunem à libidine ſeruare vult. Huius autem rei cauſa penè naturalis eſt, quam ſic explicat Baſilius: *Sicuti naturaliter ægros etiam oculos inſpiciendo, noſtros lædimus: ea autem contuendo quæ aſpectũ iuuant, noſter quoque proficit obtutus: ita ſanè cum voluptatis*

Q. Curtius in vita Alex.

1. Pet. 2.

Prou. 7.

Libr. de vera virgi.

Ibidem.

iudiciis

iudiciis atque illecebris oculos inycimus, animus voluptatis morbo fit ſaucius: veris autem bonis cùm intendimus, ab oculis quoque ad animum illa bona deriuantur. Eſt itaque à laſciuis aſpectibus quàm maximè cauendum.

Epheſ.5. Non minus, imò profectò maius & vehementius eſt libidinis incentiuum *turpiloquium*, quod propterea ſedulò fugiendum *Tit.1.* monet Apoſtolus: addens cauſam: *Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua.* Quod *De pœnit libr. 1. cap. 14.* adeò verum putauit Ambroſius, vt quum dixiſſet, *paſcitur libido conuiuiis, nutritur delicüs, &c.* adiecerit *grauiora ſunt his fomenta verborum.* Primus enim ſanè verecundiæ gradus in verbis eſt: hunc qui tranſilit facilè *Offic. lib. 1. cap. 10.* in deterius progreditur. *Primùm officium eſt loquendi modus*, ait idem Ambroſius. Quomodo autem verba obſcæna ad animum *Lib. de vera virg.* vſque pertingant, eleganter deſcribit Baſilius: *Veluti, inquit, lapis in aquam ciſternæ coniunctus, non ſolùm adiacentem aquæ partem, in quam decidit, agitat, verùm & orbes alios perpetuis vicibus excitans, eos interdum ad vltimos laciniæ margines producit: ita ſermo laſciuus in animam caſtam velut in vndam puriſſimam vehementer coniectus alias poſt alias amatorias cogitationes excitat, totamq́; animam voluptatis fluctibus agitat.* Quod ſanè adeò verum, vulgare, & quaſi naturale eſt, vt (quemadmodum notauit Proſper) *propter huius turpitudinis periculū,*

ab

ab antiquis Rabbinis decretum fuerit, ne quis adoleſcentium legeret Geneſeos librum, ac partem pariter Ezechielis Prophetæ, vel Cantica canticorum, & cætera talia, in quibus generationes, & actus, & nomina quarundam ſcripta ſunt mulierum. Viderint ergo adoleſcentes in quæ ſe pericula coniiciant, dum nullo delectu Amadæos & Bocacios, aut his etiam turpiora, lectitant. Meminerint quod dici ſolet, *flamma fumo proxima eſt.*

De vita cōtemplat. lib. 3. c. 6.

Periculoſa ſunt iſta quæ diximus & maximè cauenda, ne irrepat libido. Quod autem nunc dicemus non tam periculum adfert, quàm ipſi malo incautos nos inuoluit. Contactus videlicet alieni corporis, qualia ſunt oſcula, amplexus, & quæuis alia contrectatio mutua. De qua re monet Sapiens: *Cum muliere extranea non ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum.* Eſt autem huius periculi ratio & cauſa in ipſa carnis natura poſita. *Ignis ardens omnis caro*, ait Baſilius: *Sicut quum ignem tangimus, impoſſibile eſt illaſum eſſe tangentem, ſed neceſſe eſt, vt aut bullæ repentè turgeſcant & vlcera minentur, aut iam facta vulnera acerba compareant: ita ex contactu carnis mutuo, aut fœdæ cogitationes animo ſubrepunt, & paulatim intumeſcunt, aut animum totum, & in ipſis intimis præcordiis iam grauiter exulcerant.* Quod ſanè in re ſimili illuſtrat: *Sicut dum caudam quis tantùm ſerpentis at-*

Eccli. 9.

In lib. de vera virg.

tingit, caput ipſius, licet magna corporis prolixitate diſiunctum, ad caudæ tactum repentè conuertitur: Et ſicut digito pedis noſtri impingente, capilli capitis mox in ſublime feruntur, ita profectò vitioſus contactus, etſi manu tantùm fiat, à capite tamen vſque ad extremos vngues, ad conſenſum voluptatis totum contrahit corpus. Hac ſanè de cauſa dixit Sapiens, *Poteſtne quiſquam ignem in ſinu ſuo geſtare, vt non comburat veſtimenta ſua: aut ſuper ardentes prunas ambulare, & pedes non vrere:* Nempe ne in contactibus iſtis laſciuis & vitioſis leue momentum ponamus, ſciamus voluptatem iſtam in ſolo contactu poſitam, poteſtate tamen & imperio intus iam & in animo eſſe. Non ſecus ſanè quàm prædo quiſpiam aut latro depoſitis in domo, in quam furtum irrepſit, armis, ſi diſcedit ad tempus, intus tamen poteſtate eſt: ſic libido iam in membris poſita mentem occupat. Dum videlicet nos ipſi præbemus, *membra noſtra arma iniquitatis peccato:* quod ne fieret ſollicitè nos præmonuit Apoſtolus. Eſt autem hîc tanto maior cautio adhibenda, quanto res tenera magis ac delicata pudicitia eſt. Nam vt oculum, etſi leuiſſimè tangas, neceſſariò contactu lædis, ita vel in leuiſſimo contactu periclitatur pudicitia. Itaque vt non eſt tutum ludere cum diis, ſic nec cum pudicitia ludendum eſt. Nullo negotio excitatur ignis quem in carne foues: etiam abſque illecebris ſuperbit & moleſta

Prou.6.

Rom.6.

eſt.

eſt. Tu ergo noli oleum camino addere, aut irritare crabrones. Quid dormientem hoſtem huiuſmodi illecebris excitas & ad pugnam laceſſis?

Sed vt iſta pudicitiæ amittendæ pericula, conſeruandæ media diligenter obſerues vnum eſt quod ſi caueas, illa facillimè obſeruabis, ſi admittas, nunquam obſeruare poteris. Nec oculus, inquam, tuus te deprædabitur, nec vel audita vel lecta impudica te capiens, nec contractus te inquinabit, ſi iſtud vnum quod nunc dicam obſerues. Quale iſtud eſt? Otium fuge. Negotio te ſemper aliquo occupatum tene. Relictus eſt in te hic ſtimulus carnis: permiſſa manere in te hæc membrorum lex. Conceſſum eſt carni vt repugnaret aduerſus Spiritum: vt te hic ſtimulus colaphizaret: Sed quare aut quorſum? vt in agone & certamine ageres, vt pugnaret ſpiritus aduerſus carnem, vt bonum certamen legitimè certares. Ad pugnam vocatus es. Quid otio torpeſcis, delicate miles præda haud dubiè aduerſario futurus? Nec enim ſolum *non coronabitur niſi qui legitimè certauerit*, 2.Tim.2. ſed prætereca, *niſi ſpiritu facta carnis mortificaueritis*, *non viuetis*. Itaque vt vincas age, vinces autem ſi occupatum te hoſtis inueniat. Audi Poëtam, Rom.8.

Quæritur Aegiſthus, quare ſit factus adulter?
In promptu ratio eſt, deſidioſus erat.

Ezech. 16. Sed audi potiùs Prophetam, *Iniquitas Sodoma, otium ipſius & filiarum eius.* Vnde Lib. 6. ca 1. in 1. Reg. beatus Gregorius: *Inter opera & labores ſpirituales contra ſtimulos carnis fortes ſumus: ſed ſi quaſi feſſi a ſolita conuerſationis rigore torpeſcimus vel remittimus, dum paulatim negligimus, aculei carnis inſurgunt, qui* Ibidem cap. 2. *quaſi depoſitis Moyſi manibus Iſraelem vincunt.* Ratio verò huius rei eſt, quam in ſequentibus idem Doctor clarè ſubdit: *Quum ſimul duas res cogitare non poſſimus, fit vt aliud aliquid cogitando non cogitemus immunda. Celer ergo & facilis victoria libidinis eſt circumſpectio cogitationis: ſi quoties carnalia occurrunt ad aliquid recurramus, quod libidinis non ſit blandimentum.* Sicut enim clauus clauo pellitur, ita cogitatione vincitur, maximè ſi honeſtam vitioſæ opponas. Lib. de vera virgin. Monet hoc diſertè Diuus Baſilius: *Si fortè contingat clàm anima corporeas imprimi formas, eas perpetua rerum honeſtarum memoria delere contendat.* Quin & alibi rogatus, quæ demum ſit ratio omnis amputandæ concupiſcentiæ carnalis, reſpondet, Ad interrog 30. in reg. breu. *deſiderium rerum meliorum.* Hoc eſt autem otioſum non eſſe, in iis ſemper verſari quæ ſancta & honeſta ſunt. Eleganter hac de re Prou. 21. Sapiens: *Deſideria occidunt pigrum, noluerunt enim quicquam manus eius operari: Tota die concupiſcit & deſiderat.* A quo non abhorret quod poëta ſcripſit; *Ni lumen cum lumine poſcas; Inuidia vel amore vigil torquebere.*

bere.

bere. Solent enim in otioſas mentes huiuſmodi irrepere cogitationes, ſatagente Satana, & quærente quem deuoret, contra quem *ſobrios ſtare & vigilare* nos monet Apoſtolus. 1. Pet. 4.

Et ſunt hæc quidem ſtantibus tutelæ. Dicamus nunc lapſis remedia. Contra libidinis vitium, modo quodam & ratione ſingulari remedium eſt Oratio. Nam cætera vitia ſtudio & exercitiis quibuſdam vitari poſſunt. Superbia vincitur debita Dei & tui ipſius conſideratione, vt ante eſt dictum. Gula ieiuniis & parſimonia emendatur. Auaritia, contempta ſemel pecunia, deponitur. Sola luxuria oratione ſanatur. *Nam cùm nemo continens eſſe poſſit, niſi Deus det*, profectò rogandus Deus vt hoc det. Sic de Apoſtolo legimus: *Aduerſus ſtimulum carnis ter Dominum rogauit*, & reſponſum accepit: *Sufficit tibi gratia mea.* Vt videlicet ſemper à Deo penderet, & orationi ſemper incumberet. Ideo monet ſuam Saluinam Hieronymus his verbis: *Crebræ ſint tibi orationes, vt omnes cogitationum ſagittæ, quibus adoleſcentia percuti ſolet, huiuſmodi clypeo repellantur.* Et quàm ſit proprium aduerſus hunc hoſtem telum oratio, docet Apoſtolus quum dicit: *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Noli autem putare* (ait Auguſtinus) *de ſpiritu hominis hoc dictum eſſe: Spiritus Dei eſt qui pugnat in te aduerſus te, aduerſus illud quod*

Sap. 8.

2. Cor. 12

In Epiſt. ad Saluinam.

Rom. 8.

De verb. Dom. ſerm. 43.

in te contra te eſt. Non enim ſic Deus nos expectat pugnantes, ſicut populus expectat venatores, applaudens ſi rectè, congemiſcens ſi ſecus res acciderit. Ipſe pugnat pro nobis in nobis. Quomodo? *Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt*: Spiritus Dei agit in nobis. Sed quomodo agit? explicat adhuc apertiùs: *Spiritus ipſe orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*: id eſt: *Spiritus docet nos orare*, ait Auguſtinus. Ex quibus omnibus conficitur ſic Spiritum concupiſcere aduerſus carnem, & ſic ſpiritu facta carnis mortificari, vt Spiritu doceat nos orare, ac vi orationis carnem vincere. Clariùs adhuc & apertiùs hoc docet Apoſtolus. Quum enim dixiſſet: *Accipite armaturam Dei, ſtate ſuccincti lumbos veſtros in veritate, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere*, (ignea autem illa tela quid aliud ſunt, quàm fœdi amoris iacula?) docens quid ſit hoc totum, ſubiicit: *per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in Spiritu.* Cui concinens Ioannes ait: *Hæc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra.* Non fides illa apprehenſiua quam fingunt hæretici, ſed *oratio fidei*, vt loquitur Iacobus, *Fides enim orando impetrat, quod lex iubendo imperat*, ait ſæpiſſimè Auguſtinus. Sic Iacobus: *Poſtulet in fide nihil hæſitans.*

Rom.8. *Epiſt. 121.* *Epheſ.6.* *1.Ioan.5.* *Iac.2.* *Iac.1.*

Docuerunt nos Sancti Patres, quorum

rum veſtigiis quàm libentiſſimè inhæremus,aliud idemq́ue efficax contra libidinis illecebras remedium & antidotum eſſe diuini iudicij metum, ſi eum ſibi ante oculos proponat, qui hoc vitio agitatur. Sic docuit Iſidorus vir doctiſſimus ſancto Gregorio magno & contemporaneus & charus. *Quando* (inquit) *impulſu Dæmonum mens ad delectationem illicitam impellitur, diuini iudicij metus & æterni tormenta incendij ante oculos proponantur*. Et rationem ſubdit: *Sic enim recordatio ardoris gehennæ ardorem excludit luxuriæ*. Idem paulo aliis verbis & copioſiùs docet Sanctus Baſilius: *Quotieſcunque te ſenſeris ad huiuſmodi allici ac proſilire peccatum, ad mentem reuoca formidabile illud ac nulli mortalium tolerabile Chriſti iudicium, illo in ſublimi throno ſedente. Hæc tu time, & eiuſmodi timore eruditus, quaſi freno quopiam abarce animam, & cohibe ad vitioſam concupiſcentiam propendentem*. Nempe debet validæ tentationi & illecebræ omnium blandiſſimæ vehemens terror iniici, vt vel ſuperbiens caro reprimatur.

De ſummo bono lib. 2. cap. 39.

In Pſal. 33.

Sed præcipuum atque præſentiſſimum luxuriæ remediũ eſt fugere,& primo quoque tempore ſubeuntem animo cogitationem excutere. Id monet Apoſtolus: *fugite fornicationem*. Cętera enim vitia (ait in illum locum ſanctus Thomas) vincuntur reſiſtẽdo, quia quanto magis homo particularia

1. Cor. 6.

tractat & conſiderat, tanto minùs in eis inuenit vnde delectetur. Superbia enim, auaritia, ira, inuidia nulla ratione meliùs quàm diligenti ac diuturna deliberatione vincuntur. Oſtendit enim ratio quàm vanè ſuperbitur, quàm ineptè pecunia amatur, quàm temerè vindicta appetitur, quàm iniuſtè alterius bono inuidetur. At verò in luxuriæ vitio, quanto magis homo cogitat particulare, tanto magis accenditur: vincitur autem fugiendo, id eſt, totaliter vitando immundas cogitationes. Id enim niſi fiat, quanto magis immoramur & introſpicimus, tanto ſenſim immergimur magis, & capimur. Vnde præclarè monet ſanctus Ambroſius: *Si non eam penitus* (ait) *noſtro excutimus animo, tollimus eam magis nobiſcum, quàm eam poſt nos relinquimus.* Ait quidem Petrus: *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.* Non ſic in hoc vitio: fuga, non viribus ſaluti conſule. Tanquam à facie colubri fuge hoc peccatum. Propterea (vt alibi Ambroſius monet) *veloci fuga tanquam furioſa domina declinanda ſæuitia eſt.* Et rationem adfert, *Quia importuna meretrix eſt: nullas dat animo inducias: Nocte feruet, die anhelat, de ſomno excitat, à negotio abducit, à ratione reuocat, lapſos inclinat, caſtis inſidiatur, potiendo inflammatur, vſu accenditur. Nullus peccandi modus & inexplebilis ſcelerum ſitis: niſi morte amantis extingui non poteſt.* Itaque tam importuno

De pœn. li. 2. cap. 14.

De Cain & Abel lib. 1. cap. 5.

& inua

& inualeſcenti malo in principiis ipſis obſtandum eſt: hoc eſt, allidere paruulos ad petram. *Nolite cum voluptatibus veſtris colloqui* (ait Auguſtinus) *elidite dum paruula eſt ad Chriſtum.* Quod monet per Eſaiam Spiritus Sanctus, *Accingite lumbos veſtros ſuper vbera veſtra.* hoc eſt, ait Iſidorus, *in corde libidines reſecate, quæ ad lumbos pertinent.* Nam cor ſub vberibus eſt, non in lumbis. Hinc monet Saluator, *vt ſint lumbi noſtri præcincti.* Et Petrus, vt ſint *ſuccincti ἀναζωσάμενοι.* Et illud exprobrat Ezechiel: *In die ortus tui non præciſus vmbilicus tuus.* Quod enim viris lumbi, hoc feminis vmbilicus. Dies ortus principium tentationis ſignificat. Niſi ipſa exoriente tentatione veluti ad opus vndique præcincti atque ad aliò pergendum ſuccincti ſimus, niſi confeſtim primos illos motus reprimimus, manifeſto nos ſuccumbendi periculo obiicimus. Quod igitur in peſte, hoc in huius generis vitio: *Procul, citò, tardè.*

Enar. in Pſal. 136.

Eſai. 32. vbi ſuprà.

Luc. 12.

1. Pet. 1.

Ezech. 16.

DIXI.

De Peccato Inuidiæ.

Oratio Catechetica 10.

Eccli.21. Prou.13. Eccl.2.3 QVod eleganter ſcripſit & ſalubriter admonuit Sapiens (Auditores:) *Via peccantium complanata eſt lapidibus.* Et rurſum: *Impietas omnis peccatorem ſupplantat, & in vanitate ſua apprehenditur peccator,* quibus ſanè verbis admonere nos voluit ſpiritus Sanctus, hanc eſſe peccati naturam, vt ipſa ſibi ſit carnifex, nec aliunde maius quàm ex ſeipſo tormentum accipiat: illud profectò ita in vniuerſis peccatis verum eſt, vt ſi nulla alia vel in cælo vel in terra iuſtitia eſſet: nec in futura, nec in præſenti hac vita alia peccati vindicta expectaretur: hoc ſolum tamen non ab omni planè aut ratione aut pietate alienos, ſatis à peccando deterrere atque auertere poſſet. Etenim eſt (quocunque oculos vertas) omne peccatum tanta cum turpitudine coniunctum, dum opere perpetratur: vel ita illi ipſi graue, moleſtum, noxium, qui perpetrat: vel aliis ita damnoſum ac detrimentoſum: tot denique nominibus præpoſterum, abſurdum, fædum: tot de cauſis ingratum, odioſum, execrandum, vt omni ſecluſa & Dei & hominum iuſtitia, ipſa ſibi flagellum iniquitas omnis ſit: ipſa de ſe pænas ſumat, easque acerbiſſimas: vt mihi profectò vi-

tiorum naturas diligentius inſpicienti, non via virtutis aſpera, & vitiorum amæna (ſicuti homines ethnici arbitrati ſunt, & litera illa pythagorica myſticè docere voluit) ſed contrà via virtutis blanda, ſuauis, iucundiſſima, *onus*, inquam, Chriſti *leue*, *& iugum ſuaue*: vitiorum autem viæ aſperæ, duræ, permoleſtæ videantur, ſitque veriſſimum quod ex Sapiente commemoraui-mus, *via peccatorum complanata eſt lapidibus*. Et iterum: *Iter impiorum quaſi ſepes ſpinarum: via autem iuſtorum abſque offendiculo*. Ac iſtud quidem vt in aliis peccatis verum ſit, & magna iam ex parte oſtendimus, in ſuperbia, auaritia, gula, luxuria, & deinceps donante Deo oſtendemus. Sed quod hodie capitale peccatum tractandum ſuſcepimus, illud verò ita ſecum adfert vniuerſa illa quæ diximus, ita in ſeipſo fœdum eſt: ita ipſi in quo flagrat, graue, moleſtum noxium: ſic aliis damnoſum: ſic ab omni ratione alienum, abſurdum, præpoſterum, ſic Deo denique & hominibus ingratum, odioſum, execrandum: vt huius peccati via non tam *lapidibus complanari*, quàm rupibus & ſcopulis ſterni: nec tam *Dominum ſuum ſupplantare*, quàm præcipitare meritò dici poſſit. Id quod ita ſe habere hodierna docebit Homilia. Eſt autem Inuidia de qua nunc agere inſtituimus. De qua ſic agemus, vt primùm quæ ſit inuidiæ natura dicamus: proximo loco de varia il-

Virtutis via nō ardua, ſed blanda.

Matth. 11.

Prou. 15.

Diſtributio.
1.
2.

la & infelici ſobole quam producit diſpu-
3. temus: Deinceps de eius multiplici graui-
tate, turpitudine, enormitate copioſiùs aga-
4. mus. Poſtremo verò loco de remediis huius
teterrimi flagitij pauca diſputemus Quæ
ſingula dum facio, vos diligenter quod fa-
citis, attendite.

Inuidia quid. Inuidia eſt, vt eam optimè definit ſan-
ctus Auguſtinus, *odium alienæ excellentiæ
& felicitatis*, ſicut ſuperbia amor propriæ
excellentiæ & felicitatis. Sic quoque Ba-
ſilius: *Inuidia*, inquit, *dolor eſt de proximi
proſperitate ac rerum ſucceſſu conceptus.* Fit
autem tribus ferè modis, vt deſcribit Au-
guſtinus. Nam vel paribus inuidet, quòd
ei coæquentur: vel inferioribus, ne ſibi
coæquentur: vel ſuperioribus, quòd eis ip-
ſe non coæquetur. Hæc autem de alieno
bono triſtitia ſceleratiſſimam hanc prolem
producit. Primum odium proximi capita-
le & infeſtum, non leue aut momenta-
neum. Exempla huius rei occurrunt in
Scripturis creberrima. Cain inuidens Abel,
vſque ad internecionem eum eſt proſequu-
tus. Saul inuidia in Dauidem perculſus,
quia cantabant filiæ Iſraël: *percußit Saul
mille, & Dauid decem millia*, perpetuò eum
perſequebatur. Eſau fratrem Iacob, quia be
nedictionem paternam præoccupauerat, in-
ſectari nunquam deſtitit. Sic fratres Ioſe-
phum, quòd magis à patre diligeretur: ſic
Chore, Dathan, & Abiron Moyſen & Aa-

De Gen. ad lit. lib. 11. cap. 14.
Hom. 11.
Gen. 4.
1. Reg. 18.
Gen. 27. & 37.
Num. 16.

ronem

ronem odio pluſquam vatiniano proſequebantur, quòd illorum authoritati inuiderent, dicentes illis; *Quare eleuamini ſuper populum Domini?* vnde meritò à ſancto Chryſoſtomo *mater homicidij*, à Cypriano *fons cladium*, à Baſilio *naturæ confuſio*, nuncupatur. Nam & fratres, & parentes, & quouis naturæ vinculo coniunctiſſimos diuellit.

Altera huius filia detractio eſt, de qua in Decalogo copioſè egimus. Naſcitur quoque ex inuidia præpoſtera & diabolica affectio, qua in alienis malis & aduerſis rebus exultamus: quum omnis Scriptura & omnis ratio, tota fides noſtra & tota humanæ vitæ ſocietas nihil aliud clamet, moneat, iubeat, quàm laborantibus condolere, compati, ſubuenire. *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Christi.* Gal. 6. A qua quàm longiſſimè abſunt inuidi! Sed prædixit Spiritus Sanctus: *Qui in ruina lætatur* Prou. 17. *alterius, non erit impunitus.* Et iterũ: *Quoniã* Pſal. 68. *quẽ tu percuſſiſti perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt: appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, & non intrent in iuſtitiam tuam.* Et videte pænam qualis ſit; Sanè qua maior inuido affligi non poteſt. Nempe vt quo magis is inſultat, eò citiùs alteri ſuccurratur. Sic enim ait Scriptura: *Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum:* Prou. 24. *ne fortè videat Dominus & diſpliceat ei, &*

auferat ab eo iram ſuam.

De vita conteplat. lib.3.c.9.

Ex inuidia porrò oriuntur malæ ſuſpiciones, & credulitas ad malum. *Quidquid mendax fama iactauerit; perinde ac ſi ipſi viderint, credunt, & contradicentem feraliter perſequuntur*, ait Proſper: Quo nomine Sodomitis eos non ineptè comparat Iſidorus, *Sicut oſtium quærebant Sodomitæ, quo domum Loth nocituri introirent, illi verò cæcitate percuſſi, parietes videbant, oſtium videre non poterant: non aliter inuidi videndo velut parietem virtutes diſſimulant, vitia verò perquirunt, vt aditum malæ famæ inueniant.*

De ſummo bono lib.3.c.25.

Gre. Nyſſenus in vita Moyſ.

Hoc etiam nomine comparat inuidum miluo Gregorius, & ſcarabæo Chryſoſtomus: *Miluos enim cadaueribus paſci & pretioſis vnguentis emori aiunt: videtur enim natura ad putridum & purulentum eſſe affinis. Sic inuidus amicorum commodis quaſi vnguento tabſcit, calamitate paſcitur ac oblectatur. Quemadmodum ſcarabæi alieno ſtercore* (ait Chryſoſtomus) *ſic inuidi aduerſa aliorum fortuna nutriuntur, cùm ſint communes generi humano hoſtes.* Tale itaque quiddam inuidia eſt, & hæ eius ſoboles.

Nunc quàm graue ac deteſtandum, quot ob cauſas execrandum crimen id ſit inſpiciamus. Id autem vt quàm fieri poteſt clariſſimè ac ordine dilucido fiat, primùm quale in ſeipſa ſit inuidia, quàm videlicet poſſeſſori moleſta, noxia, inſanabilis, tum quàm

erga

erga proximos abſurda & præpoſtera. Poſtremò quot nominibus apud Deum execranda ſit diſputabimus. 3.

Eſt itaque primo loco hoc inuidiæ proprium, quòd quum ex aliis vitiis quædã voluptatem, nonnulla vtilitatem, alia ſplendorem adferant, hæc vna & maximè ſit ipſi in quo eſt moleſta, & imprimis noxia, & ita turpis, vt nihil magis quàm prodi metuat, nec vnquam quod eſt videri velit, ſed contrà. Quæ ita ſe habere iam oſtendemus. Docet hoc Sapiens ſic ſcribens: *Putredo oſſium inuidia.* Quod quale ſit explicãs Chryſoſtomus, *Sicut vermis,* inquit, *de ligno naſcens, ipſum primùm abſumit: ſic & inuidia illam, prius quæ ſe peperit, animam corrumpit.* Et ſimilia ſcribens Auguſtinus ait: *Sicut ærugo ferrum, ita inuidia ipſam animã in qua eſt, interimit & conſumit. Et ſicut viperæ dilacerato atque dirupto materno vtero, in quo conſeptæ ſunt, naſcuntur: ita & inuidiæ natura illam ipſam animam, à qua concepta eſt, conſumit & perdit. Qualis hæc animæ tinea eſt? quæ cogitationum tabes? pectoris quanta rugibo? Zelare in homine donum Dei, & aliorum gloriam facere pœnam ſuam: velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices: cogitationibus & ſenſibus adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent? Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe iucundus: Suſpiratur, ingemiſcitur: diebus ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laniatur: & quanto cui*

Inuidia in ſeipſa quã multiplex malum.

Prou. 14.

Hom. 45. ad pop. Antioch.

Serm. 83. de temp.

inuidet melius eſt, tanto maiori intus flamma corripitur. Pallor in facie, tremor in labiis, ſtridor in dentibus. Nec reſpirare poterit, qui hoſtem incluſum gerit. Quod etiam eleganter exprimens beatus Cyprianus in hæc verba ſcribit: *Quiſquis ille eſt quem zelo proſequeris, vitare te poterit: tu te non potes fugere: hoſtis ſemper in pectore tuo eſt, pernicies intus incluſa eſt, ineluctabili catenarum nexu ligatus & vinctus es, zelo dominante captiuus es, nec ſolatia tibi vlla ſubueniunt.* Diuus quoque Baſilius, eadem ſcribens quæ ſupra Beatus Auguſtinus, de inuidi hominis ſibi ipſi nocentis infelicitate, hæc addit: *Nihil ab homine nudo, qui omnium iaculis petitur, differre inuidus videtur.* Quicquid enim in aliis pulchri aut præclari eſt, huius morbum auget: *Verè eſt interitus vitæ, peſtis naturæ inuidia.* Et paulo poſt, *Quemadmodum ſagittæ magna vi emiſſæ, ſi in durum aliquid ac reſpuens inciderint, in emittentem facilè redeunt: ſic inuidia triſtitiam proximis nequaquam, ſed tantùm inuidenti affert, eamq́ acerbiſſimam.* Hæc ſancti Patres quorum verbis vti malo quàm meis.

Serm. de Zelo & liuore.

Hom. 11.

Iam verò non hoc tantùm nomine moleſta eſt, quia animam perturbat, ſed maximè noxia quia bonis ſummis priuat & expoliat. Etenim eo ſanè bono per ſummum nefas animam ſpoliat, quod eſt in hac Chriſtiana ſocietate maximum, à proximis quidem vel ab Eccleſia expectandum. Neque

enim maius aut præſtantius in Eccleſia bonum eſt, vnde vberiores fructus anima Chriſtiana percipiat, quàm ex illa *Communione Sanctorum*, quam in Symbolo profitemur, participatione videlicet & ſocietate bonorum omnium quæ in Eccleſia ſunt. Qua de re dixit exultans in ſpiritu Propheta: *Particeps ego ſum Domine, omnium timentium te.* Hoc autem totum ſola & omnis inuidia ſceleratiſsimè aufert. Participes enim aliorum bonorum non aliter ſumus, quàm mutua charitate congaudendo, & diligendo in aliis quod ipſi non ſumus. Quod ſic pulchrè explicuit Gregorius: *Sic ſunt vniuerſi conſiſtentes in fide, ſicut multa membra vno continentur in corpore, quæ per officium quidem diuerſa ſunt, ſed eo quo ſibi viciſsim congruunt vnum fiunt. Vnde fit vt pes per oculum videat, oculi per pedes gradiantur: ſuffragetur venter manibus, ventri operentur manus. Non aliter in myſtico Eccleſiæ corpore, noſtra ſunt, quæ etſi imitari non poſsimus, amamus in aliis, & amantium quæque amantur à nobis. Inuidia ergo ex alienis bonis, quæ ſi diligerent, ſua facerent bona, non diligendo, ſed inuidendo, ſua faciunt mala.* Ideò ſanè Paulus iubet *gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus.* Vnde ſic colligit Chryſoſtomus: *Cogitantes itaque quod licet non laboremus, ſed laboranti condelectemur, illius coronatum efficimur participes, omnem eiiciamus inuidiam.* Quid enim magis perni-

Pſal. 118.

Curæ Paſtor. Par. 3. *Admonit.* 11.

Rom. 12.

Hom. 44. *ad pop. Antioch.*

cioſum efferre potuit, quàm tota illa communione Sanctorum, toto illo communi auxilio, & ſocietatis Chriſtianæ beneficio immenſo quidem illo, & præcipuè fraudare, & exuere, ſpoliare? Atque ita quidem nec voluptatem nec vtilitatem ſecum inuidia aufert, & permoleſta præterea ac noxia eſt.

At verò quòd nec ſplendorem aut honorem adfert, ſed turpis ac dedecoroſa eſt, vel illud argumento eſſe poteſt, quòd ſeipſam prodere non audeat, ſed contrà, quibus inuidet, eos honore & amore proſequi videri velit. *Idcirco* (vt notauit Proſper) *opinionem bonorum mendacijs decolorant. In ſpiritualibus carnalia laudant, vt ſpiritualia bona eis deeſſe perſuadeant.* Sic hæretici eloquentiam tribuent Chryſoſtomo, ſubtilitatem Auguſtino, politioris literaturæ peritiam Hieronymo, vt interea demant illis fidei ac religionis puritatem. De quibus verum eſt illud: *Exigua dabit, & multa improperabit.* Sed ad grauiora huius vitij mala accedamus.

De vita Contemp. li.3.cap.9.

Eccli.20.

Inuidia malum inſanabile.

Nempe ita eſt hoc vitium, ei quem poſſidet, noxium atque infeſtum, vt penè vnum ſit, ex omnibus aliis, perpetuum & inſanabile. Quod certè ita ſe habere ferè omnes Patres, quotquot de inuidia ſcripſerunt, diligenter notauerunt. Ac primùm quidẽ inde inſanabile oſtenditur, quòd vulnus animæ occultat, vt ſuprà diximus. Sic enim

docet Baſilius: *Inuidia,* inquit, *malum medicinam ſpernit. Cui enim caput aut membrum aliquod dolet, medico morbum aperit: Verùm qui ægrotat inuidia, quid dicet? Angunt me proximi bona? Nam veritas hæc eſt. Attamen hæc quiſque fateri erubeſcit. Quid quæſo te affligit? proprium malum, an bonum alienum? certè malum tuum incurabile.* Cui ſubſcribens Proſper totidem ferè verbis idem affirmat: *Non poteſt ei malo ab homine adhiberi remedium, cuius eſt vulnus occultum.* Rurſum ex alio capite, inſanabile hoc peccatum eſſe idem docet Proſper, quòd ipſum ſibi ſit carnifex, & bonis malè vtatur, vt antè eſt dictum, *vnde* inquit, *fieri poterunt boni, qui ſunt in bono mali? aut quomodo eos punitura ſunt mala ſua, quos etiam bona puniunt aliena?* Et paulo pòſt, *Quis ei poterit ſubuenire, qui ſe ſibi exhibet inuidendo carnificem? Aut vnde ſibi parabit ſalutem, qui de ſalutis materia* (malè bonis vtendo) *facit perniciem?* Præterea hoc nomine inſanabile hoc peccatum eſt, quod perpetuum ſit, nec ferè eum aliquando deſerat, in quo ſemel præualere potuit. Notat hoc poſt Cyprianum Auguſtinus: *Mala cætera* (inquit Cyprianus) *habent terminum, & quodcunque delinquitur, delicti conſummatione finitur. In latrone conquieſcit ſcelus homicidio admiſſo, & prædoni rapacitatē ſtatuit præda poſſeſſa. Inuidia terminum non habet, permanens iugiter malum &*

Homil. 21 in varios Scripturæ locos.

lib. 3. cap. 5. de vita contemp.

Ibidem cap. 9.

Serm. de zelo & liuore.

ſine fine peccatum. Quod & exemplo illuſtrat Chryſoſtomus. *Quidam apud Corinthios fornicatus eſt, ſed accuſatus fuit & breui correctus. Abeli Cain inuidit, ſed ſanatus non eſt: quin & Deo ſtatim eius vlcus ſanaturo magis intumeſcebat & fluctuabatur, & ad cadem properabat. Ita hoc vitium nulli medicinæ, quamcumque adhibueris, facile cedit.* Tale eſt inuidiæ bonum erga eum qui illa afficitur, & ſic illum beat.

Homi. 44. ad pop. Antioch.

Nunc verò ad proximos quod attinet, quos hæc fœda beſtia impetit, nocere quidem aliis non admodum multum poteſt, in hac tamen ita ſe præpoſteram & abſurdam gerit, vt nihil ſuprà. Solet nempe inuidia non niſi optimos quoſque eoſdemque amiciſſimos & coniunctiſſimos impetere. Sic in Euangelio fratres erant, & eiuſdem vineæ dominicæ cultores, quorum vni fratris gloriæ & pręmio (quod æquale eſſet) inuidenti, reſpondet Dominus: *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus?* Fratres & conciues erant, quibus ſcripſit Apoſtolus: *Nolite inuicem mordere, ne inuicem conſumamini.* Et rurſum: *Ne ſimus inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes:* vt planè etiam inter Chriſtianos verum ſit, quod poëta ſcripſit, *faber fabrum, figulus figulum odit.* Notauit hoc ſanctus Baſilius: *Ex Salomonis*, inquit, *ſententia, zelus hominis ex ſocio ipſius: & Dauid dicit: Inimici hominis domeſtici eius. Non*

Math. 20. Galat. 5. Hom. 11.

enim Aegyptio vir Scythæ inuidebat, ſed ſuæ gentis quilibet, non ignotis, ſed familiaribus & vicinis & eiuſdem artis hominibus, aut alia de cauſa coniunctis, & his deniq; coæuis, cognatis,& fratribus. Et omnino vt erugo frumentum deuaſtat, ſic inuidia amicitiæ eſt peſtis. Sic Cain Abelem, Eſau Iacobum, cæteri filij Iacob Ioſephum fratrem, zelo & inuidia proſequebantur. Hoc ſanè nomine & feris & dæmonibus peiores ſe oſtendunt. Nam *ſæuis inter ſe cõuenit vrſis*: Et ferę etiam irritatæ, muneribus placantur. Soli inuidi beneficiis irritantur magis. *Non enim gaudent* (ait Baſilius) *in acceptis bonis, ſed tua triſtantur felicitate, quod facultas tibi ſit eorum vſus ſubueniendi. Dæmones quoque contra nos quidem bellum exercent implacabile, conſortibus autem generis non inſidiantur. Vnde Iudæis quoque Chriſtus os occluſit: quum eum in Beelzebub eiicere dæmonia calumniarentur.* Quum enim ex inuidia hoc dixiſſent, docens diabolum in ſeipſum non diuidi, eos diabolo deteriores eſſe oſtendit. Tam eſt hoc nomine abſurdum, præpoſterum, planeque diabolicum ſcelus, Inuidia. Cæterum nunc quàm grauiter & quot nominibus in Deum eadem peccet, oſtendamus: Primùm itaque nihil magis à Chriſtiano pectore alienum: quod & Saluator docet, & Apoſtolus monuit. Saluator enim diſputantibus diſcipulis, *quis inter illos maior eſſet? Qui fuerit*, inquit, *minimus in omnibus vobis*,

Homi. 21.

Chryſoſt. *Hom. 44. ad pop. Antioch.*

Inuidia quãtopere Deũ offendat.

Luca 9.

hic erit magnus. *Quibus verbis* (inquit Cyprianus) *amputauit omnem æmulationem. Diſcipulo Chriſti zelare non licet: de*
Rom. 13. *humilitate ad ſumma creſcere didicit.* Ideo & Apoſtolus, quum abiicienda eſſe *opera tenebrarum* doceret, inter cætera *contentionem & dolum* enumerat. Si ergo illuminatus in Chriſto es, quid ad inuidiæ tenebras ruis? Quid Caino ſimilis exiſtis? Ille ciuitatis Babylonicæ caput atque initium. Tu qui ad ciuitatem Dei ſpectas, nihil cum illo affine habeto. Adde quòd vt charitas & dilectio proximi eſt *lex Chriſti*, ita contrà inuidia proximi maximè eſt à Chriſto aliena. Vt autem intelligas, quàm ſit hoc ab omni pietate ac profeſſione Chriſtiana alienum, eſt planè Inuidia ſcelus pro-
Sap. 2. priè diabolicum: Dicente Spiritu Sancto: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius.* Quod adeò proprium diaboli eſt, vt hinc, ex calumnia videlicet, nomen ſuum ſortitus ſit. Cur autem & quomodo hoc vi-
Moral. lib. 5. cap. 34. tium ſit propriè diabolicum, explicat in hæc verba Gregorius. *Quamuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hoſtis virus infunditur, in hac tamen nequitia, tota ſua viſcera ſerpens concutit, & imprimendæ malitiæ peſtem mouit.* Nempe quia ſummus hîc malitiæ gradus atque impetus animo infigitur, vt autem *Deus eſt charitas*, quia nihil magis Deo proprium

quàm amare, ita diabolus eſt malitia, quia nihil magis ei proprium quàm odiſſe, inuidere, nocere.

Quid quòd hæc inuidia adeò graue & capitale peccatum eſt, vt etiam ipſa capitalia producat, ſitque quodammodo radix radicum, quod ſic docet Cyprianus: *Radix*, inquit, *eſt malorum omnium, fons cladium, ſeminarium delictorum. Inde odium ſurgit, annuoſitas inde procedit. Auaritiam zelus inflammat, quia ſuo contentus non eſt, videns alterum ditiorem. Ambitionem excitat, dum alium videt honoribus auctiorem. Denique vbi inuidia animum occupat, Dei timor ſpernitur, inflat ſuperbia, exacerbat ſæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit diſcordia, ira ferueſcit.* Sic enim & adhuc copioſiùs Chryſoſtomus: *Inuidia innumeris mundum repleuit malis: ex hoc morbo litibus plena ſunt tribunalia, ex hoc liuores & pecuniarum amor, ambitio & inanis gloria: denique totam ſubuertit Eccleſiam, &c.*

Inuidia radix radicũ.

Serm. de zelo & liuore.

Hom. 44. ad pop. Antioch.

Poſtremò vt huic malo explicando finem faciam, ſit ſanè vt has omnes ob cauſas, ſola penè inuidia inexcuſabilis ſit, fecit enim ſola inuidia Iudæos inexcuſabiles. *Si non veniſſem* (ait Saluator) *peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo, quia odio oderũt me gratis*, ait Propheta Dauid. Cauſa huius rei eſt, quia ſola animi malitia ad inuidiam impellit. Quod ſic pulchrè docet Chryſoſtomus:

Inuidia peccatũ inexcuſabile.

Ioan. 15.

Homi. 44.

Omni venia caret iſtud peccatum. Nam fornicator quidem concupiſcentiam prætendere poteſt, fur paupertatem, homicida furorem, frigidas quidem & irrationabiles, habent tamen quas prætendant excuſationes. Tu verò, ô Inuide, quam dices cauſam rogo? Nullam penitus, niſi tantùm intenſam nequitiam: Nullam niſi ſupremam malitiam? Si enim inimicos diligere iubemur, tu qui etiam amicos odio habes, qua es venia dignus? Peccatum ad mortem, pro quo non orat Ioannes, eſt inuidentia qua fraternitas impugnatur. Si etiam *ethnici diligentes ſe diligunt*, nec tamen propterea laudem à Chriſto conſequuntur, tu qui etiam deteriora ethnicis facis, Chriſtianus quum es, vbi excuſationem inuenies? Nempe in aliis peccatis foris eſt quod ad peccatum allicit, fornicantem aſpectus fœminæ, auarum pecuniæ, ſuperbum honores, radix morbi tui eſt ex teipſo. Malitia quæ intus vrit, inuidum te facit. Nihil eſt igitur quod peccatum excuſet, extenuet, eleuet.

1. Ioan. 3.

Lucæ 4.

Inuidiæ remedium.

Quid ergo dicemus ad hæc. Quum tot nominibus tam fœdum ac flagitioſum hoc malum ſit, quid aduerſus illud remedij adferri poteſt, quo aut euitetur aut expellatur, ſi animo ſemel inſederit? Equidem vnicum mihi nunc occurrit huius mali remedium, ſed illud profectò efficaciſſimum & factu facillimum. Quod iſtud eſt? Profectò nil in rebus iſtis terrenis atque caducis admirari.

Quid

Quid faciendum (ait Baſilius) *vt hanc animi peſtem* (inuidiam) *aut ab initio minimè patiamur, aut ea ſemel infecti citò liberemur? Si nihil rerum humanarum magnum aut ſupra naturam exiſtimemus. Non enim in rebus fluxis nos Chriſtiani bonum conſtituere debemus, ad ſempiterna & vera bona inuitati. Itaque nec diues æmulandus eſt propter diuitias, nec potens ob dignitatis culmen, nec fortis ob robur corporis, nec eloquens ob dicendi facultatem. Qui ergo fuerit ita animatus, vt nihil vſquam humanum admiretur, hunc procul dubio inuidia dominari nullo modo poterit.* Sic etiam monet & docet ſanctus Gregorius magnus. *Qui liuoris*, inquit, *peſte plenè carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus vna eſt & ſingulis tota.* Nempe hoc eſſe inuidiæ remedium, ex eo liquet, quod cauſa inuidiæ ſit animi quædam deiecta vilitas, infirmitas, infantia, res paruas pro magnis admirantis. Vnde Iob: *Paruulum occidit inuidia.* In quæ verba Gregorius: *Paruulus eſt qui liuore occiditur; quia ipſe ſibi teſtimonium perhibet, quod eo minor ſit, cuius inuidia torquetur.* Sic diabolus, deiectus à gloria, homini ad gloriam nato inuidit. Sic Cain deſpectis eius muneribus, Abeli fratri: Sic Eſau; Sic Ioſephi fratres. Paruulus enim eſt qui terrena diligit, magnus qui æterna concupiſcit. Sic paruulus inuidia corripitur, qui adhuc in ſuis deſideriis infirmatur, parua

Homil. 11.

Moral. lib. 5. cap. 34.

Iob 5.

Moral. lib. 5. cap. 33.

pro magnis appetens. Sic dupliciter paruulus ab inuidia occiditur, vel quia verè minor ipſo eſt, cui inuidet: vel quia deſiderio eſt paruulus. Remediũ ergo eſt vana & caduca iſta non admirari: magnum eſſe non paruulum.

At, inquies, etiam veris virtutibus interdum inuidetur. Quid hîc ergo remedij? Nõ enim illas etiam non admirari iubebis. Reſpondeo: Veris virtutibus ſub ſpecie & ratione virtutum nemo facilè inuidet, ſed vt illæ virtutes famam, honores, & emolumentum adferunt. Nam ſi veras virtutes verè appeteret, bonus iam non inuidus eſſet. Amor enim virtutis ſine virtute eſſe non poteſt: Imò ipſemet virtus eſt. Itaque qui inuidet alienæ virtuti, profectò id idcirco facit, quia eum cui inuidet, eo nomine celebrem haberi aut futurum, vel hîc, vel in patria videt. Quòd ſi ita virtutem coleret, vt nemo præter ſe id reſciret, nec inde præmia in cælo maiora ſperaret, non puto hîc inuidiæ locum eſſe poſſe. Nec enim diabolus ipſe homini virtutem inuidet, ſed gloriam, ad quam viam eſſe virtutem videt: Tamen ſi quis talis Timon exiſteret, monſtrum ille hominis non homo dicendus: Et hunc vt ſanemus, eum ad Anticyras nauigare, aut elleborum bibere iuberemus.

DIXI.

De

De peccato Iræ.

Oratio Catechetica XI.

SI tam facile eſſet (Auditores) peccata vitare , quàm procliue eſt aduerſus illa diſputare : ſi tam expedita vitiorum fuga eſſet , quàm eſt eorum non iniucunda doctrina: ſi vt mihi quidem de illis differendi prouincia eſt neceſſaria, vobis autem hæc me differentem audire non ingratum : ſic vtrique noſtrum perinde obuium & in promptu eſſet, quæ hîc dicuntur & audiuntur, opere præſtare : eſſet profectò hæc tota de peccatis iſtis capitalibus, id eſt omnibus, (ſiquidem huc cætera omnia referuntur) diſputatio , vt ad momentum huius temporis iucundiſſima, ſic toto vitæ noſtræ tempore vtiliſſima, maximéque fructuoſa. Etenim nullum vtilius , præſtantius , ac fælicius bonum homini Chriſtiano conferri in hac vita poteſt, quàm *vt declinet à malo* , *vt exuat veterem hominem* , *vt crucifigat hanc carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis eius*. Sic enim proximè fit *vt faciat bonum*, *vt induat nouum hominem* , *vt conformis ſit imagini filij Dei*: quod qui facit , is certò ſibi polliceri debet ſe eſſe hæredem Dei , cohæredem autem Chriſti. Nunc autem ſiue ea ſit corruptæ naturæ noſtræ tabes & languor quidam, ſiue ipſis vitiis inſita quædam

Pſal.36. *Epheſ.4.* *Galat.5.*

abſur

abſurditas, ita factum eſt vt ſingula vitia atque peccata, ſicuti turpitudinem & enormitatem in ſe habent magnam, ita difficultatem ſecum adferant, & eluctandi laborem maximum. Adeò profectò vt nulla maior aut difficilior, ideóque glorioſior victoria ſit, quàm vitiorum & ſuiipſius. Et eſt quidem iſtud omnibus, vt dixi, commune, aſſiduum, quaſíque inſitum. Nam quid difficilius ſuperbiæ victoria, quæ extrema veſtis eſt, quam peccatrix anima deponit, quæque in ipſis ſummis virtutibus inſidiatur? Quanta in auaritia compeſcenda difficultas, quæ nobis ſine ſe victum quæri non poſſe perſuadet, quæ prudentiæ, quæ neceſſariæ ſollicitudinis titulo palliata, niſi maximè attentis ſe ingerit? Quis gulam vincere niſi ſumma ſollicitudine poteſt, quæ naturæ ſe nomine venditat, quæ paſſim probata & honorata incedens, ſui moderatores contemptibiles facit, & nullius precij homines? Quid de luxuria repetere opus eſt, in qua quotidiana eſt pugna & rara victoria, qui perpetuus hoſtis eſt, quem excutere nõ poſſumus, & vincere debemus: quæ nobiſcum naſcitur, & niſi morientibus nobis non moritur, quæ denique & in ſerico & in pannis dominatur; nulli ætati, nulli ordini hominum parcens, idque tanta cum tyrannide, vt iam legis titulum obtinuerit, *lexq́ membrorum* nuncupetur? Taceo inuidiam, cuius quidem euitandæ nullam eſſe difficultatem

Peccati victoria difficillima.

putarem,

putarem, niſi hac vna peſte totas familias, vniuerſas Reſpublicas, ciuitates, regna, ipſas etiam celeberrimas Eccleſias, peſſundari, deuaſtari, & in miſerrimas calamitates redactas ſæpe fuiſſe, omnes omnium temporum Hiſtoriæ loquerentur: noſtra verò hæc ætas infæliciſſima omnium ferè Chriſtianarum nationum exemplis clamaret ac vociferaretur. Venio ad id Capitale peccatum, cuius hodie tractatio ſuſcepta eſt. Ira, inquam, huiuſmodi peccatum eſt, vt præter variam illam & multiplicē in ea turpitudinem & enormitatem, etiam non niſi difficillimè vincatur: immanis quædam ſit & truculenta beſtia, qua multo faciliùs carere quàm regere & edomare poſſis. Nempe quum illas in ſe omnes difficultatis cauſas habeat, quibus cætera vitia laborant, (nam in magni ingenij viros plerumque cadit vt ſuperbia; & neceſſariam rerum curam atque ſollicitudinem prætexit vt auaritia; & naturalis quædam paſſio videri vult, vt gulæ appetitio; & in omni ætate feruet, vt luxuria; & maximorum malorum, bellorum, atque calamitatum ſæpiſſimè cauſa extitit vt inuidia:) habet præterea, quod nulla alia vitia habent, illam propriam quandam atque ſingularem in ſe difficultatem; vt quia virtuti interdum affinis eſt, imò præclara, virtus ſit, eo ſe nomine ſpecioſiùs commendet, eo difficiliùs eam deprehendas, eo rariùs vincas. Neque enim vllum aliud vitium virtutis

Iræ ſuperandæ propria difficultas.

aliquan

aliquando nomine cenſetur. Nunquam ſuperbia commendatur. Nemo auaritiam laudauerit. Nulli poteſt luxuria probari. Semper gula vitium, ſemper turpis inuidia eſt. Itaque hæc quidem omnia prima ſtatim facie pro vitiis recognoſcas atque deprehendas. At occultus, fucatus, & fraudulentus hoſtis ira eſt: virtutis & recti nomine ſe venditat. *Surrepit enim, dum nulli iraſcenti ira ſua videtur iniuſta*, ait Auguſtinus: tantò ſanè periculoſior, tantò ad vincendum difficilior. Vnde meritò Salomon ſcripſit: *Melior eſt qui vincit iram, quàm qui capit ciuitatem magnam*. Ideo orbis domitor ille Alexander, quia hac in parte ſeipſum non domuit, ſed ira percitus & amiciſſimum ſibi Clytum interfecerit, & Calliſthenem informatorem ſuum indigniſſimis modis tractauerit, omnem illum ingentem virtutum ſuarum & rerum præclarè geſtarum ſplendorem non offuſcauit tantùm, ſed & penitus obliterauit. Quæ cùm ita ſint (Auditores) quæ hodie de iræ vitio, natura, remediis diſputabimus, diligenter, quæſo, quod facitis, attendite, & imis ea ſenſibus, ſi placet, reponite. Eo autem ordine quo in cæteris hactenus fecimus, procedemus.

Epiſt. 149.

Prou. 16.

Iræ natura.

Ira eſt immoderata vindictæ cupiditas. Neque enim ſimpliciter omnis cupiditas vindictæ illicita eſt, ſed immoderata tantũ: ſiue in cauſa iuſta modum excedat, ſiue ex cauſa non iuſta procedat. Cauſa iniuſta, eſt

iniuriam ſuam & propriam vindicare: hæc enim vt propria nunquam eſt vindicanda. Sed iuſta eſt vindictæ cauſa, quum vel Dei honor aſſeritur, vt Phinees & Moyſes irati ſunt; vel ipſis ita expedit quibus iraſcimur. Sic enim & Saluator, *circumſpexit Phariſæos cum ira, contriſtatus de cæcitate cordis eorum*, quòd Sabbatis curationes nō ferebant: hinc nempe dicitur: *Iraſcimini & nolite peccare.* Quod quidem Pſalmiſtæ dictum *non rectè intelligunt*, (ait Gregorius) *qui iraſci nos nobis tantummodo, non etiam delinquentibus aliis volunt. Si enim ſic proximos vt nos amare iubemur, reſtat vt ſic eorum erratibus ſicut & noſtris iraſcamur.* Itaque aliud eſt ira per zelum, aliud ira per vitium. *Ira per zelum ſapientes turbat, ira per vitium ſtultos interficit*, ait idem ibidem. Sic illa Pſalmiſtæ verba exponit Ambroſius: *Iraſcimini vbi culpa eſt cui iraſci debeatis.* Rurſus etiam docent hæc verba, vt idem monet Ambroſius, & poſt eum Auguſtinus, *vt in ipſa iuſta ira modum teneamus, vt non peccemus, vt non vincatur ratione iracundia.*

Marc.3. *Pſal.4.* *Moral.lib.5.cap.33.* *Offic.lib.1.cap.21.* *Enarrat. in Pſal.4.*

Aliud eſt autem iratus: aliud iracundus: Hic calamo ſimilis citò accenditur & citò extinguitur: ille vt lignum craſſum tardè accenditur, ſed diutiſſimè ardet. Habet autem & variam, eamque teterrimam ſobolem hoc iræ vitium. Etenim rixas parit, ad contumelias & conuicia prouocat, ad blaſphemias incitat, & rancorem animi ac tu-

Iratus & iracūdus.

morem mentis inducit. Quæ quidem omnia notiora ſunt, quàm vt demonſtratione res egeat. Sanè ab ira cauere monens Apoſtolus hæc ferè ſingula recenſet: *Omnis*, inquit, *amaritudo & ira & indignatio & clamor & blaſphemia tollatur à vobis.* Et rurſum: *Deponite iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro.* Hæc enim omnia ſecum ira adfert, vel vt pediſſequas & appendices, vel vt filias. Sed de ipſa ira videamus, quantum ea malum ſit: Nam radice extirpata, quæ inde pullulant, ſua ſponte flacceſcent atque areſcent.

Epheſ. 4.

Coloſſ. 3.

Ira duplex.

Quum itaque Ira ſit duplex (vt dictum eſt) vel ex iniuſta cauſa, vel modum excedens, de vtriuſque grauitate & turpitudine ſeorſum agemus. Neque enim perinde in vtraque peccatur: Sed eſt altera quidem deformior, altera verò vitioſior, & magis habens de ratione peccati, de qua quidem primo loco dicemus. Itaque ira quæ ſuam propriam iniuriam vlciſci & vindicare appetit, illa penitus damnabilis eſt, illicita & ſemper fæda: idque multis nominibus. Primùm quia à profeſſione Chriſtiana maximè aliena eſt: & id quoque variis ex cauſis. Nempe nemo Chriſtianus, quantumcunque grauiter offenſus, proximo iraſci debet, aut vindictam expetere de proximo: quia contrà, omnis Chriſtianus tenetur perpetuò diligere proximum. Hoc

Ira ex iniuſta cauſa, quot modis peccatum.

autem violat dilectionem proximi. Sunt enim hæc repugnantia, diligere proximum ſicut teipſum, & velle vindicare in proximum, quod fieri nolles in teipſum. Et hæc cauſa eſt, ob quam iubet Saluator, *diligere inimicos noſtros*. Hoc enim quantum ad dilectionem communem præceptum eſt omni tempore ſeruandum, id eſt, vt ſemper diligas, nunquam odio habeas, licet ſpecialem dilectionem extra neceſſitatis caſum impendere non ſit præceptum ſed conſilium. Quiſquis ergo vindictam in proximo appetit, peccat contra dilectionis mandatum. *Matt. 5.*

Præterea Chriſtus iubet *non iraſci fratri. Qui iraſcitur*, inquit, *fratri, reus erit iudicio.* Neque eſt hoc primum à Chriſto præceptũ, vt videri poteſt ex verbis Saluatoris, *Antiquis dictum eſt, qui occiderit, reus erit iudicio: ego autem dico vobis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.* Neque enim veterum iuſtitia aut imperita, aut intemperans fuit. Nec iracundiæ vitium tunc primum cœpit ad iuſtitiam pertinere, quũ hæc Chriſtus in monte diceret. Sic enim non adimplere quod veteri legi defuit, ſed nouam per omnia inſtituere legem Chriſtus diceretur. Denique ipſa ira non minùs in pſalmis ac Sapientis libris damnatur, quàm in nouo Teſtamento. *Sed* (ait Auguſtinus) *quia non intelligebant vulgò Iudei homicidium, niſi peremptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem ini-* *Matt. 5.* *Contra Fauſtum lib. 19. cap. 20. & 25*

iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari. Neque etiam vindicta, quam illa lex permiſit,*oculum pro oculo, dentem pro dente, fomes ſed limes furoris erat.* Non vt iram accenderet, ſed vt iræ modum imponeret. Sed inquies, Non omnem planè iram hic prohibuit Chriſtus, ſed eam quæ temerè, & quæ ſine cauſa ſuſcipitur. Sic enim in græco legimus. *Qui iraſcitur fratri ſuo* εἰκῆ, *ſine cauſa.* Et ſic græci Patres, Baſilius, Chryſoſtomus, & Theophilactus non legunt tantùm, ſed etiam inde colligunt non omnem iram damnari, ſed etiam quæ temerè ſuſcipitur & ſine cauſa. Equidem fateor cum iſtis Patribus illam ſolùm damnari à Saluatore iram, quæ ſine cauſa ſuſcipitur. Quamquam illud *ſine cauſa*, & Diuus Hieronymus & Diuus Auguſtinus in verioribus græcis exemplaribus ſuo tempore non reperiri aſſerunt. Sed nihil hoc iram, quæ vindictam in fratre expetit, iuuat. Nec enim fratri vllo modo iraſcendum ſiue ex cauſa, ſiue ſine cauſa. Quod ſic pulchrè explicat Auguſtinus. *Nõ fratri iraſcitur, qui peccato fratris iraſcitur. Qui ergo non peccato fratris iraſcitur, ſed ipſo fratri, ipſi perſonæ, ille ſine cauſa iraſcitur.* Qui vindictam appetit in perſona, non in peccato, ille iraſcitur ſine cauſa, ille reus erit iudicio. Vnde Baſilius: *Quomodo iraſceris ſine cauſa? cùm dæmon inſtigat, & homo inſtigatur, tu homini maledicis, ſicut canes qui ſaxa mordent,*

In com. ad Matt. cap. 5. Retract. lib. 1. ca. 19.

Vbi ſuprà

Hom. 10.

quan

quando iactantes non attingunt. Hoc Apoſtolus docuit dicens: *Nolite inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem.* Corripere vt fratrem eſt, abſque iracundia in perſonam vitium corripere: Hoc eſt illud perfectum odium de quo Dauid ait: *Perfecto odio oderam illos. Hoc eſt*, ait Auguſtinus, *nec propter vitia homines odiſſe, nec vitia propter homines diligere. Sed quanto magis naturã hominis amas, tanto magis vitium odiſſe, quod naturam illam a te ſic adamatam fœdauit.* Perfectum autem eſt odium, non quaſi ex conſilio veniat, ſed quia ſolum legitimum eſt. Alioqui Moyſes homo veteris Teſtamenti quomodo oderat peccatores, quum pro eis orabat, & quomodo non oderat, quum eos occidebat, niſi quia perfecto odio oderat illos.

2.Theſ.3.

Enarrat. in Pſa.138.

At rurſum dices: Quotus quiſque vel in malefactorem animaduertere, vel ius ſuum proſequi, vel vim vi repellere poteſt abſque animi iracundia in proximum? vel vt ſic exactè peccatum à perſona diſtinguat? Olim quidem hoc nomine malè audiebat Chriſtiana religio (vt videre eſt apud Auguſtinum) quod diſciplinam Reipublicæ diſſolueret, nec vi vim repellere ſineret, iuſque naturæ tolleret, docens videlicet *vincere in bono malum.* Sed reſpondet Auguſtinus: *Correctionem malorum, quæ Reipublicæ eſt neceſſaria, Chriſtianam religionem non auferre, ſed vindictæ cupiditatem, quæ*

Epiſt. 4. 158. 159. & 160.

ne fiat periurium, ſic omnis ira, ne ſequatur odium. Ob id de leuioribus ſententiam dedit Chriſtus, vt de grauioribus dubitare non debeas. Sic Oecumenicus: *Radicem cadis incidit. Qui enim non iraſcitur*, nunquam ad cædem perueniet. Itaque per modum cantelæ hoc dicitur, vt docet etiam Auguſtinus, *Quæ ex* (inquit) *perſona loquebatur Chriſtus, vel ad expoſitionem veterum præceptorum valebant, ſi quid illa obſcurius poſuiſſet, vel ad tutius conſeruandum quod illa voluiſſet*: Per cantelam ergo dicitur, *omnis qui iraſcitur, reus erit iudicio*. Cantela inquam eſt, in primo motu, ſed ſi indignationis motus appareat, atque etiam vocis formatæ cōtumelia ſequatur, vt *vocetur fatuus*, cui iraſcimur, iam *gehennæ obnoxios* facit. Etſi enim hoc peccatum *leuiſſimum putari poſſet, tamen in Scripturis demōſtratur opinione eſſe grauius*, ait Auguſtinus. Præterea ſic eſt ab homine alienum hoc iræ vitium, vt iram domare propria ſit Chriſtianorum nota. Hoc eſt enim *nouum mandatum diligere inuicem*, quia nouos homines facit. *Sic filij Dei ſumus & imitatores patris noſtri cæleſtis, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos*. Hæc illa eſt ſola præceptio, quam à ſe diſcere nos Saluator voluit: *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde*. Super hunc requieſcit Spiritus Sanctus, &c.

In com. ibidem.

Contra Fauſtum lib. 19. cap. 26.

Auguſt. de ſerm. Domini in monte lib. 1. cap 19. & Enchi. cap. 79.

Ioan. 15.

Luca 6.

Matt. 11.

Iam verò ita Chriſtianis hoc eſt proprium, vt pacto nos ad illud obſtrinxeri-

Ira frenãda neceſſitas.

Hom. 40.

mus, nec alia lege remiſſionem peccatorum conſequamur. *Pactum & placitum cum Deo facimus* (ait Auguſtinus) *conditionem ſoluendi omnes in cautione ſubſcripſimus.* Et ne memoria laberetur quotidie in oratione dominica hoc pactum repetimus. Quid ergo? dicimus aut non dicimus? Si non dicimus miſeri, ſi dicimus & non dimittimus, miſeriores ſumus. Hinc Scriptura dicit: *Homo homini reſeruat iram, & quærit à Deo medelam?* Et rurſum: *Qui vindicare vult, inueniet vindictam à Deo.* Denique Chriſtus ipſe ait: *Si non remiſeritis vnicuiq; de cordibus veſtris, nec pater veſter remittet vobis.* Tot ergo de cauſis atque nominibus à Chriſtiano homine aliena eſt illa primi generis ira, quæ cupiditas vindictæ eſt, quæ ſine cauſa fit, quæ homini, non vitio ſuccenſet.

Eccli. 28.

Matt. 18.

Ira quæ modum excedit.

Immoderata autem quando hæc cupiditas vindictæ eſt, ſiue in vitium ſiue in perſonam feratur, turpis res admodum & deformis eſt, ſed ſi in hominem feratur turpiſſima. Et primùm quidem eſt huiuſmodi ira proximis valde moleſta. *Spiritum enim ad iraſcendum facilem quis poterat ſuſtinere?* ait Sapiens. Et rurſum: *Noli eſſe amicus homini iracundo. Fera enim potiùs* (ait Chryſoſtomus) *quàm iracundo homini cohabitandum eſt. Nam illa cùm ſemel manſuefacta fuerit, ſuam ſeruat legem: hunc autem quotieſcumque mitigaueris,*

Prou. 18.

Hom. 29. *ad pop. Antioch.*

ueris , rurſum efferetur. Nihil præterea hoc vitio abſurdius. *Hominem ita deformat, vt* (ſcribit Chryſoſtomus) *ſi furoris tempore poſſet iraſcens ſibi ipſi notus fieri, non alia foret opus admonitione. Nihil enim iraſcentis deformius aſpectu. Nam in eo fit quod Ioannes ſcribit: Qui odit fratrem in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat: quoniam tenebræ occæcauerunt oculos eius.* Palleſcit vultus, corrugatur frons, obducitur ſupercilium, tumeſcunt labia, inflantur oculi, furit vox, tremunt genua, ebrij ſpeciem gerit. Ideo dæmoniaco eum comparat Chryſoſtomus. *Spuma enim immundiora verba emittit, neminem recognoſcit, &c. Nihil vt homo loquitur, ſed hac quidem vt fera, illa vt furens, alia vt dæmon quiſpiam.*

Ibidem.

Homi. 30. & 31. ad pop. Ant.

Quis verò ſatis exprimat quàm noxium præterea malum ſit? Animi omnem vigorem aufert. *Sicut enim in maris tempeſtate multus tumultus, clamor magnus, nec ibi quis Philoſophandi tempus habet, ita nec in ira. Quemadmodum ſanè nec ſolis radius cernitur, quum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons inſpicienti imaginem reddit, quem tranquillus propriè oſtendit, ſic animus ira commotus nihil videt.* Dolorem quoque & cruciatum animo adfert maximum. Quantũ enim tormentũ homini eſt quotidie de vlciſcendo inimico cogitanti ac meditanti? Semetipſum maximè flagellat, intrinſecus tumens, intus aduerſus ſe

Chryſoſt. hom. 30.

Gregor. Moral. lib. 5. cap. 33.

pugnans & exardeſcens. Nulla ſic vipera queat animum laniare, vt ſolet ira ſeipſum torquere.

Iræ excuſationes.

Sed habet (ſi Chriſto placet) bellas excuſationes. Iræ, inquiunt, ſunt verba quæ imprudenter extuli nõ mea. Quomodo verò ſunt iræ verba? vires illa non habet niſi ex te ſumat, quale ſi quis dicat: Non ego illa vulnera intuli, manus meæ id perpetrarunt. Sed & iterum excuſant. Ille prior cæpit: ille prouocauit. Ad hoc nos maximè cõdemnat, quia nec alterius exemplo edocti & correcti fuimus, vt ſi quis homicida diceret, ego primus homicida non fui. Quum tanto grauiùs quis peccet, quanto plurium exemplis præmonitus cauere non voluit.

Iræ remedia.

At nunc de remediis huius mali dicamus. Satis enim de eius turpitudine dictum videtur. Sunt autem varia & huiuſmodi quæ homini ratione prædito difficilia eſſe non debebant. Quæ tamen ratio ſi fortè hac in re minùs ſit efficax, habet & fides vnde huic malo mederi valeat. Itaque de ſingulis agamus.

Primùm iræ remedium eſt, non temerè efferri, ſed de ea quæ iniuria videtur diutius paulo cogitare, remque apud te nonnihil perpendere. Etenim ipſa deliberandi & cogitandi mora iræ impetum frangit atque retundit. Talis fuit pœnitẽtia Theodoſio principi iracundo iniuncta à ſancto Ambroſio, *Vt ſententia capitalis ab eo lata non niſi*

Sozom. lib. 17. ca.

ſexaginta poſt dies executioni mandaretur. Da tempus cogitationibus (ait Baſilius) *ad optimam eligendi partem opportunum. Pulchrum enim eſt præuenire cogitatione* , (ait Ambroſius) *quæ voluendo mentem exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus*. Et hoc quidem vt fiat monet ſapienter ſanctus Gregorius, *vt mens ſolicita antequam agere aliquid incipiat, omnes ſibi quas pati poteſt, contumelias proponit, & ad aduerſa ſe præparet; quæ nimirum tanto fortiùs venientia excipit, quanto ſe cautiùs ex præſcientia armauit.* Dici enim ſolet, præmeditata mala minùs feriũt. Et iſta quidem cogitatio homini Chriſtiano eſt neceſſaria, vocati enim ſumus non ad delicias ſed ad pugnas; & dicitur nobis: *In patientia veſtra poſsidebitis animas veſtras:* & iterum conſonans Saluatori Apoſtolus, domino diſcipulis: *Patientia*, inquit, *vobis neceſſaria eſt, vt voluntatem Dei facientes reportetis promiſsionem.* Et quare eſt neceſſaria? *Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur in hoc ſæculo.* Hac itaque cogitatione facilè ira repellitur.

Homil. 10. *Offic. lib. 1. cap. 21.* *Moral. lib. 5. cap. 31.* *Luca 21.* *Hebr. 10.* *1. Tim. 3.*

Rurſum ſi cogitemus à nemine nos lædi poſſe niſi à nobis ipſis, iis enim iraſcimur qui nos læſerunt. At verò ſolum peccatum eſt quod nos lædit, & illud ſemper voluntarium & à nobis eſt. Nam etſi in opibus, in honore, & ſimilibus lædamur, hæc non ſunt noſtra: *ferrum rubigo lædit, lanam tinea, ouem*

Chryſoſt. homi. quòd nemo læditur niſi à ſeipſo.

lupus, vinum aceti commutatio, mellis dulcedinem amaritudo corrumpit: ſic hoc homini proprium vnde lædatur peccatum eſt. Sic Baſilius: *Non verba ſolent triſtitiam mouere, ſed ſuperbia noſtra & phantaſia cuiuſque.* *Qui ergo quomodolibet afflictus* (ait Chryſoſtomus) *in iram erumpit, grauiter ſanè eſt læſus, ſed per impatientiam ſuam.* Nec hoc tibi paradoxum videatur. Dicere Diogenes potuit: *Iſti me irrident, at ego non irrideor*, & dicere Chriſtianus non poterit; Iſti me lædunt, ſed ego non lædor? Docuit nos Chriſtus ne mortem quidem timere: *& hoc egit mors eius, ne mors vltrà timeretur.* Quid ergo alia morte minora metuimus? Aut ſi non metuimus, quomodo illis vel ſublatis vel imminutis iraſcimur?

Homil. 10.

Plutarch. in Fabio.

Augu. in epiſt. ad Rom. 4.

3. Remedium.

Atque hæc quidem remedia eſſe poſſunt ne ira ſurrepat. Quòd ſi verò (vt ſæpiſſimè fit in iis qui iracundi ſunt) ira præuenerit, hîc Apoſtoli conſilium locum habet: *Date locum iræ*: & iterum: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Nam vt ait Sapiens: *Reſponſio mollis frangit iram, & ſermo durus ſuſcitat furorem.* Itaque cedendo vincitur, reſiſtendo augetur malum. *Citò culpa culpam excutit*, ait Ambroſius; *ſi lapides teras, nónne ignis erumpit? Nónne vides* (ait Baſilius) *quemadmodum ſagittæ, ſi duriora offendunt, reſultant ac excidunt; in mollibus verò facilè impetum remittunt? ita & in contumeliis euenit, qui eis occurrit & reſiſtere vult,*

Rom. 12.
Prou. 15.

Offic. lib. 1. *cap.* 21.
Hom. 10.

illas in ſe recipit; qui autem ad eas excipiendas manſuetudine ſe parat, omnia excutiet. Sic Abigail iratum Dauid dulcibus verbis placauit. Vt autem hoc fiat, conſidera niſi ceſſeris teipſum vinci ac ſuperari ab ira. *Quanto verò honeſtius eſt* (ait ſapienter Auguſtinus) *vt homo nos vincat alius, quàm vitium proprium? aut homo quàm vitium? qui enim nos offendit homo, etſi vitium habet, non tamen vitium eſt.* Itaque vt alibi ait: *qui iraſceris ſeruo tuo, quia peccauerit, iraſcere & tibi, ne ipſe pecces*; vbi exemplum illud Architæ Tarentini ab Ambroſio citatum locum habet. *Lib. de vera reli. cap. 45.* *Enarrat. in Pſal. 25.* *Offic. lib. 1. cap. 21.*

Rurſum vt iram vincas, tuas labes & ſordes conſidera. Nam vt pulchrè monet Gregorius, *conſiderata infirmitas propria mala nobis excuſat aliena, & quaſi aqua ignis extinguitur, dum furorem in vitium alterius proprium obruit.* *4. Remedium. vbi ſuprà.*

Sed potentiſſimum ad hanc rem remedium eſt Chriſti exemplum & recordatio; quod Apoſtolus docens ait: *ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſum aliquem habet querelam, ſicut & Dominus donauit vobis.* Nempe tunc *agitatur hac nauis animi noſtri fluctibus ira, tunc dormit in te Chriſtus* (ait Auguſtinus) *quum oblitus fueris paſſionem Chriſti: tunc in te vigilat Chriſtus, quũ memineris paſſionẽ Chriſti: quod cum feceris, nónne & tu æquo animo tolerabis? Imo & gaudebis quia inuẽtus es in aliqua* *5. Remedium. Coloſ. 3.* *Enar. in Pſal. 54.*

ſimilitu

Lucæ 23. *ſimilitudine paſſionum regis tui. Non* enim *eſt diſcipulus maior Domino* : &, *ſi in viridi ligno hoc faciunt* (ait Chriſtus in mediis illis ſuis tormentis & opprobriis) *in arido quid fiet?*
Hebr. 12. Ideo ſcribit Apoſtolus : *Recogitate eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſe contradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes. Nondum enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis.* Nondùm condemnatus
Homil. 10. es (ait Baſilius) nondum cruci affixus es. Multa tibi toleranda ſunt, vt ad eius imita-
Pſal. 54. tionem perueniàs. Ita ſanè fiet, vt *expectantes eum qui ſaluos nos fecit, non pereamus in puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate* : hac inquam ira; vulgari quidem illa ſed planè muliebri, & viro indigna, nedum Chriſtiano.

DIXI.

De Acediæ Peccato.

Oratio Catechetica 12.

EST ita vſu comparatum (Auditores) vt quibus aut animi aut corporis cura cordi eſt, quique ideo vel Theologos vel medicos magiſtros audiunt, vt ſuæ vel ſanitati vel ſaluti conſulant, non autem vt artem alterutram diſcant, ij demum de illis ſeu animi ſeu corporis morbis libentiſſimè diſputari audiant, quibus ipſi aut laborant, aut ob-

noxij eſſe ſolent. Etenim de pleuritidi, de podagra diſputantem medicum non is libenter audit, qui quidem ad tuendam ſanitatem ab illis morbis nihil ſibi metuens, ſola pituita & humoribus planè contrariis laborat. Sed ea demum illi diſputatio gratiſſima eſt, quæ de huiuſmodi morborum naturis, cauſis, atque remediis tractat, à quibus ille maximè infeſtari ſolet. Non ſecus in hac inſtitutione Chriſtiana & morborum animi, peccatorum ſcilicet explicatione, vbi præſertim non tam diſcendi quàm in virtutis ac pietatis via promouendi cauſa conuenitur; eius (opinor) morbi eius peccati tractatio erit iucundiſſima, cuius quidem tota ratio Chriſtianis hominibus propria eſt: tota ſanè eius corruptio atque infectio omnibus aut penè omnibus communis eſt. Nam capitale illud peccatum quod vnicum iam tractandum ſupereſt, quódque *Acediam* (ſumpto à Græcis vocabulo) nuncupamus, *indeuotionem* aptiſſimè dixeris, vt Cicero *indoleſcentiam*: Vitij quoddam genus eſt Chriſtianis & verum Deum colentibus proprium, & præterea (quod ſine confuſione dicere non poſſum) omnibus aut penè omnibus commune. Nam de aliis quidem vitiis quæ capitalia dicimus, de ſuperbia, auaritia, gula, luxuria, inuidia, ira, diſputarunt multa grauiter Philoſophi ethnici, more quidem ſuo, in multis videlicet ineptè & impiè, in omnibus verò imperfectè: eo quòd & re-

Acedia vitiũ chriſtianis proprium.

gulam

gulam virtutum ſuarum ſolam rationem non Dei legem æternam poſuerunt,& principia illarum ſemina quædam à natura indita,non Dei præuenientem gratiam, atque diuinitùs infuſas virtutes ſtatuerunt; & finem denique totius rei bonum humanum, non Dei cultum definierunt. Sed verò de Acedia quam dicimus,nihil illi dicere potuerunt,*quia Deum non glorificauerunt, non coluerunt:*in cuius neglecto cultu huius vitij ratio potiſſimum conſiſtit. Eſt igitur huius peccati ratio, cognitio, tractatio Chriſtianis & verum Deum colentibus propria. Vtinam verò vt tractatio eius nobis eſt propria, ita corruptio & infectio eius nobis omnibus non eſſet communis. Vtinam ſicut ſoli Chriſtiani veri Dei verum cultum profitemur, ita ab huiuſmodi cultus faſtidio atque neglectu tam procul abeſſemus. Eſſet profectò non hodiernæ tantùm Catecheſis,ſed & totius huius catecheticæ profeſſionis labor, ad moralem eius, quod attinet partem,ſuperuacaneus & minimè neceſſarius.Eſt enim huius vnius peccati tanta peſtis, tam vniuerſa quædam corruptio, vt quemadmodum alia peccata gignit ſuperbia & improbus amor ſui,ita eadem omnia nutriat foueatque Acedia, & deſidioſa quædam incuria ſui. Eſt omnium peccatorum mater & radix ſuperbia. Eſt eorundem omnium nutrix & altrix Acedia. Illa concipit,geſtat,parit. Hæc fouet, nutrit, & ad

Rom. 1.

Acedia omnium peccatorũ nutrix.

id au

id augmenti producit, vt compleatur omnis malitia. Itaque ſi in aliis peccatis (Auditores) attenti eratis, nec illibenter quæ de ipſis dicebantur excepiſtis, in quibus tamen non ad omnes pertinere poterant quę dicta ſunt, (neque enim omnes ſuperbiæ obnoxij ſunt, non omnes ab auaritia tentamur, non omnes luxuriæ ſtimulis agitantur, non omnes cum gula concertant, non omnes ira perturbat, non omnes affligit inuidia,) in hoc certè Acediæ peccato attentiſſimos eſſe vos conuenit, quia profectò, niſi vehementiſſimè fallor, atque vtinam fallar, Acediæ morbo ad vnum omnes plus minus laboramus. Quæ quidem quanta miſeria ſit, quàm indignum atque pudendum facinus, hodierna, Deo dante, docebit homilia. Sed primum quid ſit *Acedia*, paulo apertiùs dicamus.

Acediæ nomine intelligitur duplex quoddam malum, vel torpor & pigritia in aggrediendo & auſpicando bonum, vel tædium, faſtidium atque triſtitia in perſeuerando. Sic enim hoc vocabulum intelligit Bernardus, vt hæc pro vno coniungeret, *torpor*, *Acedia*, *tædium*. Sanè apud antiquiores patres hanc vocem non reperio. Peccant itaque primo modo, qui pigrè, tardè, & cum triſtitia opera bona aggrediuntur, vt ieiunia, orationes, & ſimilia. Qui labores detrectant in diſcendo, docendo, vel ea faciendo quæ ad vocationem ſuam pertinent. Peccant ſecundo modo, qui inchoata bona

Acedia quid.

Conc. 21. in Cant.

opera

Acedia quādo peccatum mortale.

opera ex tædio & faſtidio intermittunt. Et ſi quidem ea vel omittuntur vel intermittuntur, quæ aut ex præcepto ſunt, aut alioqui ad ſalutem neceſſaria: & talis quidem remiſſio ſeu omiſſio ſit cum pleno rationis conſenſu, non ſurreptio tantùm aut humanæ fragilitatis languor, cui repugnandum & reſiſtendum eſt, fit in tali Acedia peccatum mortale. De ſobole huius peccati non eſt quod multum admoneamus, quum profectò omnia quotquot ſunt peccata, propter iſtam deſidiam & animi remiſſionem committantur.

Propriè tamen parit hæc Acedia, quam *triſtitiam* vocauit Gregorius, malitiam & contemptum quendam Dei, rerúmque diuinarum, & in aliis quidem puſillanimitatem quandam & diffidentiam omnis futuræ emendationis: in aliis verò veniæ deſperationem, in quam quaſi in extremum barathrum expellit hominem Satanas. Facit enim ignauia & torpor iſte, quum nonnihil inualuerit, vt impoſſibilitatem quandam præceptis Dei ineſſe exiſtimemus, atque ita de emendatione fiduciam omnem abiiciamus. Deinde auctis innumeris peccatis de venia facit deſperare, deſperantem ſequitur odium, malitia, & blaſphemia in Deum, tanquam iniuſtū & crudelem. Quæ quidem omnia ita ſe habere multis verbis præclarè docet Sanctus Chryſoſtomus, vt mox per ſingula ex ipſo diſſeremus. Nunc ad huius

flagitij turpitudinem & grauitatem demonſtrandam, ordine & ſigillatim veniamus.

Quàm peſtilens malum acedia ſit, torpor, inquam, & deſidia illa primi generis circa auſpicandum bonum opus, variis ex cauſis demonſtrat Scriptura. Et primùm quidem docet nihil eſſe Deo magis odioſum. Neque enim quicquam eſt, cui magis in Euangelio Saluator & acerbiùs comminetur, quàm huic deſidiæ & torpori. Nempe non vult ſolùm à malis abſtineamus, ſed præterea vt fructus egregios proferamus. Docent quidem alia peccata declinare à malo, docet iſtud facere bonum. Qui enim hanc deſidiam excutiet, is operabitur bonum. Sed Chriſti iuſtiſſimas cõminationes audiamus: *Omnis*, inquit, *arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur.* Matth. 7. Et rurſum: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum Pater meus.* Ioan. 15. Imo nec ſine ſtomacho hoc aſſerit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat?* Luca 12. Ideo venit: ideo docuit, ideo paſſus eſt, *vt bonum operantes inueniamur in laude ipſius.* 1.Pet.1. Propterea vt variis parabolis hoc docuit. *Anni*, inquit, *tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: Succide illam, vt quid & terram occupat?* Luca 13. Et rurſum in diuiſione talentorum, *Serue* (inquit) *male & piger, ſciebas quia meto vbi non ſemino, &* Matt. 25.

congrego vbi non ſparſi: oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs, & ego veniens recepiſſem vtique quod meum eſt cum vſura. Inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores: Nemo eſt qui vnum talentum non habeat, qui non vna aliqua in re fructum facere & ſibi & aliis poſſit. Id niſi fiat, videtis quàm Deo diſpliceat, & quanta pœna otioſum ac deſidem ſequatur. Rurſum & alia parabola hoc docet, vbi dicit: *Quid hîc ſtatis tota die otioſi? venite & vos in vineam meam, & quod iuſtũ eſt dabo vobis*. Itaque otioſum neminem eſſe permittit. Adeò ſanè vt grauiter & terribiliter dicat: *Omne otioſum verbum quodcunque loquuti fuerint homines reddent rationem de eo in die Iudicij*. Si in verbis, quanto magis in factis? Docent itaque ſatis clarè hæc Saluatoris verba, quàm ſit primi generis acedia illi odioſa.

Matt. 20.

Mat. 12.

An verò ſi ſemel quis operari cæperit, & fructum facere ab his Chriſti minis immunis videbitur? imò ſanè: nec minus Deo exoſum eſt tædium illud & faſtidium bene agendi, quo (vt loquitur Apoſtolus) *poſtquam Spiritu cæperimus in carne conſummamus*. Vide enim quid etiam de hoc genere Spiritus Sanctus nos docuerit, & quàm ſæpe quàm vehementer. Contra hoc enim vitium dixit Saluator, *qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*. Et iterum: *Nemo mittens manum ad aratrũ & reſpiciens retro aptus eſt*

Galat. 5.

Matt. 10.
Luc. 9.

regno Dei: Apoſtolus magiſtri mentem optimè intelligens, Chriſtiani hominis vitam eſſe docet, ſemper porrò pergere: *Vnum,* inquit, *ea quæ ſunt retro obliuiſcens, ad ea autem quæ ſunt priora extendens meipſum, ad deſtinatum proſequor, &c. Ibi enim incidunt homines in deficiendi periculũ,* (ait Leo magnus) *vbi perficiendi depoſuerint appetitum.* Quod etiam ante eum elegãter Auguſtinus ſcripſit: *Nemo dicat ſufficit mihi: vlterius non progrediar. Qui ſic dicit, remanſit in via, non nouit peruenire: vbi dixit ſufficit, ibi hæſit:* Itaque porrò ſemper pergendum eſt: viatores enim ſumus, nondum comprehenſores. Qui reſidet, deſidet: qui deſidet, deficit: qui deficit, retrocedit. Quod ſanè tantum flagitium eſſe indicauit Apoſtolus Petrus, vt audacter dixerit: *Melius fuiſſe non cognoſcere viam veritatis, quàm poſt eam agnitam retrocedere ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mãdato.* Denique hoc ita deteſtatur Spiritus Sanctus, vt dicat: *Vtinã aut frigidus eſſes aut calidus: Nunc autem quia tepidus es, euomam te ex ore meo. Calidus nempe eſt* (ait Gregorius) *qui bona opera arripit & conſummat: frigidus qui nec inchoat quidem. Quiſquis ergo amiſſo infidelitatis frigore, ſed nequaquã tepore ſuperato exardeſcit vt ferueat: procul dubio calore deſperat, dũ noxio in tepore demoratur, agit vt frigeſcat. Et ſicut ante teporẽ frigus ſub ſpe eſt, ita poſt frigus tepor in deſperatione eſt.* Nẽpe hoc eſt quod ſcriptũ eſt, *Neſcit tarda*

Philip.3. *Serm 2. de Quadrageſ.* *Enarrat. in Pſal.69* *2.Pet.2.* *Apocal.3.* *Cura paſtor par.3. Admõ. 35.*

molimina Spiritus Sancti gratia. Qui enim accepta gratia non vtitur, non pergit, multo & faciliùs & ſæpius in priora relabitur,
Prou.18. quàm ad anteriora progreditur. *Qui enim* (ait Sapiens) *mollis & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipantis.* Nempe progreſſus bonorum ſunt ſpirituales quidam animi aſcenſus in abrupto altiſſimi montis cliue. Hìc ſi hæretur, retrorſum caditur. Et turpior eſt relapſus, quàm ſi ſemper in fundo hæſiſſet. Præterea zelotes Deus eſt & pater ac ſponſus amantiſſimus. Non vult infantem diuidi, ſicut meretrix
3. Reg. 18. voluit. Aut integrum vult, aut nihil. Satan
Ierem. 48. quidem partem vendicat: *Sed maledictus*
Iacob.2. *qui facit officium Domini negligenter.* Et *qui offendit in vno* (ait Iacobus) *factus eſt*
Luca. 12. *omnium reus.* Vult Chriſtus *vt ardeat ignis,* vt feruеat: non vt quomodocunque tepeat. Neque verò inania hæc putes eſſe terricu-
Luc. 12. lamenta: *Beatus ille ſeruus quem inuenerit Dominus vigilantem, veniet enim qua hora non putatur.*

Et oportebat quidem ita loquenti Deo, etiam nulla affulgente rei cauſa aut ratione, credere & obtemperare. Nunc autem & cauſas huius rei grauiſſimas aperuit nobis Deus: vt quos authoritas iubentis minùs mouet, ſaltem ratio neceſſaria impellat.
Enarrat. in Pſal 93. Nempe voluit Deus, *pretium rerum omnium laborem eſſe*, vt notauit Auguſtinus. Nihil hîc dico de ipſa natura hominis, de

qua ait Scriptura: *ſicut auis ad volandum, ita homo ad laborem natus*: Non fingimus illas Iouis nundinas, vbi omnia labore erant venialia. Non vrgeo hanc vitæ præſentis conditionem, quòd *nil ſine duro vita labore dedit mortalibus*. Nec illam peccati pænam adhuc in gratia remanentem premo, quæ facit *vt in ſudore vultus ſui comedat omnis homo panem ſuum*. Sed ſic eſt noui hominis & cæleſtis bonorum conditio, vt nec abſque labore ſit dimiſſus, nec hæc ſine labore comparentur. Et quod ad hominis noui atque renati rationem attinet, planè ſic voluit Deus, vt non niſi labore interim in hac peregrinatione viueret. Ideo difficultatem omnibus rebus comparandis inſeruit. Ideo vitiorum omnium fugam (vt heri diximus) difficilem fecit. Ideo viam virtutis arduam, anguſtam, & laborioſam eſſe voluit. Cuius rei cauſam egregiam adfert author ille operis imperfecti, ſic ſcribens: *Volens Deus hominem glorificare, tentationes immiſit: Non vt maius illi iudicium faceret, ſed vt non ſine cauſa glorificet*. Nempe cùm ita cæteras creaturas ſuas honorauerit Deus, vt eis cauſalitatem aliquam communicauerit: homini perfectò non ſolùm in rebus huius vitæ, ſed & in cæleſtium quoque bonorum comparatione cauſalitatem communicauit. Ideo vocamur ab Apoſtolo *cooperatores & coadiutores Dei*: quia videlicet & noſtrā operam in ſingulis

Iob.5.

Gen. 3.

Hom 14. in Matth

1.Cor.3.

Orat. 6. ex 25 ἀσι- mone col- iectis.

Deus deſiderat. Declarat autem & alias huius rei cauſas Baſilius: *Non ex inuidia*, inquit, *rerum opifex eas vitæ commoditates, quæ ex ſe ſufficerent, ſuppetere noluit, ſed indigentiam rerum neceſſariarum, veluti exercitationem quandam ingenij fabricatus eſt. Primum vt his rebus animus detentus à rebus peſſimis auocetur: Deinde quoniam ea quæ labore parta ſunt, magis amantur: Poſtremò quia ea quæ longo temporis interuallo acquirimus, firmiùs permanere ſolent.* Itaque his omnibus de cauſis ad laborem & induſtriam homo etiam renatus vocatur. Cuius etiam rei argumentum illuſtre eſt, quòd & ipſe Adam ante peccatum ſic in Paradiſo poſitus eſt, *vt operaretur & cuſtodiret eum.* Vnde colligit Baſilius, *primum & maximè proprium humanæ conditioni ſtudium eſſe, vt operetur: inertiam verò & deſidiam præter hominis naturam eſſe, & Deo ſummè odioſam.* Fuit autem illa Adami operatio *non laborioſa agricultura,* (ait Auguſtinus) *ſed obedientia præcepto diuino, cui quidem parendo cuſtodiſſet, non parendo amiſit paradiſum*: Quanto magis nobis præcepta Dei ſtrenuè & diligenter obſeruanda putabimus?

Gen. 1. In cap. 1. Eſaiæ.

De Gen. ad lit. lib. 8. cap. 10.

Iam verò hanc eſſe quaſi naturam cæleſtium bonorum, vt non niſi labore & induſtria comparentur, quoties Saluator docuit, & Apoſtoli monuerũt? *Contendite* (ait Chriſtus) *intrare per anguſtam portam*: & iterum, *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt*

Luc. 13.

piũt illud. Quid ais ô Homo? quid loqueris? (ait Chryſoſtomus) *per anguſtam viam iuſſus es ambulare, & amplos requiris ingreſſus*, ſpatia lata & amœna expectas? Sed audiamus Apoſtolum: *Vnuſquiſque propriam mercedem recipiet ſecundum laborem ſuum.* Quibus ſanè verbis docet Apoſtolus (ait Chryſoſtomus) *quantumcunque quis præclara & laude digna præſtet, tamen ſi ſine labore atque periculo id fiat, non adeò multam illam recipere mercedem.* Quod quidem & exemplo illuſtri demonſtrat ipſius Apoſtoli: *Miniſtri Chriſti ſunt*, (ait Apoſtolus) *vt minùs ſapiens dico, plus ego*: & oſtendere volens, qua in re cæteris excelleret, non dixit, tot & tantis à Hieroſolymis vſque ad Illyricum Euangelium prædicaui, tot ad Chriſtum conuerti, tot animas lucrifeci, ſed dimittens ſua omnia præclara facinora, mala tantùm quæ tolerauit enumerat, dicens: *In laboribus plurimis, in plagis ſupra modum, in carceribus abundanter, in mortibus frequenter*: & quæ ſequuntur ad longum. At verò Nabuchodonoſor, etſi poſt ſaluatos in igne tres pueros, fidem egregiè oſtenderet, & edictis confirmaret, non tamen ita illuſtris habetur, vt pueri ipſi: quia paſſi ſunt iſti plura, ille verò nihil. Hæc etiam cauſa eſt, quòd maximè glorioſa eſt Sanctorum Martyrum confeſſio: & inter martyres eorum qui acriora ſunt perpeſſi: vt S. Laurentij: qui leuites plus celebratur quàm Sixtus Pa-

Matth. 11. Lib. 1. de compunct. cordis.

1. Cor. 3.

Epiſt. 7. ad Olympiam.

2. Cor. 11.

pa,quia acerbiora eſt paſſus. Hæc eſt itaque cæleſtium bonorum & ſolidæ gloriæ natura, vt labori debeatur. Idcirco ait Spiritus

Apoc. 2. & 3. Sanctus in Apocalypſi, *Vincenti dabo manna abſconditum & calculum candidum & nomen nouum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.* Quæ quidem verba ſepties ibi repetuntur, vt quàm diligentiſsimè animaduerte-

2. Tim. 2. rentur. Et rurſum: *Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit.* Et quid hæc miramur, aut hanc eſſe rerum cæleſtium conditionem

De com. punct. cordis lib. 1. moleſtè ferimus? *Cælum paras aſcendere* (ait Chryſoſtomus) *& regnum cæli inuadere. Ad illud gaudium animo tendis, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Et interrogas ne qua tibi difficultas in itinere occurrat? Ne quid aſperum in via tibi accidat, aut laborioſum? Non erubeſcis, non pudore oppreſſus, temetipſum ſub terra defodis? Si omnia mala tibi occurrerent, iniuriæ, ignominiæ, calumniæ, gladius, ignis, ferrum, beſtiæ, præcipitium, fames, ægritudo: ſi omnia quæ vel dici vel cogitari poßint irruerent: nónne hæc tibi omnia ſpernenda & irridenda duces? Certè qui principibus ſeculi miniſtrant, & Reipublicæ negotijs inſeruiunt, nihil de cõmoda habitatione, nihil de otio & requie inquirunt, ſed tantùm ſi aliquid lucri temporalis habeat eius militiæ locus.* Hæc ille. Quid ni perinde in Chriſtiana hac profeſsione noſtra affecti ſumus? Illud animo reuolua-

Rom. 8. mus, quòd *non ſunt condigna paßiones vitæ*

huius ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis; ſed *quod in præſenti eſt leue & momentaneum tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Sanè qui hoc vnum præ oculis habet, næ ille à deſidia & torpore alieniſſimus erit: dicétque cum Propheta: *Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras.* Etenim (vt ſcribit Chryſoſtomus) *ſi aliquis noſtrum vera cœleſtium bonorum cupiditate teneretur, omnia quæ videntur eſſe grauia, vmbras putaret & riſum.* Solus enim charitatis defectus facit iſta grauia videri. *Cui enim mandata grauia eſſe videntur* (ait Auguſtinus) *nondum illud donum accepit,* (charitatis ſcilicet) *quo fiunt leuia.* Inde enim (ait Bernardus) *pernicioſa hac tepiditas emanat, quòd affectus, id eſt, voluntas nondum purgata eſt, nec bonum ſic homines volunt ſicut nouerunt.* Alioqui *quantum eſt, ſiliqua laboris ad requiem incredibilem?* (ait Auguſtinus.) Si æqui rerum æſtimatores ſumus, æterna requies æterno labore rectè emitur. Sed paucorum annorũ labor expetitur. Quid ſtertis, quid torpes?

2. Cor. 4.

Pſal. 16.

Lib. 1. de compunct. cordis.

De perfect. iuſtitiæ.

Serm. 3. de Aſcenſ Domini.

Enar. in Pſal. 93.

Quòd ſi verò hæc te tanta præmia non alliciunt, conſidera ſaltem quomodo effugies pœnam & barathrum in hac tua deſidia? Nempe in medio laqueorum ambulas. *Caro ſemper concupiſcit aduerſus Spiritum. Lex illa membrorum repugnat ſemper legi mẽtis tuæ.* Hoſtem incluſum tenes: *Corpus quod*

Galat. 5.

Rom. 7.

Sap. 9.

corrumpitur aggrauat animam, & terrena hæc inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Rurſum antè oculos hic mundus obuerſatur. Honores te alliciunt, gloria vitæ huius, mammona iniquitatis tibi ablandiuntur. Vt ſis filius huius ſeculi, vt amicus huius ſeculi conſtituaris: vt ſecundùm prudentiam carnis viuas, ad ſuas ſe partes attrahere mundus non deſinit: Ex altera parte clamat Apoſtolus: *Nolite conformari huic ſeculo*: *Nolite diligere mundum.* Sed infeſtiſſimus præterea *aduerſarius diabolus circuit ſicut Leo rugiens quærens quem deuoret*: *& eſt nobis colluctatio magna aduerſus principes & poteſtates tenebrarum harum*: & ab hoſte triplici perpetuò infeſtatus, in vtramque aurem dormis? altum ſtertis? nec audis Saluatoris vocem: *Vigilate & orate, ne intretis in tẽtationem?* nec audis Apoſtoli turbam: *Surge qui dormis, & illuminabit te Chriſtus?* Et rurſum, *ſollicitudine nõ pigri, ſpiritu feruẽtes?* Sanè propter hanc quotidianam pugnam & variam, in qua ſemper nos proſternit deſidia, ſcripſit Sapiens: *Multam malitiã otioſitas docuit*: & *inanis quæ ſolet eſſe mentis agitatio* (ait Baſilius de hac re rogatus) *náſcitur ex inertia ipſius animi: quãdo ſcilicet in rebus neceſſariis minimè ſe occupat.* Hoc ſatis docuit Saluator in illa parabola, de eo qui liberatus à dæmone, poſtea habẽs *domum ſuam ſcopis mundatam, à ſeptem deterioribus infeſtatur. Nam quæ vno exeunte ſpiritu mundabatur*

Rom. 12. 1. Ioan 1. 1. Pet. 5. Epheſ. 6. Matt. 26. Epheſ. 5. Rom. 12. Eccli. 33. Reg. breu. ad interrog. 21. Matth. 12. Curæ paſtor. part. 3. Admon. 16.

anima,

anima, multiplicius redeunte, dum otio vacat, occupatur; ait Gregorius. Cui ſubſcribens Beda. *Culpa*, inquit, *quam extinctam credimus, per iniuriam nos vacātes denuo opprimit.* Quod ſanè adeò verum eſt, vt huiuſmodi tandem ignauia deſperationem pariat. Videntur enim omnia pigro dura & grauia. Vnde Sapiens: *dicit piger, leo eſt fortis, in medio platearum occidendus ſum.* Talis erat ille iniquus ſeruus in Euangelio, qui accepto talento fodit illud, dicēs: *Domine, ſcio quia homo durus es: ideo timens abij, & abſcondi talentum tuum in terra.* Etenim dum putant omnia difficilia, nihil moliri audent breuibus gyris & carmine dignum, vt verè omnium virtutum peſtem hanc ignauiam dixeris. Vnde Chryſoſtomus: *quemadmodum in cadauere tabes gignit vermiculos, quæ ab ijs iterū augetur, ita ignauia deſperationē parit, ab ea mutuo & illa nutricatur.* Nihil ergo hoc vitio pernicioſius.

In Lucam cap4 8.

Prou. 22.

Matt. 25.

Epiſt. 5. ad Theodo. lapſum.

Cōtrà verò qui in opere honeſto ſemper verſantur, vt à vitiis immunes ſunt, ita & magnam virtutum atque meritorum ſupellectilem paulatim conquirunt. *Quemadmodum* (ait Chryſoſtomus) *opes corporis accumulantur, quum amatores illarum ne minimum quidē lucellum negligunt: ita & ſpirituales diuitiæ.* Alioqui enim & *frigidum aquæ poculum mercede ſua non cariturum* promiſit veritas. Hic ergo diſpiciat cordatus Chriſti cultor, velitne otio, ac deſidia torpens,

Ibidem.

Matth. 10.

grauiſ

grauiſſimos ſibi æternæ pænæ cruciatus aſciſcere (quos ſocordibus acerrimè comminatur Chriſtus) & omnibus ſe flagitiis proſtituendum dare, omni ſe tentationi illudendum tradere: aut vel gloriosè dimicãs æternas coronas promereri, & id facere quod Chriſtiani muneris eſt proprium: vel aliquid ſemper agens, diuitem ſibi meritorum ſupellectilem ſaltem paulatim & longo vſu acquirere. Sanè vt omnium vitiorum altrix atque nutrix, omnium tentationum à quibus vincimur cauſa Acedia & ignauia eſt: ſic omnium virtutum atque meritorum parens & pretium, ſtudium, labor, atque induſtria eſt.

DIXI.

FINIS.

1.002.858

Has duodecim de ſeptem peccatis læthalibus orationes dignas eſſe ſentio quæ omnium paßim Chriſtianorum manibus terantur, vt peccatorum fœditate perſpecta, faciliùs declinent à malo, faciantque (Deo iuuante) bonum. 10. Octobris. 1596.

IAC. DV BAY, S. Theol. Reg. Louan. Profeſſor.

LVGDVNI,
Ex Typographia IACOBI
ROVSSIN,
M.D.XCIX.